

Torsdagen den 22 maj

Kl. 11.00

§ 1 Justerades protokollen för den 13 innevarande månad.

§ 2 Om följderna av bristande betalning av fordonsskatt och drivmedelsskatt

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Björcks i Nässjö (m) den 14 maj anmälda fråga, nr 196, till herr kommunikationsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Björck i Nässjö har frågat kommunikationsministern om han vill medverka till att sådana åtgärder vidtages att polisman och/eller åklagare kan stoppa bil som ej får brukas i yrkesmässig trafik på grund av ej erlagda skatter exempelvis genom körförbud och omhändertagande av fordonets nummerskylt. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Den som använder ett fordon utan att fullgöra sina skyldigheter i fråga om registrering och skattebetalning döms till böter. Dessutom skall självfallet skatten tas ut av honom. Därutöver påförs han i vissa fall skattetillägg, förseningsavgift och restavgift. I dessa hänseenden liksom i fråga om bl. a. indrivning gäller i princip samma bestämmelser för vägtrafikskatt som för andra skatter. Myndigheterna har således redan nu möjligheter att ingripa effektivt mot den som inte fullgör sina skyldigheter enligt gällande lagstiftning på vägtrafikområdet. Jag är därför inte beredd att f. n. föreslå någon skärpning av de nuvarande bestämmelserna i dessa avseenden. Jag kommer emellertid att hålla utvecklingen under observation, och skulle det visa sig att de nuvarande reglerna inte är tillräckliga kommer jag självfallet att föreslå andra åtgärder.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga.

Med nuvarande system är det mycket svårt att komma åt s. k. svartåkare, dvs. personer som bedriver yrkesmässig trafik utan att t. ex. ha betalt sin fordons- eller drivmedelsskatt. I min hand har jag ett tidningsurklipp från Göteborgs-Posten den 9 april i år, där en poliskommissarie säger följande: "I Norge tar man direkt skyltarna från olagliga bilar. Sådana möjligheter har vi inte i Sverige. Svartbilens förare kan gå till ett fik och vänta där tills polisen försvunnit från platsen. Sedan fortsätter han igen om en halvtimme."

Torsdagen den
22 maj 1975

*Om följderna av
bristande betalning
av fordonsskatt och
drivmedelsskatt*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Om vidgade
möjligheter till
förtida återbetal-
ning av överskju-
tande preliminär-
skatt*

Vidare sägs i artikeln att "svartåkarna saknar trafik tillstånd, fordonen är oskattade, saknar försäkringar för transporterat gods och vanliga trafikförsäkringar. Betalar ej skatt på moms, men tar ut den sistnämnda av sina kunder. Chauffören saknar ibland både körkort och trafik tillstånd och fordonen är ofta rent trafikfarliga."

Bara i O-län räknar man med att det finns mellan 200 och 300 sådana svartåkare. Det går faktiskt, herr finansminister, inte att komma åt dessa särskilt lätt med nuvarande lagstiftning trots att finansministern påstår det i sitt svar. När de har påförts de aktuella skatterna händer helt enkelt bara det att de – om de inte gjort det dessförinnan – överlåter bilen på t. ex. sin hustru eller fästmo eller hyr bilen av ett annat företag. Detta är mycket vanligt. Sedan kan man inte ta fordonet i mät. Det finns exempel på personer som har sysslat med dylik verksamhet i ganska många år, och den nuvarande lagen ger små möjligheter till sanktion på det här området.

Jag är naturligtvis glad över att herr finansministern vill hålla saken under observation, men jag är dess värre rädd att ingenting kommer att hända. Det finns en enhällig polisopinion på det här området som menar att poliserna härigenom helt enkelt inte har möjlighet att syssla med det de skall göra – att förebygga brott.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om vidgade möjligheter till förtida återbetalning av överskjutande preliminärskatt

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Westbergs i Ljusdal (fp) den 15 maj anmälda fråga, nr 199, och anförde:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal har frågat mig om jag är beredd att medverka till sådan ändring av nuvarande bestämmelser att det blir möjligt att begära tidigare utbetalning av eventuell skatteåterbäring sedan besked om slutgiltig taxering erhållits.

Återbetalning av överskjutande skatt före slutskatteavräkningen i november/december kan f. n. medges om ansökning görs hos lokal skattemyndighet före utgången av april. Förtida återbetalning förutsätter en manuell handläggning hos skattemyndigheten och innebär ett betydande administrativt merarbete.

Den nu gällande sista ansökningsdagen har bestämts med hänsyn främst till rörelseidkarna. Dessa avlämnar i regel sin självdeklaration senast den 31 mars och har därefter en månads rådrum för att begära förtida återbetalning. Man har anledning räkna med att skattskyldig, som är intresserad av förtida återbetalning, gör ansökan härom så snart han har deklarerat och funnit att förutsättningar för återbetalning finns. Vid ansökan kan fogas kopia av deklarationen. Lokala skattemyndigheten får då besluta om jämkning med deklarationen som underlag.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Om kostnaderna
för vissa Chileflyk-
tingars resa till
Sverige*

Den nuvarande tidsfristen torde vara tillräcklig i det helt övervägande antalet fall. Om ansökningstiden förlängdes skulle förtida återbetalning kunna ske tämligen nära den vanliga tidpunkten för skatteåterbäringen. Skattemyndigheternas merarbete skulle då framstå som orimligt stort jämfört med den skattskyldiges ofta obetydliga fördel av den förtida återbetalningen.

Mot denna bakgrund är jag inte nu beredd att medverka till en ändring av det slag frågeställaren åsyftar.

Herr CARLSTRÖM (fp):

Herr talman! Eftersom herr Olle Westberg i Ljusdal är sjukskriven, har han bett mig att ta emot svaret från herr finansministern. Jag ber därför att å herr Westbergs vägnar få tacka för svaret på hans enkla fråga.

I svaret framhålls att man svårligen kan införa någon annan rutin än den som tillämpas. Med de tekniska hjälpmedel som nu finns att tillgå borde man emellertid kunna avkorta tiden från beslutsfattandet i taxeringsnämnden tills återbetalning av överskjutande skatt kan verkställas. Då bör man också kunna senarelägga ansökningsdatum.

Det är inte endast rörelseidkare som är beroende av denna möjlighet, utan det kan också gälla andra än sådana. Jag hoppas att finansministern även fortsättningsvis kommer att ha uppmärksamheten riktad på detta problem, så att tiden för utbetalningen smidigare kan anpassas till ansökningsdatum. Det skulle säkert hälsas med stor tillfredsställelse. Något större merarbete för taxeringsmyndigheterna har jag litet svårt att förstå att det kan bli fråga om.

Jag ber dock än en gång, herr finansminister, att få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om kostnaderna för vissa Chileflyktingars resa till Sverige

Fru statsrådet LEIJON erhöll ordet för att besvara herr Granstedts (c) den 7 maj anmälda fråga, nr 188, till herr arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Granstedt har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att arbetsmarknadsstyrelsen skall kunna bestrida kostnaderna för resa till Sverige för anhöriga till Chileflyktingar.

Regeringen har i dag, utöver tidigare bemyndiganden, beslutat bemyndiga arbetsmarknadsstyrelsen dels att föra över ytterligare ett femtiotal latinamerikanska flyktingar till Sverige, dels att bestrida resekostnaderna till Sverige för ett femtiotal anhöriga till sådana latinamerikanska flyktingar som redan befinner sig här i landet.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Om mottagande av
flyktingar från
Vietnam*

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det mycket positiva svaret på min enkla fråga.

Man kan naturligtvis peka på att regeringens åtgärd möjligen hade kunnat komma tidigare, eftersom problemet nu varit känt ganska länge. Men det är ändå värdefullt att regeringen fattat detta beslut, så att det tidigare problemet – dvs. bristen på pengar för att få hit anhöriga till Chileflyktingar – kunnat undanröjas.

Det är nu ett femtiotal anhöriga som på detta sätt får möjlighet att komma till Sverige. Om detta antal motsvarar behovet undandrar sig mitt bedömande, men jag förutsätter att regeringens beslut är så utformat att det täcker det antal anhöriga till Chileflyktingar som behöver komma hit. Jag tycker i alla händelser att det är mycket positivt att den nu beslutade åtgärden vidtas, och jag hoppas att det skall gå snabbt och smidigt att ta hit de anhöriga som det är fråga om.

Fru statsrådet LEIJON:

Herr talman! Sverige har hittills tagit emot ca 1 600 flyktingar från Latinamerika. Ett stort antal av dem tillhör kategorin anhöriga. Det behov vi i dag kan överblicka täcks av det beslut som regeringen nu har fattat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om mottagande av flyktingar från Vietnam

Fru statsrådet LEIJON erhöll ordet för att besvara herr *Adolfssons* (m) den 7 maj anmälda fråga, nr 191, till herr utrikesministern, och anförde:

Herr talman! Herr *Adolfsson* har frågat utrikesministern om regeringen har övervägt att vi i Sverige i likhet med andra västländer skall ta emot flyktingar från Vietnam. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Regeringen har på grundval av hittills föreliggande information om flyktingarna från Vietnam inte funnit det motiverat att besluta om uttagning och överföring av sådana flyktingar till Sverige. I den mån flyktingar från Vietnam på annat sätt kommer hit, får deras behov av en fristad här bedömas av invandrarverket på samma sätt som beträffande andra enskilt inresta personer, som åberopar flyktingskap.

Herr ADOLFSSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret, men jag måste säga att jag är besviken över dess innehåll. Sverige har byggt upp traditioner i det här sammanhanget. Vi har tidigare tagit emot människor som flytt undan kommunistarméer i Baltikum, i Tjeckoslovakien, i Ungern osv., och vi har också gett en fristad åt människor som flytt hit från Chile.

Jag hade väntat mig att få ett mer positivt svar, ett svar som hade inneburit ett avståndstagande från det minst sagt cyniska uttalande som

riksdagsledamoten Birgitta Dahl gjorde i tidningen Expressen i går den 21 maj och som gick ut på att de flyktingar som redan har kommit till Sverige utan humanitära hänsyn borde skickas tillbaka till Vietnam.

Uppgifterna om förhållandena i Sydvietnam i dag är knäpphändiga i svenska massmedia. Vi har däremot fått skildringar från Cambodja som beskriver förhållanden där efter det kommunistiska maktövertagandet. Dessa skildringar i svensk press av kommunisternas hänsynslösa behandling av civilbefolkningen beskriver våldshandlingar som icke är lämpliga att återge i kammarens protokoll, och därför skall jag avstå från detta. Det finns orsak befara att maktövertagandet i Sydvietnam sker efter samma mönster. Och det borde vara självklart att människor som flytt icke kan skickas tillbaka till Vietnam. Det finns också väl dokumenterade uppgifter som beskriver vad som hände i Nordvietnam efter det kommunistiska maktövertagandet där.

Den nordvietnamesiske arkitekten Houang Van Shi skriver i sin bok Från kolonialism till kommunism, att efter det kommunistiska maktövertagandet i Nordvietnam avrättades minst 50 000 bönder och småföretagare. Siffran kan vara betydligt högre om förhållandena varit likartade i hela Nordvietnam i förhållande till de byar han själv sett. Skulle han döma efter det, skriver han, kanske antalet avrättade kunde räknas i hundratusental.

Daily Telegraph i London rapporterar från Saigon att flyktingar från de norra provinserna ger fruktansvärda skildringar av kallblodiga mord på lokala sydvietnamesiska tjänstemän och andra som misstänks för att vara antikommunister. Bekräftelse på dessa rapporter finns i erövrade nordvietnamesiska dokument, som beordrar eliminering av lokala tjänstemän ner till lägsta nivå såväl som regionala politiska och militära ledare.

Professor Honey skriver i Daily Telegraph den 24 april i år: "Skämtrevolutionärerna kan vara tacksamma över att de bor i ett tolerant brittiskt samhälle, där de kan utnyttja varje synpunkt, skriva till pressen, bära plakater, marschera på gatorna och protestera för allt de är värda utan minsta risk för efterräkningar. Vid det enda tillfälle när nordvietnamesiska intellektuella uttryckte sina åsikter om den nordvietnamesiska regimen och gjorde detta efter regeringens inbjudan, arresterades de prompt, rannsakades och straffades."

Det som gäller i London, herr talman, kanske också gäller i Stockholm beträffande sådana meningsyttringar.

Fru statsrådet LEIJON:

Herr talman! Sverige har traditioner på flyktingpolitikens område som är fina, sade herr Adolfsson ungefär. Det håller jag med om, och vi avser inte på något sätt att förändra de traditionerna. Den traditionella svenska flyktingpolitiken skall stå fast.

Inom ramen för denna flyktingpolitik har vi i stort två sätt att ta emot flyktingar. Det ena gäller flyktingar som reser in själva och sedan får sin fråga prövad. När det gäller dessa 22 är detta alltså förhållandet,

*Om mottagande av
flyktingar från
Vietnam*

och jag förklarade i svaret att det ankommer på invandrarverket att i första hand bedöma frågan. Om regeringen över huvud taget kommer att få ta ställning till dessa 22 personer vet vi i dag ännu inte – det beror på behandlingen i invandrarverket.

Sedan har vi i många situationer gjort kollektiva överföringar av flyktingar till Sverige, dels flyktingar från läger bl. a. i Italien och Österrike – jag kan nämna att vi i dag har beslutat om en överföring av 200 flyktingar från ett italienskt läger –, dels flyktingar i sådana akuta situationer som t. ex. den vid militärkuppen i Chile.

Den information som regeringen nu har gör att vi inte finner motiv för en kollektiv överföring av flyktingar från Indokina i dag. Det finns en rad skillnader om man jämför med vad som föranledde det svar jag gav tidigare, nämligen situationen i Chile efter kuppen. Det finns ingenting som tyder på att det råder samma situation i Vietnam i dag. Man har inte heller flyktingläger av det slag som vi gjort uttagningar från i Italien och Österrike.

Detta svar är på intet sätt ett avsteg från Sveriges flyktingpolitik. Vi skall upprätthålla tidigare principer.

Herr ADOLFSSON (m):

Herr talman! Frågan gällde inte bara de 22 flyktingar som redan kommit hit från Vietnam. Den gällde också alla andra hundratusentals flyktingar som söker en fristad. I första hand gällde frågan: Skall Sverige i likhet med exempelvis Canada, Belgien och England ställa upp och ta emot dessa människor?

Oklarheten i statsrådets svar tyder på att vi på det här sättet icke upprätthåller de traditioner som vi tidigare haft och som vi båda talat om.

Fru statsrådet LEIJON:

Herr talman! Mitt svar gällde inte heller enbart de 22 personerna utan även de övriga frågor som herr Adolfsson har aktualiserat.

Jag har förklarat att vi på intet sätt tänker göra något avsteg från den svenska flyktingpolitiken. Men vi har i dag inga sådana informationer som gör det motiverat att kollektivt överföra flyktingar till Sverige.

Herr ADOLFSSON (m):

Herr talman! Jag tror att det litet varstans ute i världen går att hämta informationer som beskriver de verkliga förhållandena i Vietnam.

Denna fråga brådskar också. Hundratusentals människor kanske blir hänvisade till läger under mycket svåra förhållanden. Skall Sverige göra en insats, bör den göras nu.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om rätten till dagpenning vid säsongarbetslöshet

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Magnussons* i Kristinehamn (vpk) den 15 maj anmälda fråga, nr 202, och anförde:

Herr talman! Herr Magnusson i Kristinehamn har frågat om jag är beredd att vidta åtgärder för att eliminera den begränsning som finns i 28 § lagen om arbetslöshetsförsäkring i rätten till dagpenning vid säsongarbetslöshet.

Den fråga som herr Magnusson har tagit upp kommer att behandlas av 1974 års utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring. I avvaktan på utredningens förslag är jag f. n. inte beredd att förorda någon ändring av ifrågavarande bestämmelse.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, som jag får uppfatta som positivt, då det ju förutsätter att frågan kommer att behandlas vidare.

Dessa problem finns i ett flertal branscher, kan jag föreställa mig. Vad jag i den här frågan närmast syftar på är förhållandena i glesbygd, som kan vara rätt besvärliga. Mitt speciella fall gäller en kyrkogårdsarbetare som gått arbetslös från den 13 november 1974 till den 2 maj 1975. Han hade före arbetslöshetens inträdande arbetat i åtta månader. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens direktiv medgav detta en ersättningsperiod intill 60 dagar. Om arbetet varat sex månader, hade ersättningstiden begränsats till 40 dagar. Han fick alltså ersättning fram till den 7 februari. Mellan den 7 februari och den 2 maj – då han fick arbete igen – fick han alltså ingen ersättning. Förra vintern var han däremot arbetslös 75 dagar och fick då ersättning hela tiden. Det tyder på en större restriktivitet nu än tidigare. Jag vill understryka vad jag sade förut, att det här är glesbygd. Det finns således inte några större möjligheter till annat arbete när säsongarbetslöshet inträffar.

Vi hade från vpk vid riksdagsbehandlingen föreslagit att den här paragrafen skulle tas bort helt och hållet. Om man nu inte vill sträcka sig så långt borde man dock kunna utfärda tillämpningsanvisningar till denna paragraf som gör det möjligt att i sådana här speciella fall vara generösare. Jag vill också poängtera att vederbörande är 62 år gammal. Det innebär att han skulle behandlas mycket generösare under de andra paragraferna, att han i stället skulle ha kunnat få ersättning upp till 450 dagar.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Detta problem var ursprungligen mycket större då praktiskt taget samtliga kassor hade en begränsning vid säsongarbetslöshet. Nu är det endast nio kassor som har den. Den enda LO-kassan är Kommunalarbetsförbundets, och det är väl någon i den gruppen som herr Magnusson i Kristinehamn har träffat på. Sedan har vi sådana bestäm-

*Om rätten till
dagpenning vid
säsongarbetslöshet*

melser i syndikalisternas kassa och i en del företagarkassor.

Jag delar uppfattningen att bestämmelsen bör bort, men problemet är enligt min mening inte av så stor betydelse att det fordrar specialförslag, då det finns så många andra bestämmelser som vi måste ändra på när vi så småningom tar itu med hela arbetslöshetsförsäkringen.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Jag vill bara notera att arbetsmarknadsministern är positivt intresserad av problemet. Jag hoppas han förespråkar en lösning i den riktning jag påtalat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om sysselsättningssituationen i Nässjö

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Gustavssons* i Nässjö (s) den 20 maj anmälda fråga, nr 205, och anförde:

Herr Gustavsson i Nässjö har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta i anledning av den försämrade sysselsättningssituationen i Nässjö bl. a. på grund av STAB:s aviserade nedläggning av sin Nässjöfabrik.

Regeringen har sedan en tid tillbaka haft anledning att följa sysselsättningsutvecklingen i Nässjö kommun med ökad uppmärksamhet. Arbetsmarknadsdepartementet har bl. a. tagit initiativ till en särskild undersökning av den träbearbetande industrin i Nässjö. För att stärka sysselsättningen i området har regeringen vidare förklarat sig beredd att lämna lokaliseringsstöd till företag som vill etablera sig eller bygga ut verksamheten i Nässjöregionen. Vid dagens regeringssammanträde har en första ansökan om lokaliseringsstöd från ett befintligt Nässjöföretag bifallits. Det beviljade lokaliseringsstödet kan beräknas medföra en ökning av personalstyrkan med omkring 100 personer. Ytterligare en ansökan om lokaliseringsstöd från ett företag i Nässjö som är berett att utöka verksamheten är föremål för prövning i arbetsmarknadsdepartementet.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret. Beskedet är positivt för Nässjö kommun. Den av regeringen i dag beslutade åtgärden innebär att sysselsättningssituationen blir mindre försämrad än vad som annars skulle bli fallet.

Genom vikande sysselsättningsgrad, inte minst inom träbranschen, har kommunen fått vidkännas en årlig befolkningsminskning på 250 personer under perioden 1971–1974, medan Länsprogram 70 utgått från en befolkningsökning. I arbetet med länsplaneringen 1974 understryks kraftigt att åtgärder måste vidtagas för att vända trenden.

*Om antropologisk
undersökning vid
fastställande av
faderskap*

Man kan konstatera att samhället fortfarande har alltför små resurser att styra utvecklingen trots ganska väl utbyggd planering.

Jag vill också understryka att statsmakterna rimligen har ett speciellt ansvar gentemot Nässjö kommun, eftersom samhället i hög grad växte upp som järnvägsknutpunkt och eftersom de statliga aktiviteterna i kommunen fortfarande är mycket betydelsefulla. Mot den bakgrunden ser vi inom kommunen också med stor oro på av SJ aviserad indragning av elektrobussarna och en diskuterad neddragning av lokpersonal stationerad i Nässjö. Jag utgår ifrån att regeringen senare väger in dessa sysselsättningspolitiska aspekter när den har att ta ställning till dessa frågor.

Den akuta sysselsättningssituationen är föranledd av STAB-koncernens varsel om nedläggning av sin WST-fabrik i Nässjö. Av Svenska träindustriarbetareförbundets medlemmar i kommunen ligger 325 under uppsägning. STAB svarar för 225 av dessa. STAB är en stor arbetsgivare inom kommunen och bör inse att den som sådan har ett speciellt ansvar. Sker inte detta måste samhället i detta och andra sammanhang dra slutsatsen att vissa företag inte frivilligt tar de sociala hänsyn som man anständigtvis har rätt att kräva. De anställda ifrågasätter t. o. m. om inte STAB har brutit mot samrådsavtalet, eftersom de anställda har ställts inför fullbordat faktum. Följden av detta måste i så fall bli en lagstiftning som förhindrar enskilda företag att av snäva spekulationsintressen bortse från de anställdas rätt till sin arbetsplats. Trots att STAB är ett av de största företagen i landet har man inte i samband med nedläggningsbeslutet sagt ett ord om någon ersättningsindustri.

Jag hoppas att regeringen för att på ett bättre sätt garantera de anställdas trygghet är beredd att ställa långt större krav på företagens ansvar gentemot de anställda och de kommuner inom vilka de verkar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om antropologisk undersökning vid fastställande av faderskap

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara fru *Hanssons* (s) den 14 maj anmälda fråga, nr 197, och anförde:

Herr talman! Fru Hansson har frågat om jag avser att vidta sådana åtgärder att antropologiska undersökningar vid fastställande av faderskap kan återupptas.

I mål om äktenskaplig börd eller om faderskap till barn utom äktenskap äger rätten förordna att blodundersökning eller annan undersökning i fråga om ärftliga egenskaper skall ske. Blodundersökning sker vid statens rättskemiska laboratorium, medan annan undersökning om ärftliga egenskaper utförs vid statens rättsläkarstation i Stockholm eller av sakkunnig som socialstyrelsen har godkänt (s. k. utvidgad faderskapsundersökning).

Torsdagen den
22 maj 1975

*Om antropologisk
undersökning vid
fastställande av
faderskap*

Den senaste innehavaren av tjänsten som antropolog och chef för det rättsantropologiska laboratoriet vid rättsläkarstationen i Stockholm avgick med pension den 28 februari 1975. Socialstyrelsen har därefter förordnat föreståndaren för den blodgruppsserologiska avdelningen vid statens rättskemiska laboratorium att t. v. jämväl vara föreståndare för det rättsantropologiska laboratoriet vid rättsläkarstationen i Stockholm. Domstolarna kan liksom hittills förordna om s. k. utvidgad faderskapsundersökning. Det ankommer därvid på föreståndaren att i varje enskilt fall besluta om undersökningens omfattning.

Som ett led i planeringen av det rättskemiska laboratoriets verksamhet efter beslutad utflyttning till Linköping gör socialstyrelsen en teknisk-vetenskaplig analys av bl. a. faderskapsundersökningarna. Avsikten är att resultatet av detta arbete skall ligga till grund för den framtida utformningen av faderskapsundersökningarnas innehåll, omfattning och organisation. Målsättningen är att utan dubbelarbete av olika institutioner skapa högsta möjliga säkerhet vid sådana undersökningar.

Enligt vad jag inhämtat kommer socialstyrelsen att inom kort till regeringen överlämna förslag till organisation av rättskemiska laboratoriet och verksamheten med faderskapsundersökningar.

Fru HANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret. Det är ju bra att saker och ting är på gång när det gäller planeringen av statens rättskemiska laboratorium och verksamheten vid rättsantropologiska laboratoriet, men jag tycker att man är sent ute; det hjälper ju inte att vidta åtgärder när det så att säga brinner i knutarna.

Bakgrunden till min fråga är i korthet de bekymmer som har uppstått på grund av att man nu inte kan utföra dessa antropologiska undersökningar vid rättsantropologiska laboratoriet. Orsaken sägs vara att den rättsantropolog som har innehaft tjänsten har gått i pension. Tjänsten lär inte heller vara ledigförklarad för sökande.

Förhållandet är att det har skett en väsentlig ökning av antalet krav på antropologiska undersökningar, kanske framför allt sedan arvsrätt för utomäktenskapliga barn genomfördes men också beroende på att det ofta är flera män inblandade i faderskapsmål. I sådan fall där det finns flera alternativa fäder eller då det över huvud taget råder tveksamhet om faderskapet tas regelmässigt blodprov. Blodprovet kan dock aldrig "utpeka" en man som far utan kan endast utesluta från faderskap. Blodprovstagningen är således en negativ bevisning.

Man kan exempelvis tänka sig att tre män är utpekade som möjliga fäder, vilket inte alls är ovanligt – ofta är det fler. Efter blodprovstagningen kan en vara utesluten och två kvarstå som möjliga. Vilken av dessa två som är fadern kan endast fastställas genom en s. k. antropologisk undersökning, som i motsats till blodprovstagningen är en positiv bevisning. Den kan således i stort sett fastställa faderskapet. Undersökningen är omfattande och utförs på rättsantropologiska laboratoriet i Stockholm.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Om antropologisk
undersökning vid
fastställande av
faderskap*

Det måste ses som klart otillfredsställande att sådana undersökningar inte längre kan utföras.

Socialministern säger nu att socialstyrelsen förordnat föreståndaren för den blodgruppsserologiska avdelningen vid statens rättskemiska laboratorium att tills vidare också vara föreståndare för det rättsantropologiska laboratoriet. Men det hjälper inte upp situationen särskilt mycket, eftersom det inte finns någon rättsantropolog som kan utföra undersökningarna. Ärendena hopas nu över hela landet. Socialstyrelsen måste ändå ha varit medveten om att denna situation skulle uppstå. På rättsantropologiska laboratoriet har man f. n. ca 200 ärenden liggande, och då har jag ändå inte räknat med alla som väntar ute i landet.

Från rättssäkerhetssynpunkt är det naturligtvis också helt oacceptabelt för de "utpekade" fäderna att sväva i ovisshet om vem som är far till barnet. Det är lätt att föreställa sig hur både mamman och "papporna" känner det från moralisk-etisk synpunkt. De här undersökningarna tar mycket lång tid och barnet hinner ofta bli några år och kan börja fundera över saker och ting.

Jag skulle vilja vädja till socialministern att man i varje fall försöker utlysa tjänsten, så att undersökningarna kan fortsätta.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag vill med anledning av fru Hanssons inlägg först erinra om att säkerheten i fråga om att utesluta en person som tänkbar fader under senare år ökat betydligt genom utveckling av metoderna för rättsgenetisk undersökning på blodprov. Med de rutinundersökningar som nu tillämpas av rättskemiska laboratoriet kan faderskapsundersökningar ske med en säkerhetsgrad av 87 %. Det är emellertid möjligt att genom utvidgad rättsgenetisk undersökning med biokemiska och serologiska metoder höja uteslutningsgraden till 95 å 98 %.

Med hänsyn främst till den snabba utvecklingen inom detta område tillsatte socialstyrelsen under hösten 1973 en särskild arbetsgrupp för att se över verksamheten med faderskapsundersökningar och lägga fram förslag om verksamhetens framtida organisation. Som jag nämnt i mitt svar kommer socialstyrelsen inom kort att till regeringen överlämna förslag i ärendet.

Avsikten är att ersätta tidigare fysiska antropologiska undersökningar med utbyggda serologiskt och biokemiskt inriktade analyser. Sådana utvidgade undersökningar utförs redan nu med hjälp av några av landets främsta experter som konsulter. Verksamheten är alltså under uppbyggnad och socialstyrelsen räknar med att de under senare år långa väntetiderna skall kunna minskas redan under hösten. De nya analysmetoderna väntas också medföra större säkerhet vid fastställande av faderskap än tidigare använda metoder.

Herr talman! Jag har velat göra dessa påpekanden.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lag om sambruks-
föreningar m. m.*

Fru HANSSON (s):

Herr talman! Jag är tacksam för den ytterligare informationen från socialministern och att vi kan förvänta att väntetiderna redan i höst blir kortare. Det är helt otillfredsställande som det är nu.

Det är också bra att man får en samlad bedömning av hur dessa undersökningar skall bedrivas i fortsättningen. Jag är medveten om att utvecklingen har gått framåt på detta område.

Jag hoppas att förhållandena här nu skall rätta till sig.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Föredrogs men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkande nr 13, justitieutskottets betänkanden nr 22 och 23, lagutskottets betänkande nr 22, utrikesutskottets betänkanden nr 9 och 11–13, kulturutskottets betänkanden nr 12–14, utbildningsutskottets betänkanden nr 21 och 22, inrikesutskottets betänkanden nr 4, 5, 15 och 16 samt civilutskottets betänkanden nr 29 och 30.

§ 10 Lag om sambruksföreningar m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 15 med anledning av propositionen 1975:70 med förslag till lag om sambruksföreningar m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975:70 hade regeringen (jordbruksdepartementet) föreslagit riksdagen dels att anta förslagen till 1. lag om sambruksföreningar, 2. lag om ändring i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar, 3. lag om ändring i lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m., 4. lag om ändring i jordförvärvslagen (1965:290), dels att 5. godkänna de i propositionen förordade riktlinjerna för stöd till samverkan inom jordbruk och trädgårdsnäring, m. m.

I propositionen lades fram förslag till en ny lag om sambruksföreningar. Lagen var avsedd att ersätta 1948 års lag i ämnet.

Enligt den föreslagna lagen skulle sambruksförenings verksamhet kunna avse inte bara gemensamt jordbruk på fastighet som ägdes eller arrenderades av föreningen utan även samverkan över ägo gränser och inom delar av medlemmarnas jordbruksproduktion. Lagförslaget innehöll också i övrigt regler, bl. a. i fråga om medlemsantal, insatser i föreningen och utträdande medlems rättigheter, som avsåg att stimulera till bildande av sambruksföreningar för samverkan i jordbruket och inom trädgårdsnäringen.

I propositionen hade vidare föreslagits vissa stödåtgärder för att främja samverkan inom jordbruket och trädgårdsnäringen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:2085 av herr Krönmark m. fl. (m), vari hemställts 1. att riksdagen

beslutade om en försöksperiod om fem år för lagen om sambruksföreningar, 2. att konkurrensneutrala stödåtgärder för olika företagsformer i lantbruket särskilt beaktades, 3. att riksdagen skulle avslå propositionens förslag om att nya tjänster inrättades på lantbruksstyrelsen för detta ändamål, samt

1975:2086 av herr Takman m. fl. (vpk), vari hemställts 1. att frågan om sambruksförening på samhällsägd mark skyndsamt utreddes och att jordfonden kunde användas i syfte att tillföra staten eller kommunerna mark, som köptes för rationaliseringsändamål, 2. att som villkor för medlemskap även i fortsättningen krävdes att medlemmarna deltog i föreningens verksamhet med egen arbetsinsats, 3. att högre ekonomiska bidrag borde utgå till sambruksföreningar än till enskilda.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. anhålla att regeringen till jordförvärvsutredningen överlämnade motionen 1975:2086, yrkande 1,

2. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:2085, yrkande 1, och motionen 1975:2086, yrkande 2, anta förslaget till lag om sambruksföreningar,

3. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar,

4. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m.,

5. anta förslaget till lag om ändring i jordförvärvslagen (1965:290),

6. med bifall till regeringens förslag och med anledning av motionen 1975:2085, yrkande 2, samt med avslag på motionen 1975:2086, yrkande 3, godkänna de av utskottet förordade riktlinjerna för stöd till samverkan inom jordbruk och trädgårdsnäring m. m.,

7. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet med anledning av propositionen och motionen 1975:2085, yrkande 3, anfört om ifrågasatt personalförstärkning vid lantbruksstyrelsen.

Reservation hade avgivits av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet under 2 och 6 bort hemställa

att riksdagen skulle

2 a. med anledning av motionen 1975:2086, yrkande 2, såvitt nu var i fråga, ge regeringen till känna vad reservanten anfört angående utarbetande av förslag till viss lagändring,

b. med anledning av regeringens förslag och motionen 1975:2086, yrkande 2, såvitt i övrigt var i fråga, samt motionen 1975:2085, yrkande 1, anta förslaget till lag om sambruksföreningar,

6. med anledning av regeringens förslag och motionen 1975:2086, yrkande 3, samt med avslag på motionen 1975:2085, yrkande 2, godkänna de av reservanten förordade riktlinjerna för stöd till samverkan inom jordbruk och trädgårdsnäring m. m.

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lag om sambruks-
föreningar m. m.*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lag om sambruks-
föreningar m. m.*

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Sedan 1972 års jordbruksutredning tillsattes har ett av de problem som åstadkom bekymmer för många år sedan förlorat i aktualitet. Dåvarande jordbruksministern formulerade det i satsen: "Det är önskvärt att permanent överskottsproduktion som måste säljas till låga priser på världsmarknaden undviks."

Hungerkatastroferna i Etiopien, Bangladesh och ett halvdussin andra länder i Centralafrika under 1973 och 1974 samt den samtidigt inträffade kraftiga prisstegringen på spannmål på världsmarknaden rörde på ett tragiskt sätt undan farhågorna för svensk s. k. överskottsproduktion.

Detta är internationella problem som kräver särskild analys, men jag skall inte göra någon sådan i det här sammanhanget. Det skulle leda alltför långt.

Livsmedelsbristen i stora delar av världen beror inte på bristen på jord, bristen på vatten eller på andra naturliga hinder. Klart står också att livsmedelsbristen i stora delar av världen har sin grund i feodala och halvfeodala ägande- och brukningssystem, i korruption i förvaltningarna och den makt över dessa länders ekonomi och handel som de imperialistiska staterna och de multinationella företagen har.

Livsmedelsbristen är f. ö. inte begränsad till den s. k. tredje världen. I åtskilliga utvecklade industriländer är misären utbredd trots att man där har alla rimliga förutsättningar utom en enda för att ge alla människor en god levnadsstandard. I USA går 9 miljoner människor arbetslösa enligt den officiella statistiken. Men även före den aktuella ekonomiska krisen fann kongressutskott att mellan 20 och 30 miljoner USA-medborgare levde under svältgränsen – mitt i allt överflödet. Den förutsättning som saknas för att bekämpa undernäringen är alltså en riktig politik.

Från historisk synpunkt är det bara en kort tid sedan vi hade samma förhållande i Sverige. Betydligt mer än halva befolkningen var sysselsatt i jordbruket, och ändå gav detta så liten avkastning att det inte räckte för landets behov. Sedan 1930 har i runt tal en tredjedel av den odlade åkerarealen lagts ned. Sverige har nu i runt tal 3 miljoner hektar odlad jord. I hela landet har antalet brukningsenheter med mer än 2 hektar åker reducerats från 420 000 år 1937 till 139 000 år 1973.

Såvitt jag förstår måste denna trend brytas ur samhällets, människornas, ja, ur hela mänsklighetens synpunkt sett. Att lägga ner det ena jordbruket efter det andra är från nationens synpunkt sett oförnuftigt, och eftersom vi lever i en värld med miljoner svältande, vill jag också säga att raserandet av jordbruket i stora områden av vårt land är en närmast brottslig politik.

Vi har på kommunistiskt håll aldrig pläderat för ett bibehållande av småbruket i dess mest primitiva former. Är man uppvuxen på ett sådant, vet man vilket blodslit det innebär att vara deltidsbonde. Men i många fall kan ett vettigt utformat småbrukarstöd vara till hjälp och förhindra

att människor måste flytta eller ställa sig i arbetslöshetskön.

Det som har skett under ett par årtionden är alltså att en allt större del av den odlade jorden har lagts för föfot. Detta har skett samtidigt som en allt starkare opinion ställt kravet om bevarandet av landskapsmiljön, som nu hotar att överflyglas av buskar och snår.

Men, herr talman, bevarandet av landskapsmiljön hänger intimt samman med bevarandet av ett levande jordbruk. Finns inte den fundamentala faktorn blir allt tal om landsskapsmiljöns skyddande och bevarande rena bluddret.

De sociala verkningarna av den statliga jordbrukspolitiken är inte mindre skrämmande. Tusentals människor i mitt eget län har tvingats in i arbetslöshetsköer eller alternativt tvingats flytta hundratals mil från sin hembygd. Landsbygden, även den som finns inom traditionellt utmärkta jordbruksområden exempelvis Tornedalen, är på väg att avfolkas. Ladugårdar och mangårdsbyggnader står tomma, åkrarna växer igen. Ja, det är en beklämmande syn man möter när man reser längs våra vägar. Jag tvivlar verkligen på det nationalekonomiskt förnuftiga i den politiken och vill inte ge den någon annan beteckning än statlig marodörverksamhet.

Jag har tidigare sagt att vi inte är några småbruksromantiker som vill bevara småbruket i dess mest primitiva former. Jämsides med stöd till det mindre jordbruket i form av subventioner och andra stödåtgärder måste man också söka nya vägar. Vi har från vårt håll länge pläderat för att man i ökad utsträckning skall satsa på att befrämja kooperativa former och sambruksformer av olika slag inom jordbruket. I en del regioner kan detta ge jordbruket en chans att överleva. Men den skulle ha tagits långt tidigare.

När stordriften på jordbrukets område växte fram på allvar i samband med den tekniska revolutionen efter andra världskriget, då hävdade vårt parti att det enda realistiska var stordrift i form av sambruk, maskinstationer och andra typer av gemensam drift. Den chansen togs inte och det kan man beklaga, men i dag med de jätteinvesteringar en jordbrukare nu måste lägga ner för att kunna driva ett rationellt jordbruk är sambruk ett alternativ som måste betraktas som högaktuellt.

Vi har i vår motion i anledning av regeringens proposition nr 70 tagit upp en del av den problematik som finns när det gäller att utveckla jordbruk i samverkan. Vi anser att propositionen är ett steg i rätt riktning som så småningom måste följas av flera.

Vi har i motionen också framhållit vikten av generositet när det gäller den ekonomiska bidragsgivningen till sambruksföreningar, detta för att stimulera till uppkomsten av nya sådana. Vi tror nämligen på idén, men då är det också klart att den ekonomiska stimulansen är betydelsefull för den framtida utvecklingen.

Vi har vidare påpekat att det ligger en fara i förslaget om att slopa det nu generella kravet på att medlem av sambruksförening skall vara skyldig att delta med egen arbetsinsats. Finns inte den regeln så finns

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lag om sambruks-
föreningar m. m.*

också möjligheten att exploatera kapitalsvagare medlemmar. Utskottet säger i sin skrivning att det inte har avsetts att man skulle frångå nuvarande huvudprincip att medlem skall delta i föreningens verksamhet med egen arbetsinsats. Det kan man kanske förutsätta, men faktum är ju att man här öppnar en möjlighet som kan missbrukas.

I det särskilda yttrandet av herr Takman uppmärksammas också den viktiga frågan om möjligheterna att komma över disponibel jord. Det är ett känt faktum att det har blivit allt svårare att starta ett jordbruksföretag. På många håll handlar det om ovilja att sälja. På andra håll i landet har den kapitalistiska spekulationen gjort sitt intåg och drivit fastighetspriserna brant i höjden. Spekulationen i jordbruksattraktiva delar har fört priser utom räckhåll för folk som gärna ville sätta i gång som jordbrukare men har för litet kapital.

Det här är ett faktum som också kommer att spela sin roll när det gäller utvecklandet av det kooperativt drivna jordbruket. Varken sambruksutredningen eller propositionsförfattarna har ägnat någon tanke-möda åt detta viktiga problem.

Vi säger i vår motion att man bör överväga möjligheterna av att få till stånd kooperativa jordbruk på samhällsägda mark. Det skulle göra det lättare för intresserade personer att besluta sig för inträde, om de vet att skuldsättningen blir begränsad från början såväl som i fortsättningen. Man garanterar bättre sambruksföreningens fortbestånd genom att man gör det lätt för nytillträdande att komma med när någon annan slutar av ålder eller andra skäl.

Vi tror att det kooperativt bedrivna jordbruket är ett realistiskt alternativ, om verksamheten läggs upp på ett riktigt sätt och staten går in med rejäla stimulansmedel. Jag tror framför allt att det ger ökade möjligheter att hålla kvar ungdomen i näringen. På många håll är de aktiva jordbrukarna redan i pensionsåldern. Det är en ny och ung generation som måste träda till, men den gör det inte under villkoret att föra en svälttillvaro och en livslång bekymmersam tillvaro med väldiga skuldbördor. Den nya generationen jordbrukare måste också garanteras inte bara en hygglig inkomst utan också semester- och arbetsvillkor som är likvärdiga med andra arbetande kategoriers. Det sistnämnda är minst lika viktigt.

Vi tror alltså att det kooperativt drivna jordbruket är alternativ för att få ungt blod till den gamla näringen och en möjlighet att utveckla ett levande jordbruk i bygder som trots utomordentliga förutsättningar hotar att förvandlas till djungel. Men det är också frågor som vi vill återkomma till i annat sammanhang.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Takman.

Herr LARSSON i Borby (c):

Herr talman! Herr Lövenborg har anfört en lång rad synpunkter på frågan om livsmedelssituationen här hemma, och han har även anfört globala synpunkter på försörjningsproblemen och orsaken till dessa. Han

har gjort tvärsäkra påståenden och ganska grova förenklingar när det gäller lösningarna av dessa problem. Allt detta skulle det vara intressant att debattera och kommentera. Men nu är det ändå så, herr Lövenborg, att detta inte har så mycket med det här ärendet att göra. I varje fall kan jag med bestämdhet säga att sambruksföreningar i Sverige inte kan rubba den globala balansen när det gäller livsmedelstillgången. Därmed inte sagt att sambruksföreningar inte i och för sig kan vara en positiv faktor som det finns anledning att pröva i större utsträckning än vi hittills gjort. Enligt propositionens förslag får vi vissa möjligheter att göra det.

Herr Lövenborg karikerade också nu gällande principer och betecknade tillämpningen av dessa som statlig marodörverksamhet. Även detta kunde det finnas anledning att kommentera – jag skulle inte vilja ta till sådana överord i sammanhanget.

Samhället har enligt herr Lövenborg på detta område försummat chanser och möjligheter. Jag vill emellertid säga att frågan om gemensam maskinanvändning och frågan om samverkan och sambruk inte är nya. Chanserna härvidlag har väl tagits till vara på många håll. Man måste vara rätt främmande för faktiska förhållanden om man inte känner till vilken utomordentligt stor omfattning denna samverkan har i varje fall i de mer produktiva jordbruksbygderna.

För jordbrukets utövare är det en intressant möjlighet som öppnas genom denna proposition och utskottets betänkande. Jag vill dock än en gång understryka att det inte går att göra så generella och grova förenklingar som herr Lövenborg gör i detta sammanhang. Det finns även en massa andra faktorer att ta hänsyn till. Herr Lövenborg bortser helt och hållet från en faktor i sammanhanget: individen och människan. Bönder är individualister, och det i sig självt innebär i många fall ganska stora problem. Det finns fina exempel på jordbrukare, som i samverkan har lyckats lösa problemen. Men det är inte självklart att det går utan vidare.

Är det inte, om nu sambruksformen skulle vara så överlägsen andra former av jordbruksdrift, underligt att man såsom herr Lövenborg måste efterlysa rader av stöd. Samhället skall garantera jord till ett lågt pris – helst ställa den till förfogande gratis. Samhället skall garantera stimulans i långa rader. Vad är det då som säger att denna form så självklart är överlägsen andra former av jordbruksdrift?

I vad gäller ungdomen vill jag nog till skillnad från herr Lövenborg säga att om man följer den aktuella utvecklingen och vad som händer i tiden, skall man finna att det råder ett utomordentligt stort intresse bland ungdomarna för jordbruk. På sikt är problemet nog snarare hur man skall kunna på ett rättvist sätt gallra bland ungdomarna och låta dem som är intresserade få syssla med denna näring.

Utan att gå in i detalj i den debatt som herr Lövenborg drog upp vill jag ha sagt att detta inte är en så särskilt stor fråga. Den proposition som utskottet har följt till alla delar säkrar i någon mån den redan befintliga försöksformen för sambruksförening. Man kan med tillfredsstäl-

lelse konstatera att den formen för jordbruksdrift finns och garanteras ett visst lagligt skydd. Men jag är inte beredd att instämma i den övertro som herr Lövenborg uttalar.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Herr Larsson i Borrby började med att säga att de principfrågor som jag drog upp inte har så mycket att göra med detta ärende. Jag vill nog hävda att de egentligen är intimt förknippade med detta ärende. Här handlar det om att finna nya principer för att utveckla stordriftens fördelar och göra den möjlig för de människor som nu har ganska svårt att ta till vara den nya teknikens möjligheter.

Herr Larsson vände sig också mot min beteckning statlig marodörverksamhet. Ordens valör kan man alltid resonera om. Men gör man några studieresor i Västerbotten, Norrbotten och en del andra bygder, kan man ganska lätt instämma i den betygsättningen.

Jag är inte heller helt säker på att det är riktigt att påstå att bönder är individualister och att sambruksidén därför är mindre aktuell. Det finns en stor föreningsrörelse, som bärs upp av bönder. Där har man kunnat utveckla ett gott och fruktbarande samarbete på många områden. Det samarbetet måste man även kunna plocka ned på jorden, om jag får uttrycka mig så.

Vi betecknar nog sambruksutredningens förslag, som kommer igen i propositionen, såsom ett steg i rätt riktning. Vi vänder oss inte mot detta. Vi tror att jordbrukarna i Norrland, Värmland och Dalarna osv., som hittills inte har haft stora chanser att utnyttja stordriftens fördelar, kan finna någonting här. KR-jordbruken i Norrbotten är inget alternativ på sikt. De ger för stor skuldsättning och för hårda arbetsvillkor i många fall. Kooperativt drivna jordbruk är en möjlighet, och propositionen är ett steg på vägen. Men de anmärkningar som vi gör är inte betydelslösa. Frågan om den samhällsägda marken är viktig. Vi från vpk skall med all säkerhet återkomma i den frågan.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Låt mig med anledning av herr Lövenborgs senaste inlägg bara upprepa att jag anser att det finns anledning att diskutera många av de principiella frågor han drog upp. Men även om de, som herr Lövenborg menar, skulle ha anknytning till detta ärende så finns de på intet sätt aktualiserade i den reservation som ställts i motsats till utskottets hemställan. I reservationen görs det bara små antydningar, och där förs allmänna resonemang i marginalen, men i stort sett följer den utskottets hemställan. Det är anledningen till att jag ifrågasatte om den stora principiella debatten hör hemma här.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag anser det heller inte rimligt att vi skall ha en stor principdebatt i anslutning till det här ärendet. Vi lär få andra tillfällen att diskutera hela jordbrukspolitiken från principiella utgångspunkter.

Om herr Lövenborg vill betrakta statens insatser för att stödja jordbruket i Norrland som marodörverksamhet så får det väl stå för hans egen räkning. Jag föreställer mig att de jordbrukare som har kommit i fråga för de stödformer vi har för att bygga upp bärkraftiga jordbruk har en annan inställning.

Det var egentligen en sak som gav mig anledning att kommentera herr Lövenborgs inlägg, nämligen frågan om arbetsplikten. Jag kan försäkra att avsikten med att inte sätta arbetsplikten som villkor naturligtvis inte är att stimulera kapitalplacerare eller s. k. trottoarbönder att ingå i samverkansföretag. Situationen är ju den att man kan tänka sig att flera småbrukare kommer underfund med att de kan bedriva sin verksamhet bättre och göra den mera lönsam genom samverkan. De kanske t. o. m. upptäcker att de klarar sig med något mindre arbetskraft än om de brukade företagen var för sig. Då skulle det, menar vi – och det menar också utredningen –, vara ett hinder för att få till stånd sådan samverkan, om resultatet skulle bli att någon av deltagarna ställdes utan arbete. Det vore väl oriktigt att inte ta till vara dels möjligheten att få sådan här samverkan till stånd, dels möjligheten för någon av dem som ingår i samverkan att göra andra insatser för att på det sättet bidra till försörjningen för de människor som bor i bygden. Detta är motiveringen. Naturligtvis skall man vara restriktiv när man prövar den här formen av stöd, om exempelvis någon juridisk person skulle vara invecklad i sammanhanget.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jordbruksministern fäste sig också vid beteckningen statlig marodörverksamhet. Jag har tidigare sagt att man alltid kan tvista om ordens valör. Man kan säga att den statliga jordbrukspolitiken för vissa områden har varit destruktiv – det är lätt att konstatera för den som vet hur många jordbruk som har lagts ner och hur många människor som drivits in i arbetslöshetskön eller alternativt fått flytta söderut, när de kanske hade kunnat få sin bärgning inom ett jordbruk som nu till stora delar växer igen. På senare år har det gjorts en del nya stödinsatser, men i vissa fall får man knäppa sina händer och säga att det är bra men att det är så dags nu.

Det hade varit bra om jordbruksministern på något sätt hade tacklat frågan om möjligheten att skapa sambruksföreningar på samhällsägd mark. Jag tycker att man glider litet lätt förbi detta. Har man viljan att söka utveckla det kooperativa jordbruket som ett alternativ, då måste man också göra det så lätt som möjligt för intresserade att gå med. Sambruk på samhällsägd mark kan göra det lättare och mera attraktivt, och jag tror att det vore av värde om man mera seriöst funderade också på den frågan.

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lag om sambruks-
föreningar m. m.*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lag om sambruks-
föreningar m. m.*

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Staten har inte lagt ned några jordbruk. Staten har skapat ekonomiska förutsättningar för att möjliggöra bärkraftiga jordbruk. Man kan alltid diskutera hur stora sådana insatser från statens sida skall vara.

Låt mig sedan beträffande den sista frågan säga att enligt gällande bestämmelser kan fastigheterna inköpas för jordfondsmedel och utarrenderas till sambruksföreningar. Syftet är alltså i och för sig inte att man nödvändigtvis skall sälja ifrågavarande egendomar till förening. Vi utarrenderar sådana egendomar till sambruksföreningar. Det önskemålet har kommit till uttryck i många av de diskussioner som jag har haft med yngre jordbrukare. För att över huvud taget kunna etablera sig visar de ett intresse för att i denna form få arrendera mark och bedriva jordbruk.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Det sista bör väl både noteras och studeras. Nu säger jordbruksministern att staten har inte lagt ned några jordbruk. Det är självfallet en obestriddlig sanning. Så går det ju inte till. Men jag hävdar nog att det har förts en sådan jordbrukspolitik att man har tvingat många jordbrukare att lägga ned sina jordbruk – och det är ju i sak detsamma.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 286
Nej – 16
Avstår – 2

§ 11 Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 16 med anledning av propositionen 1975:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1974/75 i vad avser anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Lån till trädgårdsnäringen

Regeringen hade i propositionen 1975:85 bilaga 8 (jordbruksdepartementet) under punkten 5 a (s. 31-38) föreslagit riksdagen att 1. godkänna de i propositionen förordade riktlinjerna för lån till trädgårdsnäringen, 2. till Lån till trädgårdsnäringen på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den vid riksmötets början väckta motionen 1975:1552 av herr Josefson (c), vari hemställts att riksdagen på tilläggsstat II för budgetåret 1974/75 anvisade 20 milj. kr. till prisreduktion för den eldningsolja som från och med den 1 juli 1974 levererats till de växthusföretag och champinjonodlingar som var berättigade till nedsättning av energiskatt,

dels de i anledning av propositionen 1975:85 väckta motionerna

1975:2095 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl. (c, fp), vari hemställts att riksdagen beslutade att komplettera lånestödet till trädgårdsnäringen med bidrag på 2 kr./m² uppvärmd odlingsyta vid växthus- och champinjonodling, varvid bidragsbeloppet dock ej fick överstiga 40 000 kr., att för detta bidrag anvisa ett belopp om 5 milj. kr., att de föreslagna lånebestämmelserna i enlighet med vad som anförts i motionen utformades så, att de flesta växthusodlarna kunde ha möjlighet att få lånestöd,

1975:2096 av herr Takman m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle besluta att anvisa 5 000 000 kr. av fonderade clearingsavgiftsmedel för ett arealbidrag på 2 kr. per kvadratmeter odlingsyta till växthus- och champinjonodlingar, samt

1975:2097 av herrar Wachtmeister i Johannishus (m) och Andersson i Ljung (m), vari hemställts att riksdagen beslutade om stöd till trädgårdsnäringen i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. med anledning av regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:2095, yrkande 3, godkänna de av utskottet förordade riktlinjerna för lån till trädgårdsnäringen,

2. till Lån till trädgårdsnäringen på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.,

3. anse motionen 1975:1552 besvarad med vad utskottet anført,

4. lämna motionerna 1975:2095, yrkandena 1 och 2, 1975:2096 och 1975:2097 utan åtgärd till den del de ej besvarats i det föregående.

Torsdagen den
22 maj 1975

Lån till trädgårdsnäringen

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lån till trädgårds-
näringen*

Reservation hade avgivits av herrar Lärsson i Borrbj (c) och Jonasson (c), fru Olsson i Helsingborg (c), herrar Wachtmeister i Johannishus (m), Enlund (fp) och Andersson i Ljung (m) samt fru Andersson i Hjärtum (c) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag och motionerna 1975:2095, yrkandena 1 och 2, 1975:2096 och 1975:2097 till Särskilt bidrag till trädgårdsnäringen på tilläggsstat III till riksdagen för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

Fru OLSSON i Helsingborg (c):

Herr talman! Inom den svenska trädgårdsnäringen har sedan flera år pågått en genomgripande rationaliseringsverksamhet. I samband med denna – oavsett om den skett med eller utan statligt stöd – har trädgårdsföretagen ådragit sig en betydande skuldbörda.

Denna omfattande effektivisering av produktionsförhållandena, som varit helt nödvändig för att näringen skulle kunna möta den utländska konkurrensen, har således tyvärr medfört den nackdelen att en betydande del av de svenska trädgårdsföretagen under flera år framåt kommer att vara mycket känsliga för förändringar i marknadsförhållandena. Den chockartade prishöjning på eldningsolja som inträffade i början av 1974 kom därför ytterst olägligt för näringens utövare. I jämförelse med förhållandena vid samma tidpunkt 1973 fördubblades oljekostnaderna. Räkna man med 1972 som jämförelseår finner man att oljepriserna tredubblades.

Dessa ökade kostnader har endast i ringa mån kunnat kompenseras, varför likviditeten inom företagen nu är hårt ansträngd; rörelsekapitalet är i ett flertal fall helt förbrukat. Den vidareutveckling och stabilitet som odlarna hade hoppats att rationaliseringsåtgärderna skulle medföra har förbytts i en likviditetskris.

Trädgårdsnäringens bekymmersamma läge har också observerats av statsmakterna som i september 1974 tillsatte 1974 års trädgårdsnäringsutredning. I direktiven anför bl. a.: "Utgångspunkter för förslagen bör vara att vi skall eftersträva att i landet ha en effektiv och konkurrenskraftig trädgårdsnäring samt att konsumenterna tillförsäkras produkter av god kvalitet till rimliga priser."

Utredningen har arbetat snabbt och överlämnade den 28 januari en promemoria om växthusföretagens likviditetsproblem, vari majoriteten av utredningens ledamöter föreslår dels inrättande av en statlig fond för trädgårdsnäringen från vilken lån skall kunna utgå med två års ränta och amorteringsfrihet, dels bidrag till vissa växthusföretag. Mot utredningens förslag i vad avser bidrag har två av utredningsledamöterna reserverat sig.

Jag finner det beklagligt att chefen för jordbruksdepartementet i propositionen 1975:85 p. 4 stöder de av utredningens minoritet – reservanterna alltså – förordade åtgärderna. Men jag vill gärna uttala min tillfredsställelse över att utskottsmajoriteten visat sig ha så stor förståelse

för näringens problem att man i jordbruksutskottets betänkande förordat en ränte- och amorteringsfrihet på tre år. Från näringens utövare ute i landet kommer det säkerligen att med tacksamhet noteras att samtliga ledamöter i utskottet är eniga om detta. Det kommer, tror jag, att uppfattas så att vi verkligen vill slå vakt om vår trädgårdsnäring.

Att det trots detta tillmötesgående ändå föreligger en reservation är beroende på att enbart ett lånestöd tar för lång tid att administrera, och vi reservanter anser att här är snabba åtgärder helt nödvändiga för att odlarna skall komma ur den nuvarande besvärliga situationen.

Med hänsyn till den begränsade räckvidd som enbart lånestöd dock får framhåller vi nödvändigheten av att detta kompletteras med ett bidragssystem, i avvaktan på de mer långsiktiga åtgärder som trädgårdsnäringsutredningen förhoppningsvis kommer att föreslå.

Vi förutsätter också att de närmare bestämmelserna för lånestödet kommer att utformas så att de verkligen kan utnyttjas i konsolideringssyfte. Många företagare kommer annars att tveka att ådra sig en ännu större skuldbörda.

Jag skall avstå från att här ta upp de olika former av bidrag och stöd som andra länder har givit sina växthusföretag. Detta kommer min partikamrat Anna-Lisa Nilsson att vidare utveckla. Jag vill i sammanhanget bara ha sagt att jag ser det både som ett rättvisekrav och en för bibehållande av svensk trädgårdsnäring ekonomisk nödvändighet att åtgärderna åtminstone i någon mån motsvarar dem som vidtagits i de länder som exporterar trädgårdsprodukter till Sverige. Jag vill även gärna påminna om finansministerns ord att importkonkurrerande hemmamarknadsföretag måste stå i förgrunden för samhällets intresse under kommande år. Vi kan väl alla, herr talman, vara eniga om att svensk trädgårdsnäring tillhör denna typ av företag.

Kammarens ledamöter bör också ha i åtanke att från sysselsättningssynpunkt berör svensk trädgårdsodlings vara eller inte vara inte bara odlare och anställd personal. Den berör även de företag som bygger och levererar material till växthus, den berör distributionsföretag, förpackningsindustri och f. ö. alla dem som förser odlingarna med maskiner och andra förnödenheter.

Följdverkningarna kan alltså bli synnerligen besvärande från sysselsättningssynpunkt om många trädgårdsföretag skulle bli tvingade att lägga ned sin verksamhet.

Detta har också de tunga remissinstanserna Svenska lantarbetareförbundet, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund och Sveriges grossistförbund insett och de förordar samtliga att lånestödet bör kompletteras med ett bidragssystem.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Jonasson samt fru Fredrikson och fru Andersson i Hjärtum (samtliga c).

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lån till trädgårds-
näringen*

Herr CARLSTRÖM (fp):

Herr talman! I slutet av år 1973 och flera gånger under 1974 skrev Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund till jordbruksministern och po-
ängterade vilka besvärigheter trädgårdsnäringen hade att bemästra och
att se fram emot, främst på grund av den svåra situationen på oljemark-
naden. Liknande skrivelser hade avlåtit av flera olika företrädare för
handelsträdgårdsmästarna ute i landet.

Med förståelse för de anförda synpunkterna tillsatte statsrådet Lund-
kvist en utredning i september 1974 med kanslirådet Rune Henriksson
som ordförande och med ytterligare fyra sakkunniga. Utredningen, som
antog arbetsnamnet 1974 års trädgårdsnäringsutredning, fick till sin hjälp
fyra experter och som sekreterare universitetslektor Göran Donelius. Ut-
redningens sekretariat har sedermera förstärkts med departementssekre-
terare Håkan Boberg.

Utredningens arbete kom fort i gång och ett delbetänkande med förslag
om ett snabbt stöd till trädgårdsnäringen avlämnades till statsrådet Lund-
kvist den 28 januari i år.

Inseende det angelägna i genomförandet av stödåtgärderna framlade
regeringen med berömvärd snabbhet proposition nr 85 den 6 mars, varav
framgick att en del av utredningens förslag accepterades av regeringen.
Utredningen hade emellertid icke varit helt enig beträffande stödformerna
och regeringen ansåg sig endast kunna biträda förslaget om inrättandet
av en lånefond för att eliminera de rådande likviditetssvårigheterna för
näringens utövare, medan den icke ville acceptera utredningsmajoritetens
förslag om direkta subventioner som kompensation för de ökade olje-
kostnaderna, vilka trädgårdsodlarna på intet sätt kunnat påverka.

Vilka bevekelsegrunder hade utredningens majoritet för sitt förslag
om direkta subventioner?

Jo, man hade utrett och bevisat att ifrågavarande kulturer redan när
oljeprisstegringen inträffade kring årsskiftet 1973–1974 var fullt i gång
och kunde icke vare sig begränsas eller ändras. Under perioden janua-
ri–maj 1974 steg oljekostnaderna tredubbelt mot normalt, just under växt-
perioden. Odlarna fick således vara med om att betala till clearingkassan,
och eftersom odlarna under den nämnda tidsperioden förbrukade större
delen av årskonsumtionen drabbades man särskilt hårt. Gjorda beräk-
ningar ger vid handen att oljekostnaderna ökade med ca 30 milj. kr.
mera än de genom prishöjning åstadkomna ökade intäkterna under mot-
svarande tid.

Några frågar sig kanske om man inte kunnat förutse kostnadsstegringen
och i tid kunnat kompensera sig genom höjda produktpriser. Till det
kan genmålås att detta icke lät sig göra, emedan man hade att ta hänsyn
till importpriserna på motsvarande produkter, vilka regelmässigt låg på
en betydligt lägre nivå. Anledningen härtill var att odlarna i import-
länderna i de flesta kända fall hade betydande subventioner från sina
resp. myndigheter och därför kunde framgångsrikt konkurrera på den
svenska marknaden.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lån till trädgårds-
näringen*

Som exempel kan nämnas några av de länder som också på grund av relativt korta transportavstånd framgångsrikt kunnat konkurrera här. I Holland t. ex. har stödet till trädgårdsnäringen beräknats till ca 90 milj. kr., varav 41 miljoner i avskrivningslån, 17 miljoner i övergångsbidrag vid inkoppling till naturgas, 15 miljoner till energibesparande metoder samt 17 miljoner som upphörande stöd. Dessa hjälpåtgärder beräknas medföra en lättnad för odlarna med 8:50–13 kr. per m² odlingsyta.

I Danmark har man avsatt 75 miljoner svenska kronor som statsgaranti för lån som växthusodlare tar i danska banker för oljebesparande åtgärder samt till likviditetsförbättringar i samband med driften. Under de första fem åren av lånens löptid ger staten bidrag till betalning av en del av räntan.

I Norge har man bl. a. vidtagit prisreducering på eldningsolja med ca 8 miljoner norska kronor, men det beloppet får icke ses isolerat från de kanske ändå viktigare resurserna för marknadsåtgärder. Oljeprisnedsättningen kan totalt beräknas till ca 12 %, vilket i pengar gör ca 38 svenska kronor per kubikmeter olja.

I Västtyskland har stödet till odlarna uppgått till ca 90 milj. kr. Även i Frankrike har odlarna erhållit hjälp av myndigheterna.

Jag har velat nämna exemplen för att kammarens ledamöter skall inse svårigheterna för de svenska odlarna i konkurrens med importländerna under förhandenvarande omständigheter.

Det förslag från utredningsmajoritetens sida som statsrådet dock icke ansåg sig kunna biträda, nämligen subvention med 2 kr. per m² odlingsyta till växthus- och champinjonodlingar, anser utredningsmajoriteten så väl underbyggt och välmotiverat att man kunnat biträda förslaget och det är icke att betrakta såsom något överbud. Det hade ändå visat odlarna att man har full förståelse för de uppkomna svårigheterna och hade varit en gest som måhända också i någon mån kunnat reducera antalet låntagare ur lånefonden. Naturligtvis hälsas med tillfredsställelse jordbruksutskottets initiativ att förlänga den räntefria perioden från föreslagna två år till tre år, men det är litet smolk i glädjebägaren över att inte utskottet kunnat bli enigt även i vad gäller bidragsdelen.

Propositionen 1975:85 redovisar föredömligt trädgårdsnäringsutredningens bedömningar och synpunkter ävensom de inkomna remissyttrandena. Av de senare framgår att utredningsmajoritetens uppfattning om de föreslagna formerna delas av Svenska lantarbetareförbundet, vars ordförande ingått i utredningen såsom expert, av lantbruksnämnden i Malmöhus län, av Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund och av Sveriges grossistförbund, av vilka båda de senare organisationerna bidragit med experter i utredningen. Däremot avstyrker lantbruksnämnden i Stockholms län stödet i form av bidrag, men biträder tankegången om återbetalning av erlagda clearingavgifter.

Riksrevisionsverket och lantbruksstyrelsen tillstyrker den föreslagna lånefonden på 20 milj. kr. och dess principer, men anser sig icke på föreliggande material kunna biträda förslaget om ett bidragssystem.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lån till trädgårds-
näringen*

Beträffande erinringen därvidlag är det riktigt att utredningen icke kun-
nat kontrollera vart och ett av de ca 2 800 växthusföretagen i vad mån
man i det individuella fallet lyckats erhålla kompensation för oljekost-
nadsfördyringen, men utredningsmajoriteten är av den uppfattningen,
baserad dels på föreläggande statistiska fakta, dels ock på ingående kän-
nedom om branschen, att man vågat föreslå direkta subventioner jämsides
med låneformen.

I jordbruksutskottets betänkande nr 16 behandlas propositionen
1975:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret
1974/75 i vad avser anslag inom jordbruksdepartementets verksamhets-
område jämte motioner.

Samtliga avlämnade motioner synes vara positiva till såväl låneformen
som bidragsdelen. Skillnaderna i motionerna är mera marginella. Sålunda
yrkas i vpk-motionen, med herr Takman som första namn, att riksdagen
beslutar anvisa 5 milj. kr. av fonderade clearingavgiftsmedel.

Ifrågavarande medel beslöt riksdagen den 2 april i år att överföra till
överstyrelsen för ekonomiskt försvar att utnyttjas för ändamål som är
av betydelse för att stärka försörjningsberedskapen inom energiområdet.
Detta behandlas i försvarsutskottets betänkande 1975:8.

Dessa medel står således nu icke längre till förfogande för föreslaget
ändamål. Detta var känt när jordbruksutskottet handlade propositionen,
och reservanternas vid p. 4 i jordbruksutskottets betänkande yrkar därför
att riksdagen med anledning av motionerna 1975:2095, yrkande 1 och
2, 1975:2096 och 2097 som Särskilt bidrag till trädgårdsnäringen på till-
läggsstat III till riksstaten för budgetåret 1974/75 anvisar ett reserva-
tionsanslag på 5 milj. kr.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid punkten
4 i jordbruksutskottets betänkande nr 16 och i övrigt bifall till utskottets
hemställan.

Fru LUNDBLAD (s):

Herr talman! Det råder ingen ocnighet inom jordbruksutskottet om
att trädgårdsnäringen genom stegringen av oljepriserna förra året har drab-
bats av speciella svårigheter. Utredningen om trädgårdsnäringens framtid
och dess kostnader har också, som redan nämnts här, mycket snabbt
tagit upp frågan om att utforma ett speciellt samhälleligt stöd i den upp-
komna situationen. Det har redan nämnts en hel del siffror som belyser
de svårigheter näringen ställts inför och jag skall inte upprepa dem, men
jag vill påpeka att regeringen handlat mycket snabbt i detta läge och
på tilläggsstat föreslagit att växthusföretagen inom trädgårdsnäringen
skall få mycket utvidgade lånemöjligheter från en särskild lånefond på
upp till 20 milj. kr. under detta budgetår och fram till slutet av 1976.
Regeringen föreslår också att lånen skall kunna utbetalas utan störande
administrativ omgång och att de skall vara ränte- och amorteringsfria
i två år.

Man kanske här skall nämna att ett annat stöd också har kommit

trädgårdsnäringen till del genom att det redan 1974 beslöts att den allmänna energiskatten just för den yrkesmässiga västhusodlingen skulle sänkas med 85 %.

Däremot är inte regeringen och inte heller utskottets majoritet positiva till det bidragssystem som föreslås i reservationen av centerpartisterna, moderaterna och folkpartisterna i utskottet. Reservanterna föreslår att bidrag med upp till 40 000 kr. per företag skall kunna beviljas som en sorts tillfälligt stöd i avvaktan på ett mer långsiktigt verkande stöd till näringen. De beräknar kostnaderna för detta till 5 milj. kr.

Om detta är att säga att reservanterna i trädgårdsnäringsutredningen, som inte ansåg att ett sådant här bidragssystem skulle komma till stånd, byggde sin uppfattning på att det material som utredningen hade tagit fram inte gav underlag för att nu föreslå direkta kontanta bidrag efter generella grunder till trädgårdsnäringen. De ansåg att det var bättre att man satte in en speciell statlig lånegaranti och utvidgade lånemöjligheterna för växthusodlarna i detta läge.

Jag anser, herr talman, att det måste mycket till för att man skall sätta in ett direkt stöd till en näring på grund av tillfälligt uppkomna svårigheter. Det är ju ofta så, att ett stöd som sätts in en gång har en tendens att stanna kvar, och att sätta in ett generellt stöd till en näring som består av över 8 000 företag tycker jag skulle vara farligt eftersom förhållandena är mycket olika för de olika företagen beroende på vilken produkt de specialiserat sig på, vilka klimatförhållanden de arbetar under och hur rationell driften är. Detta är faktorer som måste vägas in i ett bidragssystem. Med den korta tid som stått till förfogande har man inte hunnit att verkligen avväga stödet med hänsyn till alla dessa faktorer.

Om man läser en av motionerna finner man att motionärerna inte i och för sig avser ett bidragsstöd av helt tillfällig art, för motionärerna hänvisar bl. a. till det stöd till trädgårdsnäringen som finns i en hel del västeuropeiska länder och som har utgått under flera år. Även om det nu sägs att det är fråga om ett tillfälligt stöd kan man väl förvänta sig att samma motionärer återkommer när trädgårdsnäringsutredningen så småningom skall lägga fram sitt slutliga förslag.

Det är ju vanligt här i Sverige att man är restriktiv med direkt kontantstöd från statsmakterna till olika näringsgrenar men att man ofta går in med lånegarantier. Det är något liknande som regeringen här har föreslagit. Utskottets majoritet har också haft förståelse för de, som vi hoppas, tillfälliga svårigheter som trädgårdsnäringen haft, och därför har utskottets majoritet föreslagit att den ränte- och amorteringsfrihet som i regeringens förslag var beräknad till två år bör kunna utvidgas till att gälla tre år. Det skulle därigenom bli ett något tryggare och mera långsiktigt stöd till trädgårdsnäringen, så att företagen inte skulle behöva få svårigheter med sin likviditet. Man kan räkna ut att värdet av den ränte- och amorteringsbefrielse som man enligt utskottets förslag skulle få i tre år uppgår till ca 5 milj. kr. Den motsvarar alltså egentligen det bidragssystem som reservanterna föreslår och som också föreslås i några

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lån till trädgårds-
näringen*

av motionerna.

När herr Carlström hänvisar till motionerna vill jag påpeka att man i flera av motionerna har byggt sina förslag på att det skulle finnas clearingavgiftsmedel tillgängliga. Så är emellertid inte fallet, därför att riksdagen har redan beslutat om dispositionen av dessa medel och om hur den fond som har bildats skall användas. Det kan alltså inte tas upp i detta sammanhang.

När motionärerna hänvisar till att det finns stödmöjligheter i Danmark och Norge får vi väl också säga att där har man främst gått vägen över lånegarantier till företagen. När det talas om att man har mycket större summor där får vi väl också nämna att trädgårdsnäringen t. ex. i Danmark är av mycket större omfattning än i Sverige.

Jag skall i övrigt inte gå in så mycket på vad som har sagts här, det skulle kanske bli en del upprepningar. När fru Alma Olsson talar om att trädgårdsnäringsföretagen brottas med stora svårigheter på grund av att deras rörelsekapital är nästan helt förbrukade vill jag säga att det är vanligt inom olika näringar att lösa sådana problem lånevägen. Här har man ju också bildat en speciell statlig fond för att göra det lättare för företagen att få lån så att de inte skall behöva gå till bankerna och kanske komma i konkurrens med andra som söker krediter.

Det har också nämnts här att majoriteten av trädgårdsnäringsutredningen har föreslagit ett bidragsstöd men att det fanns två reservanter. Man kanske skall nämna att utredningens ordförande återfinns bland reservanterna. Av de tre ledamöter som gått in för ett bidragssystem är två ursprungligen trädgårdsmästare till yrket. Det kanske inte är att förvåna sig över att de gått på en mycket utökad bidragsmöjlighet för trädgårdsnäringen.

Herr talman! Jag skall inte tillägga något ytterligare i ärendet utan enbart yrka bifall till utskottets förslag på punkten 4. Jag tror att det kommer att innebära ett både snabbt och bra stöd till trädgårdsnäringen.

Fru OLSSON i Helsingborg (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag finner det något förvånande att fru Lundblad, som liksom jag bor i ett utpräglat trädgårdsdistrikt, tycks ha så ringa kännedom om odlingens nuvarande problem. Det är ju *nu* stödet behövs. Det behövs snart. Annars finns det kanske inte så många företag kvar att stödja.

Sedan sade fru Lundblad att tillfälliga bidragssystem gärna vill stanna kvar. I vår reservation står det uttryckligen: "Systemet bör tillämpas övergångsvis i avvaktan på ---."

F. ö. vill jag påminna om att fru Lundblads partikamrat i Helsingborg, som är ordförande för trädgårdshallen och som tillika står bakom trädgårdsnäringsutredningens majoritet, har föreslagit att det skulle utgå ett bidrag just på grund av att åtgärder behöver vidtagas snabbt. Med utgångspunkt i det menar vi reservanter att ett arealbidrag på 2 kr./m² uppvärmd odlingsyta vid växthus- och champinjonodling är rimligt. Det gäller dock inte mer än fem miljoner kronor.

En betydande del av clearingavgiften borde ha restituerats till odlarna. Nu har inte detta skett, och medlen har bundits upp på annat vis. Därför menar jag att vi skall skapa möjligheter att ställa andra medel till förfogande för att näringens utövare skall kunna övervinna den nu akuta krisen.

Herr CARLSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lundblad sade att det inte rårde någon oenighet inom utskottet beträffande behovet av stöd. Men utskottets uttalande är litet halvhjärtat, och man har inte, som vi hoppades, kunnat uppnå full förståelse.

Sedan sade fru Lundblad att det varit snabb behandling från regeringens sida. Det har jag redan vitsordat, och jag tycker att det är utmärkt.

Vidare säger fru Lundblad att de framtagna uppgifterna om stödbehovet inte riktigt var till fyllest för att man skall kunna tillstyrka stödformen. Man hade tydligen inte funnit siffermaterialet tillräckligt omfattande. Jag sade också att man inte hade undersökt de 2 800 företagen individuellt.

Sedan uttalade jag också glädje över att utskottet vill utöka tiden för räntefrihet från två till tre år, vilket även fru Lundblad var inne på. Jag hälsar denna ökning med tillfredsställelse.

När det gäller clearingavgiftsmedlen sade jag att de var förbrukade, eftersom riksdagen tidigare hade beslutat att anslå dem för annat ändamål än detta.

Som fru Lundblad mycket riktigt påpekade har Danmark relativt sett mer trädgårdsnäring än Sverige. Det beror väl på att Danmark har litet bättre klimat än större delen av Sverige, men den södra delen av Sverige har med Danmark likartade förhållanden.

Fru LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket klar över att, som fru Olsson i Helsingborg här anförde, trädgårdsnäringen har speciella svårigheter. Det är inte bara på grund av att jag lever i närheten av en hel del trädgårdsföretag, utan det har hörts från hela Europa att trädgårdsnäringen har svårigheter. Efter-som trädgårdsnäringen har det svårt i flera länder bör man väl försöka att så småningom hitta ett system där trädgårdsnäringen i alla länder så långt som möjligt kan stå på egna ben och klara sig. Det kan inte vara riktigt att man i land efter land går in med stöd till en näring just för att klara konkurrensen med utlandet. Om vi går in på det sättet får vi en ond cirkel, som vi aldrig kan bryta. Därför finner jag det riktigt att trädgårdsnäringsutredningen tar hygglig tid på sig för att hitta rejäla stödformer.

I vad gäller det förhållandet att jag är partikamrat med en ledamot av utredningen som har tillhört utredningens majoritet vill jag gärna säga att jag förbehåller mig rätten att tänka själv i dessa frågor. Inom vårt parti har vi högt i tak, och där finns utrymme för olika uppfattningar.

När herr Carlström talar om bidragsstödet vill jag gärna säga att jag faktiskt tror att stöd till näringen snabbast kan ges i form av ett mycket generellt utformat lånestöd. Jag tror att det är mycket bättre än bidragssystem med individuell prövning. Det skulle ta mycket längre tid, och vi ser också att den summa som reservanterna har utmätt för detta bidragsstöd inte är så särskilt hög. Skall den fördelas på många företag kommer det att ta lång tid. Jag tror att det är mycket bättre att trädgårdsnäringen får en chans till lånestöd. Sedan kan man, efter kanske ett års tid, bedöma på vilket sätt företagen har klarat krisen och vilken sorts stöd man behöver sätta in i fortsättningen. Jag tror att man inte bara får se detta nationellt, utan man måste försöka nå vissa överenskommer mellan de olika länderna för att komma fram till ett sådant system att trädgårdsnäringen kan klara sig genom kriserna och vi i fortsättningen kan få goda och billiga produkter från trädgårdsnäringen.

Fru OLSSON i Helsingborg (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lundblad går alldeles förbi vad detta betyder för sysselsättningen. Inom de svenska trädgårdsföretagen sysselsätts omkring 10 000 personer. Av dem är en stor del äldre och kvinnor. Om nu företagen får likviditetsproblem, är det helt naturligt att även anställd personal får vidkännas svårigheter.

Vad beträffar importen från Danmark är det kanske i sammanhanget värt att påpeka att Sverige i fjol importerade 1 181 ton subventionerade danska tomater. Året dessförinnan uppgick motsvarande import till bara 26 ton. De danska odlarna får exportbidrag på 1:19 kr. per kilo. Hur skall den svenska trädgårdsnäringen kunna konkurrera i det läget, om den inte får stöd och bidrag för att övervinna den akuta krisen?

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! I motionen 2096, med herr Takman som första namn, föreslås att riksdagen måtte anvisa 5 milj. kr. av fonderade clearingavgiftsmedel för ett arealbidrag på 2 kr. per kvadratmeter odlingsyta till växthus- och champinjonodlingar.

Vi har bedömt utskottsbehandlingen av motionen liksom av ärendet i övrigt som hygglig. Värdet av det förslag som läggs fram i propositionen har uppskattats till ca 3,6 milj. kr. Utskottet har utöver detta föreslagit att tiden för lånens ränte- och amorteringsfrihet skall utsträckas från två till tre år, och kostnaden härför uppskattas till 2 milj. kr. Det betyder alltså att det reella värdet av förslagen uppgår till samma belopp som äskas i vårt motionsyrkande.

Vpk:s representant i utskottet har därför inte funnit anledning att reservera sig, även om formen för stödet blir en annan än vad som ursprungligen avsågs. Vi kommer därför att rösta för jordbruksutskottets hemställan på denna punkt.

Fru NILSSON i Kristianstad (c):

Herr talman! De mycket höga priserna på eldningsolja som slog igenom i vårt land i slutet av 1973 och i början av 1974 har försatt växthusodlarna i Sverige i en allvarlig situation ekonomiskt och likviditetsmässigt. Vi har hört mycket om detta tidigare här i dag, och jag vill ytterligare stryka under situationens allvar.

Trädgårdsnäringsens utövare i vårt land, både företagare och anställda, gjorde på ett tidigt stadium regeringen uppmärksam på de starkt försämrade förhållandena. Detta resulterade i att 1974 års trädgårdsnäringsutredning så småningom – jag vill stryka under orden så småningom – tillsattes och började arbeta. Dess första betänkande har nu resulterat i det förslag om stöd till trädgårdsnäringsen som återfinns i propositionen 85 och som behandlas i jordbruksutskottets betänkande nr 16. I detta betänkande behandlas också motionen 2095, som från center- och folkpartihåll väckts i anslutning till nyss nämnda proposition.

Vårt lands växthusodlare har i förhållande till sina kolleger i andra länder fått vänta länge på förståelse från regeringen i denna svåra situation – längre än deras kolleger i andra länder har fått göra. Både fru Lundblad och herr Carlström har sagt – och det är alldeles riktigt – att regeringen handlat snabbt efter det att utredningen lagt fram sitt förslag. Men det tog tyvärr väldigt lång tid, tycker jag, i förhållande till situationens allvar innan utredningen tillsattes och kom i gång med sitt arbete.

Vad som är särskilt anmärkningsvärt i det här avseendet är att i de flesta västeuropeiska länder som vi har att konkurrera med i vårt land har man på ett betydligt tidigare stadium kompenserat växthusodlarna. Jag har tagit fram några exempel på hur man har gjort.

De engelska växthusföretagen har erhållit bidrag motsvarande ca 140 svenska kronor per kubikmeter eldningsolja före den 1 juli 1974 och 94 svenska kronor per kubikmeter efter detta datum. Man var alltså från regeringens sida färdig med att vidta åtgärder redan under första halvåret 1974.

I Västtyskland har förbundsregeringen anslagit sammanlagt ca 90 milj. kr., varav 65 milj. kr. har utgått i kontantbidrag som har knutits direkt till oljeförbrukningen. Dessutom har de olika delstaterna lämnat bidrag som uppgår till ungefär 25 milj. kr.

De franska växthusodlarna har erhållit ett arealbidrag motsvarande 3 svenska kronor per kvadratmeter uppvärmd växthusyta.

I Norge har anslagits 8 miljoner norska kronor för prisnedskrivning av olja, vilket motsvarar ett arealbidrag på 5 norska kronor per kvadratmeter. Dessutom har man garanterat trädgårdso odlarna ett merpris på vissa betydelsefulla produkter. Jag vill här lägga till att produktionsvärdet på trädgårdsprodukterna i Norge är ungefär hälften av produktionsvärdet i Sverige.

I Holland, som vi har mest beröring med när det gäller handel med trädgårdsprodukter, kan växthusodlarna som nämnts få avskrivningslån på upp till ungefär 87 svenska kronor per kubikmeter levererad eldnings-

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lån till trädgårds-
näringen*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lån till trädgårds-
näringen*

olja. Dessutom förtjänar det att påpekas att 70–80 % av växthusytorna i Holland värms upp med billig naturgas. Denna understiger nu i pris den billigaste oljan i Sverige med ca 170 svenska kronor per kubikmeter; när jag säger *nu* syftar jag på den tidpunkt då 1974 års trädgårdsnäringsutredning fick uppgifterna.

Växthusodlingen i Danmark har ett årligt värde av ungefär 470 milj. kr., och den svenska växthusodlingens värde ligger på 450 milj. kr. – det är alltså ungefär samma summa. Fram till den 30 juni 1975 har i Danmark tagits upp en ram på ca 75 miljoner svenska kronor för statsgaranti för lån till oljebesparande åtgärder och för likviditetsförbättringar.

När det gäller Danmark vill jag, liksom fru Olsson i Helsingborg nyss gjorde, nämna att den ökade importen av subventionerade danska tomater redan under föregående år var besvärande för den svenska odlingen. En fortsättning och ökning av denna import är att förutse inför kommande säsong, och det är med stor oro odlingen ser sin konkurrenskraft minska i förhållande till denna prissubventionerade import, som dessutom har subventionerade oljepriser.

De här exemplen har jag velat ta fram för att visa hur Sverige har kommit i en mycket svår konkurrenssituation. De svenska växthusodlarna är nämligen tvingade att konkurrera med framför allt holländska och danska importprodukter. Därför är det inte bara ett rättvisekrav utan också en ekonomisk nödvändighet att vårt lands växthusföretagare får motsvarande stöd. Vi vill inte alls ha något stöd som inte är befogat – vad vi begär är att få arbeta på samma villkor som odlare i andra länder som Sverige har handel med. I annat fall är det stor fara för att många kommer att få upphöra med sina odlingar, och det skulle medföra sysselsättningssvårigheter för den anställda arbetskraften. Detta har framhållits i Svenska lantarbetareförbundets remissyttrande över 1974 års trädgårdsnäringsutrednings förslag. Det heter bl. a. i detta remissyttrande:

”Enligt förbundets uppfattning föreligger ett starkt behov av stöd till trädgårdsnäringen. Redan innan oljekrisituationen uppstod, var konkurrensen från andra länder med gynnsammare kostnadsläge och visst statligt stöd besvärande. En lång rad av konkurser vid trädgårdsföretag under senare tid verifierar detta. I mycket hög grad har den anställda personalen härvidlag drabbats. För att undvika att ytterligare nedläggningar eller inskränkningar sker, är ett snabbt stöd nödvändigt, i synnerhet i beaktande av att den nu pågående avtalsrörelsen kan förväntas medföra lönehöjningar och därmed ytterligare ekonomiska påfrestningar på företagen.”

Sedan detta skrevs har avtalsrörelsen slutförts för trädgårdsnäringsdel, och Svenska lantarbetareförbundet har, som vi alla vet, blivit synnerligen sannspått i detta avseende.

Regeringen är liksom 1974 års trädgårdsnäringsutredning klar över att något behöver göras för växthusodlarna i denna akuta situation och har därför föreslagit att en lånefond om 20 milj. kr. med två års räntefrihet

skall ställas till trädgårdsnärings förfogande. Tyvärr har dock inte regeringen gått på utredningsmajoritetens väg när det gäller ett begränsat kompletterande bidrag på 2 kr./m² uppvärmd odlingsyta vid växthus- och champinjonodling.

I likhet med fru Olsson i Helsingborg och herr Carlström beklagar jag detta mycket, speciellt med hänsyn till den långa tid som de svenska växthusodlarna fått vänta på åtgärder från regeringens sida jämfört med odlare i andra konkurrerande länder och också med hänsyn till att de mycket kraftiga oljeprishöjningarna i början av 1974 skedde vid en tidpunkt då den enskilde trädgårdsodlaren inte hade någon möjlighet att lägga om sin produktion till mindre värmekrävande kulturer.

En tredje faktor i detta sammanhang utgör det förhållandet att växt- husföretagen hade sina största eldningskostnader under de månader då clearingavgiften togs ut under 1974. Jag vill här nämna att lantbruksstyrelsen i april 1974 i ett yttrande över en gemensam framställning från Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund och Svenska lantarbetareförbundet föreslog att clearingavgiften för eldningsolja till växthusuppvärmning skulle avskaffas och att redan inbetalda avgifter skulle restitueras. Någon sådan restitution har emellertid inte skett.

Vi motionärer anser att riksdagen på något sätt bör rätta till de missförhållanden som har uppstått härvidlag. Därför har vi föreslagit att lånestödet till trädgårdsnäringsområdet skall kombineras med det bidragssystem som 1974 års trädgårdsnäringsutredning tänkt sig, dock med den ändringen att bidragsbeloppet ej får överstiga 40 000 kr. Siffran har alltså ändrats från utredningens 20 000. Detta har skett efter det att vi fått ta del av remissyttrandena från Svenska lantarbetareförbundet, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund och Sveriges grossistförbund, som har förordat det högre beloppet.

I motionen framhåller vi motionärer också nödvändigheten av att lånebestämmelserna blir sådana att de flesta växthusodlare kan ha möjlighet att få lånestöd. Vi ifrågasätter lämpligheten av att slaviskt binda lånen till de bestämmelser som gäller för statligt stöd enligt kungörelsen 1968:377. Med tanke på att de föreslagna lånen tillskapats för att mildra den likviditetskris som växthusföretagen kommit i genom de kraftiga oljeprishöjningarna, talar starka skäl för en friare låneprövning. Detta har utskottet inte kunnat biträda, vilket jag beklagar.

Jag noterar dock med tillfredsställelse att utskottet starkt understryker vikten av att låneverksamheten organiseras så att önskemålet om ett snabbt stöd till berörda företag verkligen kommer att bli tillgodosett. Likaså noterar jag med tillfredsställelse att utskottet utsträckt tiden för lånens ränte- och amorteringsfrihet från två till tre år.

Herr talman! Det har från regeringens sida flera gånger klart uttalats att man i vårt land vill ha en väl fungerande och effektiv trädgårdsnäring. Detta har följts upp så att statligt stöd f. n. kan utgå till trädgårdsnärings rationalisering enligt den kungörelse som jag nyss nämnde. Vidare kan statsbidrag utgå med högst 25 % av kostnaderna för miljövårdsåtgärder.

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lån till trädgårds-
närings*

*Lån till trädgårds-
näringen*

Likaså kan stöd utgå till energisparande åtgärder enligt beslut av 1974 års riksdag. En omfattande rådgivningsverksamhet, som vi sätter stort värde på, står till trädgårdsnäringsens förfogande bl. a. över lantbruksnämnderna.

Statsmakterna har alltså satsat åtskilligt, det skall jag inte sticka under stol med. Därav följer givetvis att regeringen har stort intresse av att näringen kan leva vidare under betryggande former.

Trädgårdsodlarna har svarat på denna inställning från statsmakternas sida genom att rationalisera sina odlingar på alla tänkbara sätt. De är verkligen besjälade av en önskan att driva sina företag vidare och därigenom ge utkomst åt sina anställda och sig själva.

När nu regeringen kommit med sin proposition och jordbruksutskottet gått något längre i sitt betänkande än propositionen gör, vittnar detta om en god vilja att hjälpa en näring i en akut krissituation. Vad som nu behövs är emellertid att de lån som vi här i kammaren strax skall besluta om, kommer växthusodlarna till handa mycket snabbt. Detta är ytterst angeläget.

Det är också angeläget att riksdagen antar förslaget från 1974 års trädgårdsnäringsutredning om ett bidrag på 2 kr./m² uppvärmd odlingsyta vid växthus- och champinjonodling, som yrkas i motionen 2095 och i reservationen till det betänkande vi nu behandlar. Skälet har jag anfört här tidigare, och jag anser förslaget mycket starkt motiverat. Bidraget kan gå ut mycket snabbt. Det är lätt att administrera, och summan 5 milj. kr. kan, som utredningen formulerade det, ses som en återbetalning till växthusodlarna för att de fått erlægga en i jämförelse med andra förbrukarkategorier oproportionerligt stor andel av clearingmedlen.

Med dessa föreslagna åtgärder sammantagna, som jag hoppas också blir kammarens beslut, är det min starka förhoppning att svensk växt-
husodling skall komma ur sitt nuvarande akuta krisläge och leva vidare till gagn för oss alla. Odlarna kommer, det vågar jag påstå, att liksom tidigare göra vad som ankommer på dem för att så skall bli fallet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till jordbruksutskottets betänkande 16 och i övrigt till utskottets hemställan.

Medan jag ändå har ordet skulle jag något vilja bemöta fru Lundblads anförande. Hon säger att det skall mycket till för att man skall ge ett generellt bidrag i den form som här föreslagits. Ja, det skall mycket till, det vill jag verkligen erkänna. Men det behövs också mycket just nu i denna svåra situation för trädgårdsodlarna, en mycket snabb hjälp som kan gå ut omedelbart.

Det gäller ju inte, fru Lundblad, alla de 8 000 företag som trädgårdsnäringen omfattar i vårt land, utan endast växthusodlarna, och de är 2 800. Med den begränsning trädgårdsnäringsutredningen föreslagit för bidraget kommer det att gälla 2 100 företag. Jag har all förståelse för att vi här i landet är restriktiva med bidrag. Om jag inte själv hade varit trädgårdsodlare och vetat vilket läge trädgårdsnäringen befinner sig

i, så skulle jag heller inte gått med på att föreslå detta bidrag. Men nu vet jag att bidraget är mycket befogat.

Sedan tyckte fru Lundblad inte att det var så egendomligt att vi två trädgårdsodlare i utredningen har föreslagit detta bidrag; det skulle vi ha gjort under alla förhållanden. Jag förstår inte vad det kan vara för fel i att vi själva är med i utredningen. Skulle inte vi ha bättre förutsättningar än andra att veta hur det ligger till inom trädgårdsnäringen? Jag kan också försäkra fru Lundblad, att om jag inte hade funnit det vara befogat att i rådande krissituation begära detta bidrag, så hade jag heller inte gjort det.

Fru LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr talman! Det gläder mig att höra att det system med bidrag som man nu tycker skall tillämpas för trädgårdsnäringen under en övergångstid skall väljas med mycket stor omtanke. Av vad som här sagts har jag också fått den uppfattningen att bidragen skulle kunna utgå mycket snabbt och just till dem som brottas med de största svårigheterna. Men eftersom reservanterna inte har närmare angivet på vilka grunder de stöder bidragssystemet förmodar jag att grunderna är desamma som i trädgårdsnäringsutredningens förslag, vilket stöds av utredningens majoritet. Och då tycker jag att det bör nämnas att det i utredningens förslag sägs att bidrag inte skall utgå till företag med mycket stora förluster, ty de har så stora likviditetsproblem att det inte skulle hjälpa med bidrag utan svårigheterna får lösas lånevägen. Vidare sägs där att bidrag inte skall utgå till små företag, därför att lånen dit inte har någon större betydelse.

Jag konstaterar alltså att bidrag enligt det föreslagna systemet inte skall gå till vare sig små eller svaga företag. Därför är jag mycket tveksam till att förorda ett bidragssystem, som kanske till övervägande del – eller åtminstone till stor del – skall gå till mycket väl konsoliderade eller relativt starka företag.

Fru NILSSON i Kristianstad (c) kort genmäle:

Herr talman! Det som sägs om att bidraget inte skall gå till små företag gäller sådana mindre växthusföretag som är komplement till blomsterhandel, grossisthandel, plantskolor osv., fru Lundblad. Där utgör växthusodlingen oftast en mindre del och den huvudsakliga verksamheten har kanske helt kunnat kompensera förlusten på växthusdelen.

Det är alltså den begränsningen det gäller. Annars vill vi att bidragen skall utgå med 2 kr. per kvadratmeter, som det också står i utredningens betänkande.

Jag vill också understryka att de små företagen i övrigt vanligen har någon eller några anställda och att bidraget skulle betyda mycket för dem just för att upprätthålla sysselsättningen.

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

Lån till trädgårdsnäringen

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lån till trädgårds-
näringen*

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Insikten om att det behövs en aktiv statlig näringspolitik växer sig allt starkare i vårt land. Debatten om trädgårdsnäringen är ytterligare ett exempel på det. Här får vi uppleva att de partier som av tradition varit mest tveksamma till att staten skall påverka näringslivets utveckling går längre än socialdemokraterna i sina krav på statens engagemang, åtminstone om man för ögonblicket mäter kraven i kronor.

Det är numera ett bekant mönster. Har de borgerliga väl godtagit ett statsingripande, så vill de gärna vara frikostiga med skattebetalarnas pengar. Socialdemokraterna måste känna ett större ansvar för sambandet mellan statens inkomster och utgifter, så att vi även i fortsättningen får en stark ekonomi. Man kan säga att några miljoner mer eller mindre inte spelar så stor roll i den omfattande statsbudget som vi har. Men den budgeten omfattar tusen och åter tusen utgiftsposter. Läger man ihop de borgerligas överbud blir det fråga om ansemliga summor. En enkel sammanräkning av mittenpartiernas förslag i vår visar att de redan har sprängt miljardvallen i överbud. Det är helt enkelt så att de borgerliga partierna normalt är litet mer generösa med skattepengarna, samtidigt som de kryddar sin generositet med att klaga över de höga skatterna.

Det är mot den bakgrunden man får se att de borgerliga inte bara godtar propositionens förslag och det som trädgårdsnäringsutredningens majoritet därutöver föreslagit. Dessutom fördubblar de det högsta möjliga bidragsbeloppet. Och när socialdemokraterna i utskottet sökte en kompromiss som innebar att man skulle avstå från de generella bidragen men i gengäld förbättra lånestödet, övergav vpk sin anslutning till bidragen och slöt upp kring det förslaget. De borgerliga däremot höll fast vid bidragen och avvisade kompromissförslaget. Men i slutskedet svalde de borgerliga även förbättringen av lånestödet, utöver allt det andra de hade satt i sig. Därmed har de avstått från att göra avvägningar med hänsyn till budgetutrymmet. Man slukar allt som finns att sluka av egna och andras förslag. Därmed hoppas man kanske framstå som trädgårdsnäringens vänner framför andra. Men varken de som arbetar i trädgårdsnäringen eller de som arbetar i andra näringar kan på lång sikt vara betjänta av en slapp överbudspolitik. Förr eller senare kommer den dag då räkningen måste betalas.

Dagens debatt gäller alltså inte bara omfattningen av stödet. Det är också fråga om att ge det en så effektiv inriktning som möjligt. Jag har som ledamot av trädgårdsnäringsutredningen argumenterat emot generella subventioner till näringen. Jag har tillsammans med utredningens ordförande reserverat mig mot utredningens förslag till bidrag.

Vi har i vårt land många exempel på att statsmakterna avvisar tanken på generella subventioner till företagen. När fisket för några år sedan kom i en svår kris fick man låna sig ur likviditetssvårigheterna, och det var verkligen inte fråga om så förmånliga lån som de som nu erbjuds trädgårdsnäringen.

Textilindustrin är ett annat exempel. Trots en besvärande konkurrens

från utlandet, trots subventionspolitik i andra länder, valde statsmakterna att rikta stödet så att det hamnade där det behövdes bäst. Den generella subventionen har helt enkelt bedömts som mer orättvis och mindre effektiv än ett riktat stöd.

Den bedömningen gäller i minst lika hög grad för trädgårdsnäringen. Där har utvecklingen varit starkt splittrad. Odlare av rosor och nejlikor har inte kunnat kompensera sig för 8,4 milj. kr. av bränslekostnadsstegringen. Genom bidragsförslaget skulle de få knappt 1,5 miljoner i bidrag. Ca 7 milj. kr. kvarstår för deras del som okompenserade. Samtidigt finns det andra växthusföretag som, sett i det längre perspektivet, lyckats få så stora prishöjningar på sina produkter att de i stort sett kompenserat sig för de ökade bränslekostnaderna. Trots det kommer den gruppen av företag att få mer än 1 milj. kr. av bidragen – pengar som skulle ha behövts bättre bland odlare av rosor, nejlikor och krysantemum.

Så skevt slår alltså ett bidragssystem som inte tar hänsyn till de stora skillnader som finns mellan olika företag i näringen. Mer än en femtedel av bidragsbeloppet kommer att gå till företagare som i viss mening har lyckats kompensera sig.

Sedan vill jag reagera mot argumentet, att om man har ett system med bidrag, så kommer inte så många företag att söka lån. Men vad finns det egentligen för skäl för växthusföretagen att avstå från de förmåner som är förknippade med ett lån? Att de skulle vara så skuldbelastade att de inte vågar ta flera lån är ju inget hållbart argument, eftersom de genom att ta förmånliga lån av den här typen kan göra sig kvitt andra, mindre förmånliga låneformer. Här får de låna pengar räntefritt och amorteringsfritt i tre år, och därefter utgår lägsta låneränta för bunden fastighetskredit. Vem avstår ifrån att söka ett sådant lån därför att han har fått bidrag som för medianföretaget uppgår till 2 000 kr.? Det skulle möjligen vara företag som inte har några lån att tala om, och som inte heller behöver ta några lån. Men om man tror att det förekommer i så stor utsträckning att man kan minska på administrationen trots att man inför ytterligare en stödform, då säger man ju i praktiken att det inte är någon likviditetskris för trädgårdsföretag.

Jag bedömer likviditetsproblemen som mycket allvarliga, och jag har den bestämda uppfattningen att det är viktigt att sätta in snabba och rejäla insatser. Med det lånestöd som föreslås får man garantier för att inget företag som på längre sikt har goda förutsättningar att leva skall behöva läggas ned. Därmed har också trädgårdsnäringsutredningen tid att arbeta fram ett program för lämpliga långsiktiga statliga insatser. Utgångspunkten skall vara att vi i vårt land skall ha en effektiv och livskraftig trädgårdsnäring.

Fru NILSSON i Kristianstad (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergqvist upprepar nu regeringens tidigare uttalande, att vi här i landet önskar ha en väl fungerande och effektiv trädgårdsnäring. Det gläder mig.

Men om man säger detta, måste man väl också se till att förutsättningar skapas för att driva företagen på ett sådant sätt att de kan bli väl fungerande och effektiva. Härvid gäller ju samma regler för trädgårdsnäringens företag som för företagsamheten i övrigt i vårt land. Det är tyvärr på det sättet, att vi under senare tider har fått uppleva att pressen på de små och medelstora företag som det här gäller har blivit värre och värre. Därför har de icke till sitt förfogande ett ekonomiskt klimat som gör det möjligt för dem att leva vidare på ett betryggande sätt. Vi vill liksom alla andra betala våra anställda sådana löner att de blir jämställda med andra grupper, men då måste också förutsättningar skapas för att vi skall kunna betala ut de lönerna.

Här sägs det att näringen inte är betjänt av en slapp överbudspolitik, och det är den inte heller. Vi som har föreslagit bidraget menar att det skall vara en engångsföreteelse för att hjälpa företagen i en svår akut situation. Jag vågar påstå att ingen inom trädgårdsnäringen mer än andra klagar över de höga skatter som tas ut. Vi skall betala skatter som alla andra, men vi vill också, som jag sade tidigare, ha betryggande möjligheter att kunna leva och betala våra skatter.

I och med att jag har betonat den akuta situationen har jag också förklarat varför vi inte anser att lånemöjligheten är till fyllest. I och för sig är den bra – jag har inte på något sätt underkänt den, tvärtom. Många företag är emellertid hårt skuldbelastade därför att de har utnyttjat de möjligheter att rationalisera som har funnits tidigare. De kanske därför ställer sig tveksamma till att nu låna upp ytterligare pengar. Kan vi då hjälpa dem med ett bidrag i denna akuta situation tills priserna har hunnit anpassas, kanske de vill låna pengar längre fram och satsa på framtiden.

Herr CARLSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergqvist började sitt anförande med att tala om att de borgerliga inte är så angelägna om att släppa in staten i näringslivet. Men han sade också att de borgerliga var frikostiga med statens pengar och hade sprängt miljardvallen i överbud bara under årets riksdag. Jag skall inskränka mig till att behandla det ärende som vi har att handlägga i dag och inte gå in i någon stor politisk debatt med herr Bergqvist.

Herr Bergqvist säger att prisökningen på produkterna för en hel del av företagen resulterat i att de har fått kompensation för de stegrade bränslekostnaderna. Jag kan då berätta att kompensationsgraden är olika för olika produkter inom trädgårdsnäringen. Sålunda är priskompensationen extremt låg för snittblomsterslagen – för rosor är den 12 %, för nejlikor 17 % och för krysantemum 31 %. Högre priskompensation har erhållits för tomater och framför allt för vissa krukväxtslag, där procenttalet ligger på mellan 40 och 80. För tomaterna ligger det på ungefär 50 %. Men för växthusgurkan t. ex. har man lyckats uppnå allenast 16 % i priskompensation. Dessa uppgifter talar väl tillräckligt tydligt för att det verkligen är av behovet påkallat med ett stöd.

Svenska lantarbetareförbundets ordförande, som har varit med i ut-

redningen, är helt positiv till de synpunkter som utredningens majoritet har fört fram till regeringen. Vi är angelägna om att betona att han verkligen förstår vilka följder det skulle bli om trädgårdsnäringen krymps på sätt som den nu möjligen tvingas göra på grund av likviditetssvårigheter och dålig lönsamhet.

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lån till trädgårds-
näringen*

Herr BERGQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tillät mig redovisa att de borgerliga partierna år efter år, oavsett konjunkturläge, har fört en överbudspolitik som har gällt både på utgiftssidan – högre utgifter – och på skattesidan – lägre skatter. Jag ville sätta in de borgerliga partiernas agerande i denna fråga i det sammanhanget. För vad är engagemanget värt om det sker mot bakgrunden av ständiga överbud, som i år faktiskt för mittenpartiernas del uppgår till över en miljard kronor? Räkningen måste till slut betalas, och då är det inte säkert att trädgårdsnäringen gynnas av en kortsiktig överbudspolitik. Jag tror att den är mer betjänt av en fast och konsekvent ekonomisk politik från samhällets sida.

Fru Olsson i Helsingborg sade att en betydande del av clearingavgifterna borde restitueras till odlarna. Men låt mig då slå fast att det stöd som finns inbakat i lånesystemet motsvarar ungefär vad odlarna totalt har betalat i clearingavgifter. Och det stödet är mycket större än den oproportionerligt stora andel av clearingavgifterna som växthusföretagen har betalat, som fru Nilsson i Kristianstad nämnde.

Det har också sagts att stödet behöver komma snart – annars kanske det inte finns så många företag kvar att stödja. Visst måste det sättas in ett rejält stöd omedelbart – den saken är klar. Men inte kan man hävda att bidragssystemet är det som avgör huruvida dessa företag skall kunna fortleva. För medianföretaget är det fråga om ett bidrag på 2 000 kr. Inte vill väl fru Olsson i Helsingborg hävda att 2 000 kr. för ett växthusföretag avgör om man skall driva verksamheten på längre sikt eller inte. Det blir faktiskt inte mer för medianföretaget, eftersom man väljer modellen att sprida ut bidraget jämnt, oavsett att behovet varierar mycket kraftigt från företag till företag.

Fru NILSSON i Kristianstad (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vågar påstå att inget eller mycket få trädgårdsföretag har kunnat få full kompensation för de ökade utgifterna på grund av det höga oljepriset undet det år som gått.

Herr Bergqvist talar här om överbudspolitik från centern, folkpartiet och moderata samlingspartiet – herr Bergqvist tog tyvärr alla dessa partier i ett sammanhang. Jag svarar närmast för centerpartiet och vill säga att vi alltid har full täckning för våra utgiftsförslag. Vi ger oss över huvud taget inte in på någon överbudspolitik. Jag tycker att det är något beklämmande att höra talet om överbudspolitik när det gäller ett belopp på 5 milj. kr. för att hjälpa vissa trädgårdsföretag ur en akut krissituation, samtidigt som det kommer förslag om hundratals miljoner kronor till

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lån till trädgårds-
näringen*

andra näringar. Jag tänker t. ex. på Eriksbergs varv. Växthusodlingen har ungefär 10 000 anställda, medan det i fallet Eriksbergs varv gäller ungefär halva det antalet. När det gäller Eriksberg tvekar man inte att ställa pengar till förfogande.

Jag vill än en gång understryka att jag anser att bidrag är bättre för att klara den akuta situationen för trädgårdsodlarna. De har vid en jämförelse med förhållandena i de länder som vi konkurrerar med fått vänta alldeles för länge. När herr Bergqvist säger att vi skall ha en fast politik för trädgårdsnäringen framöver blir jag mycket nyfiken på vad detta innebär.

Herr BERGQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Nilsson i Kristianstad säger att centerpartiet har full täckning för alla sina utgiftsförslag. Men vill fru Nilsson verkligen bestrida att centerpartiet under den här våren har levererat förslag vilkas genomförande kostar över en miljard kronor, utan att ni samtidigt anvisat kompensation för dessa kostnader? Fru Nilsson skakar på huvudet, och jag drar slutsatsen att det inte går att bestrida att det förhåller sig på det sättet. Det är mot den bakgrunden man skall se ert agerande i den här frågan. Fru Nilsson säger att det här gäller 5 milj. kr. och att det beloppet inte spelar så stor roll i jämförelse med de stora utgifterna på andra håll. Men lägger man ihop den ena utgiftsposten med den andra så blir det miljardbelopp.

Får jag nämna att man i den PM som utredningen sammanställt anger kompensationstal. För tomater anges ett kompensationstal på 105 %. Det är kompensationstalet, om man ser utvecklingen på något längre sikt. Ser man den på kortare sikt, skall kompensationstalet vara 63. Om man tar hänsyn till de problem som finns när det gäller vissa tomatföretag och till att det finns en viss gräns för högsta bidrag, kommer det ändå av de över 1 700 000 kr. som kan utgå i bidrag till tomatföretagen att ges stora summor till företag som har klarat sig mycket väl.

Sedan kan man aldrig bortse från att den ekonomiska styrkan varierar kraftigt från företag till företag beroende på vilka distributionsmöjligheter de har. De som står i förbund med detaljhandelsföretag har allmänt sett en mycket starkare ekonomi än rena produktionsföretag, som måste sälja till grosshandeln till de priser som där tillämpas. Vissa företag intar en mellanställning genom att de har avtal om direktleverans till detaljhandeln.

När trädgårdsnäringsutredningen har försökt beräkna omfattningen av priskompensationen har den byggt på engroshandelspriser. För enskilda företag kan utvecklingen ha varit betydligt annorlunda än som fångats in i dessa kalkyler.

Slutligen, herr talman: Vilken fast politik behövs när det gäller trädgårdsnäringen? Jo, att man inom utredningen nu utformar ett program på lång sikt, som tar hänsyn till våra möjligheter för framtiden. Jag är övertygad om att trädgårdsnäringsutredningen skall kunna lägga fram

ett program, som blir gynnsamt för trädgårdsnäringens framtida utveckling.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Herr talman! Efter detta replikskifte är fältet ganska ordentligt avbetat. Vad jag hade tänkt säga är redan avhandlat.

Herr Bergqvist tog emellertid upp ett rätt intressant resonemang – i varje fall antydningar till det – genom sina statsmannaaord om den aktiva näringspolitiken. Det vore frestande för mig att ge mig in på den, men jag skall avstå i detta sammanhang. Jag vill bara fråga om inte herr Bergqvist gjorde sig skyldig till en liten felsägning, när han anförde att vi får mycket fördelaktiga lån, som skall vara ränte- och amorteringsfria i tre år. I det papper som har delgivits utskottet står det två år. Kanske herr Bergqvist menar att räntan och amorteringen betalas i efterskott, först efter det tredje året. I våra papper talar vi i alla fall om två års räntefrihet, vilket framgår av näst sista stycket på s. 3 i utskottets betänkande.

Det kan emellertid vara detsamma, för därefter följer i alla fall tio års amorteringstid, vilket är en ganska hård amorteringstid. Ett lån kan vara avsett för konsolidering av företaget eller till en rationalisering. Men vet man inte med säkerhet att förhållandena kommer att bli bättre, är man inte mycket hjälpt av ett lån. Då kan just det tillfälliga bidraget vara till hjälp.

Inom moderata samlingspartiet är vi inte särskilt intresserade av bidrag. Men vi ser detta såsom en tillfällig historia och där *kan* bidrag vara till hjälp. Jag vet något så när vad jag pratar om, eftersom jag hör till de trädgårdsodlare som har tvingats ge upp. Det är jag glad för i dag.

Mycket kan komma emellan. Det är så många saker som berör trädgårdsodlingen utan dennas förvållande, t. ex. handelspolitiska frågor och annat som drabbar den hårt. Inom moderata samlingspartiet tror vi på lång sikt mera på ett kostnadsrelaterat stöd i form av restitution i en eller annan form av erlagda avgifter. Men just nu är läget så allvarligt att det inte är fråga om god eller dålig lönsamhet. I dag gäller det växt-
husverksamheten över huvud taget. Av den orsaken har vi i moderata samlingspartiet anslutit oss till reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

Herr BERGQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! För att skingra herr Wachtmeisters i Johannishus missförstånd vill jag slå fast att det förslag som föreligger från jordbruksutskottets majoritet innebär räntefrihet och amorteringsfrihet under *tre* år.

Fru NILSSON i Kristianstad (c):

Herr talman! Jag är ledsen att jag behövde begära ordet på nytt, men herr Bergqvist kom med några påståenden som jag måste bemöta.

Herr Bergqvist undrade vad 2 000 kr. betyder för medianföretaget i

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lån till trädgårds-
näringen*

°

den här situationen. Ja, 2 000 kr. kan betyda oerhört mycket för en småföretagare när det gäller att komma över en akut svår situation. Jag kan ha full förståelse för att herr Bergqvist har svårt för att sätta sig in i den situationen, men många småföretagare råkar in i den allt som oftast.

När det gäller compensationstalen för 1973 och 1974 är det klart att bilden är splittrad i fråga om olika företag, men enligt utredningens promemoria ligger vid 250-procentig oljeprisökning genomsnittskompensationen vid 63 % för tomater och 16 % för gurka, och för de stora snittblomsslagen redovisas tyvärr stora underskott. Så ligger det alltså till med kompensationsgraden.

Eftersom herr Bergqvist säger att vi i centerpartiet har kommit med överbud på en miljard kronor under året måste jag be om en specifikation på det beloppet.

Herr BERGQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Att ge en kort specifikation på centerpartiets överbud är omöjligt, eftersom de omfattar en lång lång lista, men jag kan ta några exempel på överbud som uppgår till betydande belopp, för vilka ni inte har föreslagit några kompenserande inkomster eller reduktioner i fråga om andra utgifter. Det förekom förslag om en ökning av biståndsbeloppet med 500 milj. kr. Ni har nyligen röstat igenom en sänkning av villabeskattningen som rör sig om mycket stora belopp. Ni har vidare röstat igenom förbättringar av studiestödet. Enbart de här sakerna gör att det sammanlagda beloppet närmar sig miljardstrecket, och sedan finns det åtskilligt annat som inte ryms inom ramen för en kort replik.

Det var inget förakt för 2 000 kronors värde som jag uttryckte när jag undrade vad det beloppet betyder för företagen. Vad jag sade var att genom att sprida ut bidraget till alla kommer det att bli mindre än vad det hade kunnat bli för de företag som behöver mest. Jag har fortfarande svårt att tro att frågan om medianföretaget skall fortsätta sin verksamhet eller inte är en fråga som avgörs av huruvida man får 2 000 kr. i engångsbidrag eller inte. Jag tror att besluten fattas utifrån andra bedömningar.

Sedan några ord om compensationstalen. På s. 23 i trädgårdsnäringsutredningens PM finns en uppräknig över compensationstalen. Där står det 105 % för tomater, och inom parentes står den siffra som fru Nilsson anförde. Vi har båda rätt, även om den uppgift jag lämnade inte står inom parentes. Skillnaden är den att fru Nilssons siffra gäller på kort sikt med hänsyn tagen till att oljeprisstegringen var speciellt kraftig under våren 1974 när företagen gjorde stora inköp. Om man däremot ser året som helhet med den sänkning av oljepriset som inträffade under ett senare skede, finner man att tomatodlarna har lyckats höja sina priser så att det kompenserat oljeprisstegringarna.

Fru NILSSON i Kristianstad (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är just på kort sikt som vi har föreslagit bidraget. Det är därför som jag har angivit 63 %. Motivet till att vi vill ha ett bidrag på kort sikt är att vi vill hjälpa näringen ur en akut situation.

Herr Bergqvist har i dag också sagt att socialdemokraterna vill ha en aktiv näringspolitik. Jag har aldrig förstått det draget i den socialdemokratiska näringspolitiken som innebär att företagen helst skall vara under isen innan man anser sig ha möjlighet att rycka in. Det är väl mycket bättre att på ett tidigt stadium ge ett kortsiktigt stöd – ett övergångsstöd – som vi föreslår, så att företagen sedan kan leva vidare under betryggande former.

Jag förstår att herr Bergqvist inte kan precisera den där miljarden. Det är omöjligt, för det stämmer inte med centerpartiets politik att vi skulle åta oss utgifter utan att vilja betala dem. Vi ger verkligen anvisning om hur utgifter skall täckas i samma mån som vi föreslår dem.

Herr BERGQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! De tre exempel som jag anförde på överbud från centerpartiet har icke kompenserats med några motsvarande förslag till inkomstförstärkning eller utgiftsreduktion. Det är alldeles klart. Enbart dessa tre exempel motsvarar kostnader i storleksordningen 1 miljard. Och det finns många andra exempel. Fru Nilsson i Kristianstad har varken kunnat bestrida att centerpartiet har föreslagit dessa utgifter eller kunnat ange några kompenserande inkomstförstärkningar eller utgiftsreduktioner.

Centerpartiet har inte heller på något sätt kunnat göra troligt att något enda företag, som har förutsättningar att leva på längre sikt, skall behöva läggas ner, om det här lånestödet genomförs. Detta stöd innebär tvärtom att företagens fortsatta existens tryggas. Alla de företag som har möjligheter att leva vidare på längre sikt kommer också att kunna göra det. Centern har inte kunnat visa att det förhåller sig på annat sätt.

Fru NILSSON i Kristianstad (c) kort genmäle:

Herr talman! Innan lånestödet kommer i praktisk tillämpning går så lång tid att det är risk för att många företag, inte minst efter resultatet av avtalsrörelsen, kommer att ha fått upphöra med sin verksamhet. Det är därför vi har lagt vårt förslag om det här bidraget, som jag fortfarande håller fast vid.

Jag konstaterar att herr Bergqvist framhårdar i sitt tal om att centerpartiet inte anvisar pengar i förhållande till sina utgiftsförslag. Det är emellertid fel. Jag vill också påpeka, att inte ens finansministern räknar alltid rätt i sin budget. Vi lever f. n. med ett underskott i den årliga budgeten på ca 10 miljarder kronor. I förhållande till detta belopp utgör 5 milj. kr. en droppe i havet.

Herr talmannen anmälde att herr Bergqvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Trots att debatten nu har pågått länge ser jag mig nödsakad att, med hänsyn tagen till den mytbildning som jag har upptäckt pågå ut i buskarna kring regeringens inställning till trädgårdsnäringen, med några ord kommentera denna fråga.

Låt mig inledningsvis få ansluta mig till det principiella resonemang när det gäller näringspolitik i allmänhet som Jan Bergqvist här tidigare har fört. Jag vill också slå fast att regeringen anser det betydelsefullt att vi har en livskraftig trädgårdsnäring. Det är av detta skäl vi föreslagit det investeringsstöd som går ut till näringen för att underlätta möjligheterna att skapa rationella och bärkraftiga företag. Det är av denna anledning som regeringen har föreslagit att också trädgårdsnäringen skall få del av det särskilda stödet till samverkansföretag. Det är även därför som regeringen har tillsatt 1974 års trädgårdsnäringsutredning. Vi vill få näringens situation genomlyst och ändamålsenligheten i de nuvarande statliga stödformerna prövad mot bakgrund av angelägenheten av att kunna bevara och stärka näringen.

Eftersom regeringen insåg att trädgårdsnäringen, framför allt växthusföretagen, drabbats hårt av oljeprisstegringarna och att detta för många företag innebar, temporärt, en besvärlig ekonomisk situation gav vi utredningen i uppdrag att snabbt lägga fram förslag om tillfälliga åtgärder, som kunde hjälpa behövande företag att komma över svårigheterna. Vi var överens med näringens företrädare att det var fråga om tillfälliga åtgärder. Lantbruksstyrelsen och regeringen har ansett att de låneformer som utredningen föreslog var den lämpligaste åtgärden. Däremot har varken lantbruksstyrelsen eller regeringen ansett det rimligt att generella statliga bidrag skulle utgå som retroaktiv kompensation för sämre lönsamhet utan närmare prövning av behovet i det enskilda fallet. Jag är på den punkten närmast tacksam mot herr Carlström, som i ett av sina inlägg belyste hur verkligt olämplig den stödform är som han själv föreslår. Man redovisade ju hur olika situationen kan vara inom näringen beroende på vilka produkter ett företag framställer.

Måste vi ändå inte fråga oss vart det skulle leda hän om alla företag inom olika branscher skulle kompenseras med statsbidrag för de förändringar i lönsamheten som av och till kan uppstå av olika skäl?

Däremot har regeringen ansett det lämpligt att ge direkta bidrag till åtgärder som har en bränslesparande effekt. I propositionen om energihushållningen föreslår regeringen 2 milj. kr. till sådana ändamål inom trädgårdsnäringen. Det är alltså 2 milj. kr. utöver de 2 som anslogs i fjol.

Jag vill säga några ord när det gäller konkurrensen med den subventionerade importen. Vi har haft en sådan konkurrens. Men det är väl att ta litet enkelt på problemet om man menar att vi från svensk sida

Torsdagen den
22 maj 1975

*Lån till trädgårds-
näringen*

skall möta dessa svårigheter med att vi också skall subventionera den här typen av produkter – för att kanske då möta en fortsatt ökning av subventioner från de länder som exporterar till oss. Var slutar det här? Det är rätt naturligt att regeringen i stället tar initiativ – som vi har gjort – till överläggningar med de andra länderna för att komma fram till förnuftigare lösningar på den här typen av relationer i handeln länder emellan. Annars vet man aldrig var detta kan sluta.

Låt mig till sist få slå fast att regeringen är klar över angelägenheten av en snabb behandling av de låneärenden som vi kommer att få som resultat av regeringens förslag till riksdagen. Lantbruksstyrelsen har också vidtagit sådana förberedelser att lånen skall komma de behövande företagen till del med minsta möjliga tidsutdräkt. Jag är övertygad om att vi med de åtgärder jag nu har redovisat skall klara näringens situation.

Fru NILSSON i Kristianstad (c):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse statsrådet Lundkvists uttalande att det skall bli en snabb handläggning av låneärendena. Jag betonade ju också i mitt inledningsanförande vikten härav.

Anledningen till att jag tog upp tomatimporten från Danmark var att jag ville belysa konkurrenssituationen på detta område. Att vi sedan skall ta upp själva sakfrågan i utredningen är jag fullt på det klara med.

Statsrådet Lundkvist sade att det pågår en mytbildning ute i buskarna om regeringens inställning till trädgårdsnäringen. Så är inte alls fallet. Vad vi som är verksamma inom trädgårdsnäringen begär är bara att få arbeta på lika villkor med dem som vi konkurrerar med i andra länder. Andra stater har på ett tidigt stadium givit stöd till sina trädgårdsnärings. Jag hoppas att vår trädgårdsnäring med de föreslagna åtgärderna, som vi nu kommer att besluta om, skall gå en ljusare framtid till mötes.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m . 1 – 3

Utskottets hemställan bifölles.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Larsson i Borby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Olsson i Helsingborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 16 punkten 4 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Larsson i Borby m. fl.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Kilometerskatt för
vissa släpvnagar,
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 155

Nej – 155

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Rämngård (c) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen av herr Larsson i Borrbý m. fl.

§ 12 Föredrogs

Finansutskottets betänkande

Nr 17 angående verkställd granskning av riksgäldskontorets förvaltning

Punkten 1

Lades till handlingarna.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

Nr 21 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Nr 23 med anledning av i propositionen 1975:1 gjord framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1975/76

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 14 Kilometerskatt för vissa släpvnagar, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 26 med anledning av propositionen 1975:62 om kilometerskatt för vissa släpvnagar, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975:62 hade regeringen – efter föredragning av statsrådet Sträng – föreslagit riksdagen att

dels anta de vid propositionen fogade förslagen till

1. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),
2. lag om ändring i förordningen (1973:602) om särskild vägtrafikskatt,
3. lag om nedsättning av fordonsskatt på traktorer och släpvnagar

m. m.,

4. lag om indrivning av avgift för kilometerräknare m. m.,
dels godkänna vad i propositionen förordats om skyldighet att utrusta
släpvnar med kilometerräknarapparat, om avgift för sådan apparatur
och om ersättning till fordonsägare i vissa fall.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen föreslås bl. a. de bestämmelser som behövs för övergången till kilometerskatt den 1 juni 1976 för vissa släpvnar. Större delen av den specialdestinerade fordonsskatten och hela den särskilda fordonsskatten föreslås bli omvandlade till kilometerskatt resp. särskild kilometerskatt inom ramen för en totalt sett oförändrad skattebelastning på de berörda släpvnarna.

Vidare föreslås att regeringen bemyndigas att utfärda bestämmelser om distribution av kilometerräknarapparat genom statens försorg och om fordonsägarnas skyldighet att betala avgift för apparaturen.

Ytterligare föreslås att fordonsskatt för fordon med årlig fordonsskatt över 4 800 kronor skall kunna beräknas för kortare tid än hel kalendermånad i samband med att skatteplikt inträder eller upphör i vissa fall.

Slutligen föreslås vissa ändringar av närmast teknisk och formell natur i vägtrafikskattelagen och i förordningen om särskild vägtrafikskatt och en särskild bestämmelse om indrivning av avgift för kilometerräknare m. m. till motorfordon."

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975:2024 av herr Eriksson i Ulfsbyn m. fl. (c, m, fp), vari hemställts att riksdagen beslutade att

1. kilometerskatten för släpvnar utformades så att den i princip kom att ersätta den särskilda fordonsskatten och den del av fordonsskatten som motsvarade höjningen den 1 januari 1974 på grund av brännoljeskattens slopande samt att nedsättningen av fordonsskatt enligt kungörelsen (1973:783) bibehölls,

2. statsverket svarade för produktion och distribution av kilometerräknarna utan ersättning från fordonsägarna,

3. bestämmelserna om kortare beskattningstid för tyngre fordon än en kalendermånad utformades så att de gällde vid en avställningsperiod om minst 10 dagar,

4. bestämmelserna om kortare beskattningstid för tyngre fordon än en kalendermånad skulle äga sin tillämpning retroaktivt från den 1 april 1975,

1975:2025 av herr Komstedt (m), vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att produktion, distribution och installation av kilometerräknare skulle ske utan särskild ersättning från fordonsägarna,

Torsdagen den
22 maj 1975

*Kilometerskatt för
vissa släpvnar,
m. m.*

2. hos regeringen uttala att valet av kilometerräknare borde ske så att en given tillförlitlighet uppnåddes till lägsta möjliga kostnad,

1975:2041 av herr Westberg i Ljusdal (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade att

1. kilometerskatten för släpvnar utformades på sådant sätt att den i princip kom att ersätta den särskilda fordonsskatten och den del av fordonsskatten, som motsvarade höjningen den 1 januari 1974 på grund av brännoljeskattens slopande, samt att nedsättningen av fordonsskatt enligt kungörelsen (1973:783) bibehölls,

2. statsverket svarade för produktion och distribution av kilometerräknarna utan ersättning från fordonsägarna,

3. bestämmelserna om kortare beskattningstid för tyngre fordon än kalendermånad utformades så att de gällde vid en avställningstid om minst 10 dagar,

dels de vid riksmötets början väckta motionerna

1975:319 av herr Nilsson i Agnäs (m),

1975:713 av herrar Turesson (m) och Komstedt (m),

1975:1043 av herrar Clarkson (m) och Nisser (m) samt

1975:1092 av herr Träff m. fl. (m, c, fp), vari hemställts att riksdagen beslutade återinföra undantaget för avbetalningsförsålda fordons skattekulder i samband med återtagning i vad det avsåg tyngre fordon.

Utskottet hemställde

1. beträffande omfattningen av övergången till kilometerbeskattning för vissa släpvnar att riksdagen med avslag på motionerna 1975:2024 punkten 1 och 1975:2041 punkten 1 och med bifall till propositionen 1975:62 godkände vad som föreslagits i propositionen i denna del,

2. beträffande bestridandet av kostnaderna för kilometerräknare för släpvnar att riksdagen med avslag på motionerna 1975:2024 punkten 2, 1975:2025 punkten 1 och 1975:2041 punkten 2 godkände propositionen i denna del,

3. beträffande ett riksdagsuttalande om lägsta möjliga kostnad för kilometerräknare att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2025 punkten 2,

4. beträffande kortare beskattningstid för tyngre fordon att riksdagen med avslag på motionerna 1975:2024 punkten 3 och 1975:2041 punkten 3 skulle bifalla vad i propositionen föreslagits om avställningstidens längd som villkor för skatteåterbäring,

5. beträffande retroaktiv tillämpning av reglerna enligt punkten 4 ovan att riksdagen med avslag på motionen 1975:2024 punkten 4 godkände propositionen i denna del,

6. beträffande författningsförslagen och propositionen i övrigt att riksdagen skulle

dels anta förslagen till

1. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),

2. lag om ändring i förordningen (1973:602) om särskild vägtrafikskatt,
3. lag om nedsättning av fordonsskatt på traktorer och släpvnar m. m.,
4. lag om indrivning av avgift för kilometerräknare m. m.,
dels godkänna vad i propositionen förordats om skyldighet att utrusta släpvnar med kilometerräknarapparat, om avgift för sådan apparatur och om ersättning till fordonsägare i vissa fall,
7. beträffande de vid riksmötets början väckta motionerna att riksdagen skulle avslå
 1. motionen 1975:319,
 2. motionen 1975:713,
 3. motionen 1975:1043,
 4. motionen 1975:1092.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Magnusson i Borås (m) och Lundgren i Kristianstad (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionerna 1975:2024 punkten 1 och 1975:2041 punkten 1 och med avslag på propositionen 1975:62 i denna del begärde förslag till riksdagen under hösten 1975 i enlighet med vad som föreslagits i motionerna,
2. av herrar Magnusson i Borås (m) och Lundgren i Kristianstad (m) vilka ansett att utskottet under 6.1 och 7.4 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1975:1092 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601) med den ändringen att 16 § skulle erhålla av reservanternas föreslagen lydelse.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Magnusson i Borås (m), Josefson (c), Mundebo (fp), Sundkvist (c), Olsson i Järvsö (c), Hallenius (c) och Lundgren i Kristianstad (m).

Herr LUNDGREN i Kristianstad (m):

Herr talman! År 1974 fattade riksdagen principbeslut om att införa kilometerskatt för släpvnar. I utskottets betänkande nr 26 behandlas de i propositionen 62 föreslagna bestämmelserna angående övergång till kilometerskatt.

Utskottets och propositionens förslag innebär en annan utformning av reglerna för släpvnar än vad som gäller för andra kilometerbeskattade fordon. För det första skall man ersätta den särskilda fordonsskatten med en inte speciellt destinerad kilometerskatt. För det andra skall den del av fordonsskatten som ersatte brännoljeskatten, när den slopades, också omvandlas till kilometerskatt. Detta motsvarar de bestämmelser som gäller för andra kilometerbeskattade fordon. Men dessutom – och det är här som det finns en skillnad – skall hälften av återstående for-

Torsdagen den
22 maj 1975

*Kilometerskatt för
vissa släpvagnar,
m. m.*

donsskatt också omvandlas till kilometerskatt. Det innebär att man för släpvagnarna kommer att få en betydligt högre rörlig andel av beskattningen och en mindre fast andel.

Motivet för denna annorlunda bestämmelse är att man då kan slopa nedsättningsreglerna för släpvagnar. Detta föreslås också i propositionen 62. Utskottsmajoriteten anger ytterligare ett motiv i betänkandet. Man anser att man mycket väl kan tänka sig att pröva en ny princip för kilometerbeskattning.

Det negativa med den högre rörliga andelen är självfallet, som har anförts tidigare i diskussionerna rörande kilometerskatten, att man på det viset får ett sämre utnyttjande av släpvagnarna. En högre fast andel skulle innebära att de som kör tvingas utnyttja släpvagnarna mer för att minska andelen fasta kostnader genom att dela den på antalet kilometer. Just detta skäl – ett bättre resursutnyttjande – är enligt moderata samlingspartiets uppfattning betydligt större och tyngre än utskottsmajoritetens motivering för de ändrade reglerna. Av den anledningen har vi reserverat oss i utskottet till förmån för samma bestämmelser som gäller lastbilar och andra kilometerbeskattade fordon.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till reservationen 1.

När det gäller den räknarutrustning som skall användas har moderata samlingspartiet nu samma principiella uppfattning som tidigare. Eftersom utrustningen är ett led i uppbördsverksamheten från statens sida bör också staten bestrida kostnaderna för dessa räknare. Beslutet togs i fjol trots den reservation som moderata samlingspartiet hade anfört. I år har vi av praktiska skäl avstått från reservation, men vi har uttryckt vår principiella uppfattning i det särskilda yttrande som är fogat till utskottets betänkande.

I en motion anförts att problem har uppstått med dessa räknare därför att de tekniskt sett har fungerat dåligt. Det är viktigt att i samband med detta slå fast vad utskottet säger i sitt betänkande, när man understryker vikten av krav på hållbarhet och tillförlitlighet för de nya kilometerräknarna. Utskottet skriver bl. a.: "Skulle emellertid hållbarhets- och tillförlitlighetsproven visa att det kan föreligga något tvivel på dessa punkter förutsätter utskottet att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om senareläggning av ifrågavarande reform." På så vis skall man självfallet se till att man får en ordentligt fungerande utrustning, vilket minskar kostnaderna för dem som berörs av omläggningen.

Den andra moderatreservationen tar upp ett problem som behandlas i motionen 1092 av herr Träff m. fl. Det gäller det undantag som tidigare fanns i fråga om nyttjandeförbud för fordon som sålts på avbetalning och för vilka ej erlagts skatt. Problemen uppstår framför allt när det gäller tyngre fordon, t. ex. när man vid handel med bilar säljer en lastbil på avbetalning. Skulle det visa sig att köparen inte uppfyller sina förpliktelser utan säljaren tvingas återta fordonet, och köparen inte har erlagt skatten, så innebär det att säljaren, om fordonet inte har tillräckligt stort värde när det återtas, tvingas betala också denna skatteskuld för att över

huvud taget kunna sälja fordonet vidare. Annars förlorar man pengar genom att fordonet får stå och vänta på försäljning till dess detta med skatten klarats upp och det kan ta ett par år.

Den övervältring som det talas om i utskottsbetänkandet är i de flesta fall inte möjlig. De motiv som fanns förra året för att ta bort undantaget från nyttjandeförbud var till att börja med administrativa svårigheter. Den invändningen tycker vi väger mycket lätt. Det finns nu centrala register som borde underlätta kontrollen av betalning av skatter. Vi tycker också att uppenbara orättvisor inte får bestå med hänvisning till administrativa svårigheter.

Utskottet säger också att det kan finnas risk för skentransaktioner, vilket kort sagt innebär skattefusk, i samband med denna regel. Även här anser vi att staten självklart genom andra åtgärder måste hindra skentransaktioner som syftar till skattefusk. Man skall inte ta bort en regel som behövs för att undanröja en orättvisa.

För de berörda företagen kan ett borttagande av denna regel för de tyngre fordonen innebära kostnader som i många fall leder till förluster på 10 000–20 000 kr.

Herr talman! Detta motiverar också ett yrkande om bifall till reservationen 2, vilket jag härmed framför.

I detta anförande instämde herr Magnusson i Borås (m).

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Vägtrafikbeskattningen i Sverige har undergått stora förändringar under de senaste åren. Det har skett en övergång från brännolja-skatt till kilometerskatt för sådana lastbilar, bussar och personbilar som drivs med annat drivmedel än bensin eller gasol. Principbeslutet fattades av 1971 års höstriksdag, och arbetet anförtröddes en särskild nämnd, kilometerskattenämnden. Vid beskattningen skulle särskilda kilometerräknare användas. Kungl. Maj:t, som det hette på den tiden, be- myndigades att utfärda föreskrifter om inmontering av kilometerräknarna. Det beslöts även att kostnaden för räknarna skulle tas ut av fordonsägarna. Detta beslutades även av riksdagen.

I propositionen 1973:94 tog regeringen upp frågan om den närmare utformningen av kilometerskatten, och de förslag som lades fram antogs också av riksdagen 1973.

Med anledning av detta har utfärdats vägtrafikskattelagen och förordning om särskild vägtrafikskatt samt ett flertal andra kungörelser, bl. a. en om återbetalning och avräkning av vägtrafikskatt m. m. för fordon som används utom riket, och nedsättning av fordonsskatt på traktorer och släpvagnar och om inbetalning av avgift för kilometerräknarna.

I propositionen 1974:164 föreslogs att kilometerskatt skulle införas den 1 juni 1976 för släpvagnar som dras av brännoljedrivna motorfordon och har en totalvikt över 3 ton. Detta blev även riksdagens beslut.

Vid övergång till kilometerskatt för brännoljedrivna lastbilar begrän-

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Kilometerskatt för
vissa släpvagnar,
m. m.*

sades åtgärden till att omfatta den tidigare drivmedelsbeskattningen, medan fordonsskatten i princip inte berörs av den här omläggningen.

Då det gäller släpvnarna med speciella förhållanden föreslogs i propositionen att såväl den särskilda fordonsskatten som den del av fordonsskatten som motsvarar höjningen den 1 januari 1974 på grund av brännoljeskattens slopande och hälften av återstående fordonsskatt skall ersättas av kilometerskatt.

Man går här litet längre än vid omläggningen av skatten på lastbilarna, och märk väl att detta motiveras med de praktiska fördelar man vinner genom att de särskilda nedsättningsreglerna för sådana släpvnar som används i viss begränsad omfattning kan slopas.

I reservationen 1 av herrar Magnusson i Borås och Lundgren i Kristianstad yrkas bifall till motionerna 2024 av herr Eriksson i Ulfabyrn m. fl. och 2041 av herr Westberg i Ljusdal. Som redan nämnts motsätter sig reservanterna propositionen i denna del och vill att kilometerskatten för släpvnar utformas så, "att den i princip kommer att ersätta den särskilda fordonsskatten och den del av fordonsskatten som motsvarar höjningen den 1 januari 1974 på grund av brännoljeskattens slopande samt att nedsättningen av fordonsskatt enligt kungörelsen (1973:783) bibehålls". Man menar att en hög, fast fordonsskatt leder till ett bättre resursutnyttjande; den saken har också en av reservanterna här nämnt. Man anser vidare att det inte finns tillräckligt starka skäl för att i denna skatteomläggning gå längre än vad som skedde när det gällde lastbilarna.

I utskottets betänkande säger vi följande, som jag vill citera för att det inte skall uppstå några missförstånd:

"Med hänsyn till att departementschefen anser att frågan om fordonsskattens avveckling lämpligen bör avgöras i samband med genomförandet av fjärde etappen i 1970 års vägtrafikskattereform, vilket innebär att riksdagen får möjlighet att ta ställning härtill redan under nästa år, finner utskottet, som delar hans uppfattning på denna punkt, inte anledning att här ta upp någon principdiskussion i denna fråga. Utskottet nöjer sig med att konstatera dels att det finns anledning att innan frågan om fullständig övergång till kilometerskatt slutgiltigt avgörs också pröva erfarenheterna från en något utvidgad sådan beskattning, dels att en avveckling av nedsättningsreglerna medför praktiska fördelar som enligt utskottets mening väger tyngre än kraven på fullföljande av den princip som visserligen godtagits för lastbilarna men som därför inte nödvändigtvis behöver gälla för släpvnarna."

Med den motiveringen tillstyrker utskottet förslaget i propositionen och avstyrker bifall till motionerna 2024 och 2041 i denna del.

I propositionen 164 år 1974 redovisas ett avtal som träffats mellan kilometerskattenämnden och AB Samefa om tillverkning och leverans av kilometerräknare till släpvnar. Den 12 november 1974 har kilometerskattenämnden träffat avtal med samma bolag om distribution av räknare till släpvnarna. Enligt detta avtal har bolaget åtagit sig att distribuera kilometerräknare till släpvnar som dras av kilometerskattepliktiga for-

don och som har en totalvikt över 3 ton. Denna distribution skall omfatta släpvagnar som den 1 juni 1975 är registrerade och inte avställda. Jag kan också nämna att apparaturen består av stämplade kilometerräknare som monteras på navet och som är försedda med skyddsanordning m. m.

Kostnaderna för denna distribution har beräknats till 59 kr. exkl. mervärdeskatt för varje sats. Det har också sagts i propositionen och i utskottets betänkande att hela kostnaden för kilometerräknarna kan uppskattas till 414 kr. exkl. momsen.

I ett särskilt yttrande av de tre borgerliga partierna går man på motionerna 2024 av herr Eriksson i Ulfsbyn m. fl. och 2041 av herr Westberg i Ljusdal, och man tar där upp frågan om vem som skall betala kilometerräknarna och installationen av dem, om det är staten eller fordonägarna som skall göra det.

Den saken har tidigare varit föremål för behandling och diskussion i riksdagen. Jag tycker därför att det är onödigt att nu på nytt ta upp den diskussionen. Motionärerna anser att staten skall stå för kostnaderna. Som jag tidigare nämnde anser departementschefen att ägarna – i likhet med vad som gällde vid införandet av kilometerskatt för motorfordon – skall svara för kostnaderna. Riksdagen fattade den gången beslut i enlighet med propositionens förslag, och det gällde då ett mycket större antal fordon än det nu är fråga om. Utskottet säger att det är uteslutet att införa en ny princip för bestridande av dessa kostnader. Därför bör släpvnagnsägarna, i likhet med vad som tidigare gällt ägare av dieseldrivna lastbilar, bussar och personbilar, stå för kostnaderna vid övergången till kilometerskatt.

I reservationen 2 av herrar Magnusson i Borås och Lundgren i Kristianstad tillstyrks motionen 1092, i vilken det yrkas att riksdagen måtte besluta återinföra undantaget för avbetalningsförsålda fordonsskatteskulder i samband med återtagning av fordonet i vad det avser tyngre fordon. Även denna fråga har vi diskuterat tidigare i riksdagen. Jag anser det därför inte nödvändigt att nu igen sätta i gång en väldig diskussion om den. De som säljer bilarna har möjlighet att i kontraktet ta in en passus om detta, så att de får täckning även för skatteskulderna. Detta nämnde jag också förra året, då vi diskuterade denna fråga.

Utskottet tillägger att "det tidigare undantaget från nyttjandeförbud för fordon som återtagits på grund av bristande betalning slopades på begäran av bilregisternämnden, som bl. a. framhöll att regeln lett till att fordon kunde brukas med giltigt kontrollmärke utan att skatt erlagts och att den öppnade möjligheter till skentransaktioner i syfte att nå sådana resultat". Det kan inte vara riktigt att skatteutskottet bidrar till sådana saker. Vi avstyrker därför detta yrkande och tillstyrker propositionens förslag.

Det finns mycket att tillägga, men eftersom vi tidigare fört en diskussion i kammaren om dessa saker tycker jag att detta bör räcka.

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Kilometerskatt för
vissa släpvagnar,
m. m.*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Kilometerskatt för
vissa släpvagnar.
m. m.*

Herr LUNDGREN i Kristianstad (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara kommentera ett par punkter i herr Wikners anförande.

När det gäller reservationen 1 av herr Magnusson i Borås och mig har utskottet hävdad att det inte finns någon anledning att nu ta upp en diskussion om förändring av reglerna för släpvagnar. Vidare tycker man att det vore rimligt att först se hur den nya principen kommer att fungera. Men det intressanta är att förändringen skall träda i kraft den 1 juni 1976, samtidigt som riksdagen skall diskutera denna fråga nästa år. Man kommer alltså inte att hinna få några erfarenheter av den nya principen till dess. Det är av den anledningen vi inte finner några skäl för att ändra den princip som tidigare varit gällande.

Beträffande reservationen 2 vill jag säga att ingen fråga är onödig att diskutera i riksdagen, om man råkar ha en bestämd uppfattning om att det beslut som tidigare fattats är felaktigt. Herr Wikner ansåg att i avbetalningskontraktet kunde tas in en passus som gav säljaren möjlighet att tillgodoräkna sig ersättning för de kostnader som uppstår på grund av de skatteskulder som finns. Men det är ju ointressant för säljaren, om han över huvud taget inte kan tillgodogöra sig betalning för den skuld köparen har till honom.

Att man sedan på begäran av bilregisternämnden slopade undantagsbestämmelsen från nyttjandeförbud för fordon som återtagits på grund av bristande betalning därför att ett bibehållande av bestämmelsen skulle kunna leda fram till skentransaktioner av olika slag är en annan sak. Vi skall ju inte införa bestämmelser som åstadkommer orättvisor för vissa kategorier, i det här fallet för bilhandlare, bara med den motiveringen, att det annars kan bli fråga om skentransaktioner. Då skulle vi få mycket svårt att genomföra många av våra lagstiftningsåtgärder, helt enkelt därför att det ofta går ganska lätt att genomföra olika slag av just skentransaktioner.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag nämnde tidigare att man har möjlighet att ta upp de här frågorna. Är det tidsnöd, kan man även gå direkt till departementet. Jag tror i alla fall att detta är den rätta vägen, eftersom det slutgiltiga beslutet inte kommer att fattas förrän 1976. Det är detta skäl som har upprepats i alla de här situationerna.

Jag upprepar att det inte kan vara riktigt att skatteutskottet fattar ett beslut som kan få till följd att det blir större möjligheter till skatteflykt. Vid avbetalningsköp kan man – jag har själv talat om detta med försäljningsbolag i bilbranschen – ta in en passus i kontraktet om att den som köper fordonet, och icke säljaren, skall stå för eventuella skatteskulder. Vill man inte på detta sätt gardera sig mot detta, får väl säljaren stå för skatteskulderna.

Herr LUNDGREN i Kristianstad (m) kort genmäle:

Herr talman! Bara helt kortfattat till herr Wikner.

Om det inte finns några tillgångar hos köparen av bilen, och man alltså inte kan ta ut skatteskulden av honom, hur skall säljaren i det fallet bära sig åt för att täcka sin fordran?

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Redan när man säljer bilen får man väl kontrollera detta förhållande och inte vänta tills man drabbas av förluster – dels på bilen, dels i form av skatteskulder. Det bör vara säljarens sak att följa upp den kontrollen.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Riksdagen har i dag att fatta beslut om införande av kilometerskatt på släpvagnar. Om principen för kilometerskatten är vi överens enligt tidigare fattat principbeslut, men det finns i propositionen också sådant som vi inte är överens om.

Jag hävdar nu liksom tidigare att kostnaderna i anledning av en beslutad skattereform bör betalas av statsmakterna. I motionen 2025 har jag framfört dessa tankegångar. I samma motion har jag framhållit betydelsen av att kilometerräkna framtas till lägsta möjliga kostnad. Så skedde inte vid införandet av kilometerräknarapparat för lastbilar.

Vidare bör ställas ett obligatoriskt krav på större tillförlitlighet hos kilometerräkna. Hitintills vunna erfarenheter ger klart belägg för att kilometerräkna åsamkar lastbilstrafiken stora och onödiga kostnader i form av reparationer och därmed sammanhängande stillestånd. Detta kostar åtskilliga miljoner kronor per år men lämnas ändå utan beaktande av utskottets majoritet. Det har stannat vid ett särskilt yttrande av utskottets minoritet, som resignerat konstaterar att man inte fick gehör för tankegången vid förra tillfället.

I reservationen 2 av herrar Magnusson i Borås och Lundgren i Kristianstad tar reservanterna upp det orättvisa i det system som infördes förra året. Det var en mycket märklig lagstiftning som då infördes. Ansvaret läggs där på tredje man. Tredje man är ofta en typisk småföretagare, och småföretagarnas situation är inte särskilt rolig i dagens samhälle. Herr Wikner har som talesman för regeringspartiet här klart sagt ifrån att man inte heller är intresserad av att göra särskilt mycket åt den saken. Det som herr Wikner har framfört om hur köparens skyldigheter kan bindas upp i ett kontrakt på ett tidigt stadium håller dess värre inte riktigt streck, vilket man lätt inser, om man har någon praktisk erfarenhet av problemet.

Men jag finner det anmärkningsvärt att de två moderata representanterna är ensamma om reservationen och att inte representanterna för folkpartiet och centerpartiet finns med. Dessa båda partier säger sig annars företräda småföretagarintressen, men det har de inte visat i detta fall.

Herr talman! Riksdagen befinner sig i tidspress i slutskedet. Jag skall

*Kilometerskatt för
vissa släpvagnar,
m. m.*

därför inte argumentera vidare utan har bara velat framföra de synpunkter som jag har haft tidigare i denna fråga. Jag ber därmed att få yrka bifall till motionen 2025.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Komstedt sade att jag hade avvisat förslaget. Det påståendet är felaktigt. Jag sade att det finns möjligheter att få en rättelse på alla dessa punkter när det slutliga beslutet fattas.

Det är väl kilometerräknaerna som är i stöpsleven. Enligt uppgift har de faktiskt fungerat ganska hyfsat. Utskottet säger emellertid att skulle dessa krav ej uppfyllas "förutsätter utskottet att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om senareläggning av ifrågavarande reform". Då måste ni väl vara tryggade? Det finns väl då ingen anledning att ta upp denna fråga nu.

Herr KOMSTEDT (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte vilket mått herr Wikner har på storleken av pengar. Ibland när vi diskuterar små anslagsökningar hävdar man bestämt från socialdemokratiskt håll att vi är oansvariga när vi föreslår höjningar med några hundra tusen kronor. Jag har underlag som visar att det kan röra sig om onödiga kostnader på 7-8 milj. kr. per år på grund av att man införde kilometerräknare som inte var av den kvalitet som vi ansåg borde krävas. Det är en anmärkningsvärt hög onödig utgift som man åsamkar näringslivet för att materialet inte är tillräckligt bra. För mig är detta ganska mycket pengar, men herr Wikner nonchalerar tydligen den summan.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi kan inte i alla frågor som vi behandlar i riksdagen förutsäga resultatet. Nu kan det emellertid bli möjligt att ändra ett eventuellt missförhållande i detta fall.

Jag tror nog att regeringspartiet är lika återhållsamt i fråga om kostnader på olika områden som moderaterna. Vi har vid flera tillfällen visat att vi inte slösar med medlen.

Herr KOMSTEDT (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar bara att 8 milj. kr. i onödiga utgifter inte innebär att man slösar enligt herr Wikners uppfattning.

Den andra synpunkten som jag vill framföra efter herr Wikners senaste inlägg är att just erfarenheten från kilometerräknaerna på lastbilarna föranleder mig att nu framföra kritik för att vi inte skall hamna i samma obehagliga situation när det gäller släpvagnarna. Jag tycker att det skall påtalas redan nu så att vi kan mota Olle i grind.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Vid årets början väckte jag motionen 319 med begäran om en översyn av bestämmelserna beträffande bilskatt och accis för en viss kategori av handikappade. Det förhållande som jag särskilt tog upp i motionen var att en person som har haft befrielse från accis och skatt under sin yrkesverksamma tid efter pensionsålderns inträde inte får behålla denna värdefulla praktiska förmån.

Skatteutskottet har litet överraskande tagit upp motionen i det betänkande som vi i dag behandlar och avvisar förslaget om översyn med hänvisning till sitt betänkande nr 59 vid fjolårets riksdag. Utskottet säger att inga omständigheter som var okända vid den tidigare behandlingen av frågan har åberopats. Fjolårets betänkande är daterat så sent som den 3 december, varför det kunde anses att svaret i det betänkandet borde vara tillräckligt aktuellt. Men vid genomläsning av betänkandet i fråga har jag blivit nödsakad att sätta en del frågetecken i kanten, och det är anledningen till att jag gör detta korta inlägg i dag. Vad som sägs i betänkandet 1974:59 gäller visserligen handikappade, men jag finner snart att det här är fråga om statsbidrag till anskaffning av fordon. Det står inte ett ord om den grupp jag tagit upp. Min motion, nr 319, har ett helt annat innehåll, och jag kan inte finna att motionen på något sätt besvaras vare sig med årets eller fjolårets betänkande.

Jag måste hålla fast vid vad jag sagt i motionen, nämligen att det är otillfredsställande att en person som haft dessa förmåner under sin yrkesverksamma tid mister dem när han blir pensionär och kanske behöver bilen mer än någonsin tidigare. Utskottet hänvisar till färdtjänsten, men denna är hårt ansträngd. Jag tror inte att det är någon vinst för samhället att gå den vägen, och i många fall är det säkerligen också omöjligt. Jag tycker att en viss generositet mot handikappade av denna kategori borde vara självklar.

Vår tid är knapp, och jag har därför bara anmält mig för tre minuter. Dessa har gått för länge sedan, men jag lovar att komma tillbaka i frågan. Jag beklagar emellertid dröjsmålet och att vi inte i dag kunde få någonting sagt på den här punkten.

Herr TRÄFF (m):

Herr talman! Jag hade inte för avsikt att delta i debatten denna gång, eftersom jag gjorde det förra året. Men ett par uttalanden av herr Wikner får inte stå alldeles oemotsagda. Jag har också tacksamt noterat tipset att det är bättre att vända sig till departementet än till riksdagen. Jag utgår ifrån att det innebär att herr Wikner tror att departementet är mindre prestigebundet än riksdagens skatteutskott när det gäller att behandla denna fråga.

Egentligen var det förra året, såsom jag redan då sade, fråga om ett olycksfall i arbetet. Därför var det naturligt att komma igen motionsvägen för att försöka rätta till detta. Det här är inte, herr Wikner, en fråga om hur man skriver avbetalningskontrakt. Man kan än så länge till detta

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Kilometerskatt för
vissa släpvnagnar,
m. m.*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Kilometerskatt för
vissa släpvagnar,
m. m.*

koppla även t. ex. reparationsfordringar, men det är tveksamt om man kan göra det i fortsättningen. Alldeles klart är att en avbetalningssäljare inte av skattemyndigheterna får veta att skatten inte är betald, utan det kommer som en obehaglig överraskning i det ögonblick fordonet återtas. Det kan vara så att köparen slutar betala skatten tidigare än han slutar att fullgöra avbetalningarna på lastbilen, eftersom han vet att avbetalningssäljaren kanske har större anledning att se till sina fordringar än vad myndigheterna i sådana här sammanhang uppenbarligen har.

Om man fortsätter på det här sättet blir det en klar diskriminering av den seriösa handeln. Att det förekommer ett och annat kriminellt förfarande är väl denna näringsgren inte ensam om.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 2.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag är tydligen nödsakad att läsa upp samma citat som jag hade förra gången när vi behandlade denna fråga:

”Enligt lagen om avbetalningsköp (SFS 1915:219) äger köparen, om den försålda varan återtas, tillgodoräkna sig varans värde då den återtas. Detta värde beräknas efter vad säljaren kan antas erhålla genom att sälja den på nytt.

Från ovan nämnda värde skall räknas vad säljaren får tillgodoräkna sig, nämligen:

4. kostnad, som säljaren åsamkats för varans återtagande,

Under punkten 4 torde inräknas den eventuella skatteskuld, som åvilar avbetalningsköparen om slopandet av den tidigare nämnda särbestämelsen i 16 och 21 §§ vägtrafikskatteförordningen antas av riksdagen.”

Den möjligheten finns alltså.

Till herr Nilsson i Agnäs vill jag säga att hans motion är behjärtansvärd. Det har vi också noterat. Men nu är det faktiskt så att handikapputredningens betänkande har överlämnat denna fråga till den kommunal-ekonomiska utredningen. Vi får hoppas att denna utredning kommer att ta upp även det spörsmål som herr Nilsson berör i sin motion.

Herr TRÄFF (m):

Herr talman! Förlåt mig, herr Wikner, men i de fall där skatteskulden kan täckas genom att köparen äger värden förutom fordonet eller genom ett övervärde på fordonet och skatteskulden finns med i avbetalningskontraktet är det inga problem. Då fungerar avbetalningssäljaren, bilhandlaren, såsom en extra skatteindrivare för myndigheternas räkning. I de flesta fall då man tvingas ta tillbaka en bil på detta sätt finns emellertid inga tillgångar vare sig i bilen eller hos avbetalningsköparen. Då får avbetalningssäljaren åta sig att betala en annans skatteskuld. Så ligger det till.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag vill stryka under herr Wikners ord att utskottet har "noterat". Men jag kan inte finna någon notering vare sig i årets betänkande eller i fjolårets. I fjol handlade det hela tiden om vissa problem i samband med bilanskaftning och framför allt om bidragen skulle vara enhetliga och utbetalas på *ett* sätt. Jag håller med, när skatteutskottet i sitt betänkande nr 59 år 1974 skriver att de bör vara enhetliga. Men det är inte alls detta som jag har som huvudpunkt i min motion. I likhet med herr Wikner hoppas jag dock att man när det blir tid till förslag skall ta upp också detta.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Magnusson i Borås och Lundgren i Kristianstad, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lundgren i Kristianstad begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Magnusson i Borås och Lundgren i Kristianstad.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lundgren i Kristianstad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 255
Nej - 51
Avstår - 1

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2025 av herr Komstedt i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4 och 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkterna 6.1 och 7.4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Kilometerskatt för
vissa släpvagnar,
m. m.*

reservationen nr 2 av herrar Magnusson i Borås och Lundgren i Kristianstad, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lundgren i Kristianstad begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkterna 6.1 och 7.4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Magnusson i Borås och Lundgren i Kristianstad.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lundgren i Kristianstad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	260
Nej	–	47
Avstår	–	1

Punkten 6 i övrigt och punkterna 7.1–7.3

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

§ 15 Tullfrihet för viss sill

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 29 med anledning av propositionen 1975:77 med förslag till lag om ändring i tulltaxan (1971:920) jämte motion.

I propositionen 1975:77 hade regeringen – efter föredragning av statsrådet Sträng – föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i tulltaxan (1971:920).

I propositionen hade föreslagits vissa ändringar i tulltaxan av redaktionell art samt en ändring av tullen på vissa fiskfabrikat för konservindustrin. Vidare förordades en fortsatt tullfrihet till den 1 juli 1976 för oraffinerade vegetabiliska fetter och feta oljor.

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av propositionen väckta motionen 1975:2053 av herr Lindahl i Hamburgsund (fp), vari hemställts att riksdagen skulle avslå i propositionen föreslagen ändring i tulltaxan av den innebörden att fisk behandlad med enbart salt och ättika i förpackningar med en nettovikt av minst 45 kg skulle befrias från tull.

Utskottet hemställde

att riksdagen med avslag på motionen 1975:2053 skulle anta det vid

propositionen 1975:77 fogade förslaget till lag om ändring i tulltaxan (1971:920).

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

Tullfrihet för viss sill

Reservation hade avgivits av herr Hörberg (fp) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2053 beslutade avslå den i propositionen 1975:77 föreslagna ändringen av tulltaxenr 16.04 i förslaget till lag om ändring i tulltaxan (1971:920).

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Det svenska fisket befinner sig, som vi vet, inte i någon särskilt lätt situation. Dess existens är hotad, inte minst med tanke på vad som håller på att hända vid havsrättskonferensen. Att mot den bakgrunden ta bort ett existerande skydd för det svenska fisket är någonting som kommer att gynna import från ett land med starkt subventionerat fiske, ett land där subventionen nyligen har ökats med 50 miljoner dollar bl. a. på grund av de höjda bränslepriserna. Jag tycker inte att man kan gå med på detta, såvida man inte vidtar några andra åtgärder för att kompensera det svenska fisket.

Det är emellertid vad man gör i skatteutskottets betänkande nr 29 med anledning av förslag om ändring i tulltaxan. Övriga ändringar i tulltaxan är helt att karaktärisera som redaktionella. Men den här ändringen, som rör import av vissa fiskeprodukter, är inte att karaktärisera som redaktionell, utan den är av annan karaktär. Motiveringen för denna ändring är inte särskilt stark. Däremot är motiveringen för att behålla och skydda det svenska fisket mycket starkt.

Det är mot denna bakgrund, herr talman, som jag yrkar bifall till reservationen vid betänkandet.

I detta anförande instämde herrar Hörberg, Sven Gustafson i Göteborg och Åberg (samtliga fp).

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Jag håller med herr Lindahl i Hamburgsund om att det svenska fisket har problem. De beslut som havsrättskonferensen kommer att fatta kan innebära att fiskegränser ändras. Vidare skall de svenska fiskarna konkurrera med import av fisk till starkt subventionerade priser. Men jag förstår ändå inte att frågan om tullfrihet på Canadasill kan ge anledning till motion i Sveriges riksdag. Motionen bygger visserligen på ett avståndstagande från Sveriges Fiskares riksförbund, som inte vill att Canadasillen skall bli tullfri, men frågan är ändå helt betydelselös.

Vi har varit generösa nog i utskottsmajoriteten att skriva att det är en fråga som endast har marginell betydelse för de svenska fiskarna. Däremot kan frågan vid något enstaka tillfälle ha betydelse för någon enskild konservindustri, som just genom import av Canadasill kan hålla en jämn sysselsättning i sin verksamhet.

Torsdagen den
22 maj 1975

Tullfrihet för viss sill

Om jag nämner att importen av Canadasill, som nu är belagd med tull, uppgår till 173 ton, medan den tullfria importen omfattar 17 000 ton, så tror jag att kammarens ledamöter förstår att detta är ett otroligt ringa problem.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Det här känner man nästan igen. Ett stort svenskt företag vill ha vissa lättnader. Det går herr Sträng och en del andra socialdemokrater med på. Men man tänker inte på att detta faktiskt får negativa konsekvenser för en hel yrkeskår.

Jag medger att det är en liten import av den råvara som det nu är fråga om. Jag håller med om att den importen har marginell betydelse. Men kommer den att ha det, om man släpper importen fri? Skall vi försämlra skyddet för svenskt fiske utan att ge någon som helst kompensation för det? Det är det frågan gäller, herr Kristenson. Svårare är det faktiskt inte. Här har man från regeringens sida inte velat göra någonting för det svenska fisket. Däremot gör man något emot det. Det är det som jag inte kan acceptera.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av herr Hörberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 16 Föredrogs

Lagutskottets betänkande

Nr 17 med anledning av motion om skyldighet för pastorsämbete att underrätta tingsrätt vid dödsfall, m. m.

Socialutskottets betänkanden

Nr 12 med anledning av propositionen 1975:63 angående vissa av internationella arbetskonferensen år 1974 vid dess femtionionde sammanträde fattade beslut såvitt propositionen hänvisats till socialutskottet

Nr 13 med anledning av propositionen 1975:79 om överenskommelse angående akademiska sjukhuset i Uppsala, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 17 Förslag till steriliseringslag, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 14 med anledning av dels propositionen 1975:18 med förslag till steriliseringslag, m. m. jämte motion, dels propositionen 1975:50 i vad avser förslag till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

I propositionen 1975:18 hade regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogade förslag till

1. steriliseringslag,
2. lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,
3. lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429).

I propositionen 1975:50 hade regeringen (socialdepartementet), såvitt här var i fråga, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1975:18 anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag till ny steriliseringslag.

Enligt den föreslagna nya lagen skall varje man och kvinna som har fyllt 25 år och själv begär det få bli steriliserad. För motsvarande ingrepp på den som ännu inte har uppnått 25 års ålder krävs tillstånd från socialstyrelsen. Sådant tillstånd kan beviljas om genetiska (eugeniska) eller, såvitt gäller kvinna, medicinska skäl för sterilisering föreligger samt i samband med könsbyte. Sterilisering skall aldrig få företas på personer som inte har fyllt 18 år.

Propositionens förslag utgår från förutsättningen att ett steriliseringsingrepp upphäver fortplantningsförmågan för all framtid. För att så långt möjligt förebygga att sterilisering sker på grund av ett förhastat beslut av den steriliseringssökande innehåller lagen regler om viss föregående obligatorisk information. Den som steriliseras skall sålunda noggrant ha informerats om ingreppets innebörd och följder samt i förekommande fall om andra preventivmetoder. Informationen skall i första hand lämnas av kuratorer inom ramen för den utbyggda rådgivningsverksamhet som numera äger rum på mödravårdscentraler och särskilda rådgivningsbyråer. Vid behov skall information ges av läkare.

I propositionen betonas att sterilisering skall få företas endast för att tillgodose den enskildes intressen. Möjligheten för anhöriga, myndigheter eller andra representanter för det allmänna att ta initiativ till sterilisering avskaffas därför helt. Likaså avskaffas kravet på att vissa utomstående skall beredas tillfälle att yttra sig i steriliseringsärendet.

Som allmän förutsättning för sterilisering gäller att sökanden är svensk

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Förslag till
steriliseringslag,
m. m.*

*Förslag till
steriliseringslag,
m. m.*

medborgare eller bosatt här i riket. Endast den som är behörig att utöva läkaryrket får utföra steriliseringsingrepp. Sterilisering av kvinna skall företas på sjukhus eller annan godkänd sjukvårdsinrättning. Såväl informationsverksamheten som operation och efterkontroll skall ersättas genom den allmänna sjukförsäkringen.”

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av propositionen väckta motionen 1975:2008 av fru Kristensson m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle

1. anta av motionärerna framlagt förslag till steriliseringslag, innebärande att personer som inte var rättskapabla skulle efter ansökan av särskilt utsedd god man kunna erhålla tillstånd av socialstyrelsen till sterilisering i vissa fall samt att möjlighet skulle föreligga att hos kammarrätten överklaga socialstyrelsens beslut i ärende om tillstånd till sterilisering,

2. hos regeringen uttala att den i propositionen 1975:18 föreslagna nämnden för abort- och steriliseringsärenden borde kompletteras med ledamot som innehade eller hade innehaft domarämbete,

3. uttala vikten av noggrann uppföljning av steriliseringsärenden enligt den föreslagna lagen, bl. a. i syfte att skapa underlag för olika slags medicinska och psykiatriska bedömningar.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:2008 i motsvarande del skulle anta det vid propositionen 1975:18 fogade förslaget till steriliseringslag,

2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag i proposition 1975:18 och propositionen 1975:50 skulle anta det förslag till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar som redovisats i betänkandet,

3. att riksdagen skulle anta det vid propositionen 1975:18 fogade förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),

4. beträffande sammansättningen av nämnden för abort- och steriliseringsärenden att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2008 i motsvarande del,

5. beträffande uppföljning av steriliseringsärenden att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2008 i motsvarande del.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande steriliseringslagens innehåll och beträffande sammansättningen av nämnden för abort- och steriliseringsärenden av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 1 och 4 bort hemställa

1. att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1975:2008 i motsvarande del skulle anta det i propositionen 1975:18 framlagda förslaget till steriliseringslag med den ändringen att

lagen skulle erhålla av reservanternas föreslagen lydelse,

4. att riksdagen med bifall till motionen 1975:2008 i motsvarande del gav regeringen till känna vad reservanternas anfört om sammansättningen av nämnden för abort- och steriliseringsärenden,

2. beträffande uppföljning av steriliseringsärenden av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:2008 i motsvarande del gav regeringen till känna vad reservanternas anfört.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Till socialutskottets betänkande om ny steriliseringslag m. m. finns två reservationer, båda av utskottets moderata ledamöter. Den första gäller frågan om hur vi skall hantera steriliseringsärenden som gäller s. k. icke rättskapabla personer – alltså de stackars människor som på grund av svår psykisk sjukdom inte anses kunna bedöma sin egen situation och fatta sina egna beslut. Där har vi reservanter återfallit på den uppfattning som hystes av utredningen som har bearbetat frågan, nämligen att i sådana fall bör framställningen kunna få göras av en god man, förordnad av domstol.

Propositionen och utskottsmajoriteten går en annan väg och menar att det inte skall finnas någon särbestämmelse, utan man skall i samtliga fall låta vederbörande själv fatta beslutet. Där har utskottet liksom det föredragande statsrådet en optimistisk uppfattning om att det även i svåra fall skall vara möjligt att komma fram till ett grundat beslut av vederbörande person själv. Det skall ske genom någonting som kallas "tålmod och god pedagogik", ett uttryck som jag är tveksam mot. När vi i stället vill föra in en god man i proceduren är det av hänsyn till patientens rättssäkerhet. Vi menar att en utifrån kommande, av domstol förordnad god man bör vara en bättre garant för denna rättssäkerhet än den vårdpersonal och andra som personen i fråga dagligen umgås med och som enligt vårt sätt att se kommer att bli de som fattar det verkliga beslutet.

Det är klart att man formellt kommer att upprätthålla principen om frivillighet, men jag är rädd för att uttrycket "tålmod och god pedagogik" i verkligheten bör översättas med "övertalning och påtryckningar". Det kan bli vanligt med argument av typen: "Inte vill vi tvinga dig till att begära sterilisering, det bestämmer du själv." "Visst kan du få permission på lördag, men då är det bäst att vi ordnar det här först." Vi rör oss här med en liten grupp människor, som faktiskt inte alla har förmågan att tillvarata sina egna intressen och fatta sina egna beslut. Jag tror att det är en bättre garanti för rättssäkerheten att låta någon som kommer utifrån – inte lever i patientens egen miljö – och som förordnas av domstol vara med i handläggningen. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 1.

Reservationen 2 kan tyckas vara av mindre räckvidd. Det är den väl

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Förslag till
steriliseringslag,
m. m.*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Förslag till
steriliseringslag,
m. m.*

också. Den lag vi nu skall besluta om är en viktig lag. Den griper djupt in i människors personliga liv och människors personliga integritet. Det är rimligt att man, framför allt under de första åren, mycket noga följer hur den lagen i praktiken kommer att verka. Jag misstänker naturligtvis inte att man, sedan man väl har stiftat en lag, lämnar allting att sköta sig självt och gå vind för våg. Visst är det sörjt för att man i det här fallet, närmast genom socialstyrelsen, kommer att följa hur lagen verkar. Men utredningen förde fram tanken att man därutöver skulle låta någon fristående institution – exempelvis en universitetsinstitution – få i uppdrag att närmare följa hur utvecklingen blir på det område som lagen reglerar. Herr Åkerlind och jag har tyckt att detta är klokt. Socialstyrelsen blir ju tillsynsmyndighet och skall utfärda tillämpningsföreskrifter. Den har naturligtvis också till uppgift att följa hur dessa tillämpningsföreskrifter efterlevs och hur de fungerar i praktiken. Men när det gäller så känsliga ärenden som dessa kan det inte vara ur vägen att få en bedömning av kunniga personer, som inte är inblandade i den dagliga rutinen. Därför, herr talman, yrkar jag också bifall till reservationen 2.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Den steriliseringslag som vi nu har härrör från 1941, och den är utan tvivel mogen för en modernisering. Utskottet ansluter sig för sin del till den framlagda propositionen, vars bärande grund är den utredning som gjorts i frågan. Propositionen skiljer sig delvis från utredningens förslag men ansluter ändå i stort till detta. Utskottets majoritet har kunnat biträda departementschefens förslag i propositionen. Förslaget innehåller regler, bl. a. i informativt hänseende, som måste finnas för att förhindra att sterilisering sker på grund av ett förhastat beslut av den som begär en sådan åtgärd.

Utskottet är i huvuddrag helt enigt i sin uppfattning. Vad som huvudsakligen skiljer utskottets majoritet från reservanterna är den del i förslaget som gäller de s. k. icke rättskapabla. Härvidlag följer utskottets majoritet regeringens förslag, som innebär att också den s. k. icke rättskapable skall äga att själv avgöra om sterilisering skall ske eller inte.

Med hänsyn till att sterilisering i allmänhet innebär en oåterkallelig åtgärd anser utskottet, att man måste beakta önskemålen hos den som skall steriliseras. Det har understrukits bl. a. av departementschefen, som anser – och utskottet ställer sig bakom denna uppfattning – att detta är en medicinsk fråga. Han säger i sin skrivning i propositionen bl. a.: ”För att garantera att steriliseringar inte utförs på personer utan insikt om ingreppets innebörd förordas i propositionen att – – – den som meddelar förberedande information i ärendet skall åläggas skyldighet att vid behov särskilt uppmärksamma vederbörande operatör på frågan om den steriliseringssökandes psykiska status. I tveksamma fall skall utlåtande från t. ex. psykiater kunna inhämtas.”

Utskottsmajoriteten har avvisat reservanternas förslag om att en god man skall kunna inge ansökan om sterilisering. Utskottsmajoriteten gör

Torsdagen den
22 maj 1975

Förslag till steriliseringslag, m. m.

detta på enligt min mening klara grunder. Reservanterna anser att deras förslag skulle medföra en större garanti för rättssäkerhet än majoritetens förslag. Vi hävdar en annan uppfattning, men jag vill gärna understryka att detta är en mycket svårbedömd fråga, där man kan ha olika meningar om framkomstvägen. För vår del anser vi att det förslag vi står bakom är det bästa och lämpligaste.

Om reservanterna anser att vårt förslag föga skiljer sig från tvångsterilisering måste jag säga, att den väg de anvisar i själva verket inte skiljer sig så mycket från den som vi förordar. Men det lönar sig, som sagt, kanske inte att diskutera dessa frågor. Vi har valt olika vägar. Man kan se olika på dessa spörsmål, och därför har vi hamnat på skilda ståndpunkter.

Det andra yrkandet i reservationen I, som i huvudsak gäller förslag om att det i abort- och steriliseringsnämnden skall ingå en person med domarerfarenhet och att viss besvärsmätt skall införas, anser jag att den väg utskottet valt är bättre.

De frågor som kommer att behandlas i nämnden rör i allt väsentligt genetiska och medicinska steriliseringsindikationer. För detta finns det enligt vår uppfattning ingen anledning att ha en jurist som fast medlem i nämnden. Däremot är det naturligtvis inget som hindrar nämnden att kalla jurist, om så befinns nödvändigt vid behandling av ett visst ärende. Men att göra juristmedverkan obligatorisk i nämnden vore att överdimensionera det juridiska inslaget i denna, eftersom de frågor som där avgörs har i första hand medicinsk karaktär.

Utskottsmajoriteten avvisar också förslaget om besvärsmätt hos kammarätten. Vi tycker inte att en sådan ordning är ändamålsenlig eller behövlig, och vi har därför avstyrkt detta förslag.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation nr I av herrar Carlshamre och Åkerlind i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Carlshamre begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr I av herrar Carlshamre och Åkerlind i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens

Torsdagen den
22 maj 1975

*Förslag till sterilise-
ringslag, m. m.*

ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlshamre begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 253
Nej - 48
Avstår - 3

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Carlshamre och Åkerlind i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Carlshamre begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Carlshamre och Åkerlind i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlshamre begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 256
Nej - 47
Avstår - 1

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Carlshamre begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlshamre begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 257
Nej - 47
Avstår - 1

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Utbyggnad av
hälso- och sjukvård,
m. m.*

§ 18 Utbyggnad av hälso- och sjukvård, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 15 med anledning av motioner om utbyggnad av hälso- och sjukvård, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:347 av fru Hjalmarsson (s) och fru Sundström (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde en utredning om den psykiatriska vårdens innehåll och organisation,

1975:766 av fröken Andersson m. fl. (c),

1975:1245 av herr Gernandt (c),

1975:1255 av herr Helén m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 1 och 3) hemställts

a) att riksdagen hos regeringen begärde att ett program för den fortsatta utbyggnaden av hälsovården och sjukvården förelades riksdagen i enlighet med de riktlinjer som angetts i motionen,

b) att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om angelägenheten av att bygga ut hemsjukvården och tillvarata ideella insatser,

1975:1272 av herr Molin (fp), vari hemställts att riksdagen anmodade regeringen att vidta sådana åtgärder att den i läkarfördelningsprogrammet angivna minskningen av antalet specialistunderläkare vid undervisnings-sjukhusen ej kom till stånd, samt

1975:1290 av herrar Sellgren (fp) och Westberg i Ljusdal (fp), vari hemställts att riksdagen skulle anhålla att regeringen verkade för de i motionen föreslagna åtgärderna. I motionen föreslogs visså åtgärder i syfte att underlätta kontakterna mellan patienterna i sjukvården och religiösa samfund m. fl. organisationer.

Utskottet hemställde

1. beträffande ett program för den fortsatta utbyggnaden av hälsovården och sjukvården att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1255 yrkande 1,

2. beträffande den psykiatriska vårdens innehåll och organisation att riksdagen skulle avslå motionen 1975:347,

3. beträffande utbyggnad av hemsjukvården m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1255 yrkande 3,

4. beträffande studier av meditation och autogen träning att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1245,

Torsdagen den
22 maj 1975

*Utbyggnad av
hälso- och sjukvård.
m. m.*

5. beträffande tjänster för specialistkompetenta läkare vid undervisningssjukhusen att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1272,

6. beträffande bistånd av personlig art genom bl. a. religiösa samfund för patienter inom sjukvården att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1290,

7. beträffande differentiering av vårdavgifterna för s. k. utförsäkrade patienter inom långtidssjukvården att riksdagen skulle avslå motionen 1975:766.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande ett program för den fortsatta utbyggnaden av hälsovården och sjukvården av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1255 yrkande I hos regeringen skulle anhänga att ett program för den fortsatta utbyggnaden av hälsovården och sjukvården förelades riksdagen i enlighet med de riktlinjer som angetts i motionen,

2. beträffande tjänster för specialistkompetenta läkare vid undervisningssjukhusen av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1272 gav regeringen till känna vad reservanten anför,

3. beträffande bistånd av personlig art genom bl. a. religiösa samfund för patienter inom sjukvården av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1290 gav regeringen till känna vad reservanten anför.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande tjänster för specialistkompetenta läkare vid undervisningssjukhusen av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m).

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Sjukvården är ett område som i första hand landstingen har ansvar för. Men vissa riktlinjer för sjukvården måste också gälla hela landet. Därför är det motiverat att riksdagen diskuterar sjukvårdens utveckling i stort. Staten har ju också viktiga styrmedel – dels sjukförsäkringen och dess regler, dels läkartilldelningen, sjukvårdslagen och utbildningen av olika personalkategorier.

Vem skall besluta om de centrala utvecklingslinjerna för sjukvården? Skall socialstyrelsen, socialdepartementet eller riksdagen göra det? För folkpartiet är det självklart att i den mån det skall läggas fast några regler som gäller hela landets sjukvård och hälsovård, så är det riksdagen som skall fatta beslut och inte, som det nu tycks vara meningen, so-

Torsdagen den
22 maj 1975

*Utbyggnad av
hälso- och sjukvård,
m. m.*

cialstyrelsen. Vi anser det naturligt att en fråga som så nära berör människornas vardag och viktiga livsproblem skall behandlas i riksdagen. Det är riksdagen som skall lägga fast riktlinjerna för utvecklingen i stort.

Därför ber jag att få yrka bifall till reservationen I vid detta betänkande.

Hur vill vi då att svensk sjukvård skall utvecklas? Den står ju mycket högt internationellt sett. Vi har en tekniskt avancerad sjukvård. Vi satsar stora resurser och har mycket kvalificerad personal. Svensk sjukvård kan också peka på mycket goda resultat när det gäller att bekämpa svåra sjukdomar och att lösa svåra medicinska problem.

Men det är ett par svårigheter som kommit i förgrunden i diskussionen om svensk sjukvård. Först och främst har vi långa väntetider för specialistvården på viktiga områden. Dessa har också ökat på senare år, trots att vi satsar så mycket större resurser.

Det andra problemet är att människor önskar sig mer av personlig omvårdnad i sjukvården. Man frågar: Varför har de som arbetar inom sjukvården inte tid att lyssna på mina problem? Varför måste jag alltid träffa en ny doktor varje gång jag går till den allmänna sjukvården, och varför måste jag alltid berätta hela min sjukhistoria om igen? Varför kan jag inte få tryggheten av en fast kontakt med en läkare?

Dessa problem antyder att vi använder våra stora och fina sjukvårdsresurser på ett delvis felaktigt sätt. Vi lägger för stor vikt vid sjukhusvården, den slutna vården. Vi har satsat för stor del av våra resurser på utbyggnad av den.

Detta är ingen ny tanke utan något som det numera råder stor enighet om i den sjukvårdspolitiska diskussionen. Satsning på den öppna vården har varit ett nyckelord under flera år. Det är bra, men jag är rädd för att vi, med de riktlinjer som nu dras upp, ändå inte tillgodoser kravet på personlig omvårdnad och kontinuitet i den primära öppna vården, som är den första linjen en sjuk människa kommer i kontakt med. Jag är rädd att vi inte gör det i den utsträckning som vore möjlig, om vi hade en annan organisation.

Jag skall därför be att få säga ett par ord om den sjukvårdsorganisation man har i England. Den bygger på vad man populärt skulle kunna kalla husläkaren eller familjeläkaren. Systemet kan kanske inte helt överflyttas till Sverige. I vissa viktiga avseenden råder andra förhållanden i England, bl. a. har man inte så stora avstånd, utan det är ett mera tätbefolkat land. Men det engelska systemet är ändå tillräckligt intressant för att vi skall försöka lära av det.

Det finns risk att vi i Sverige tror att vi har de bästa lösningarna på alla problem bara för att vi har hög teknisk standard eller satsar mest pengar. Jag hade förmånen att få skaffa mig en bild av hur det engelska systemet fungerar. Även om man kanske inte tränger in i dessa problem genom en kort studieresa, är det ändå vissa drag i systemet som är så slående att de är värda att nämna när vi diskuterar den svenska sjukvårdens framtid.

Det engelska systemet fungerar så här. Varje människa är knuten till

en allmänläkare – husläkare eller familjeläkare om man så vill. De allra flesta av dessa läkare ingår i den allmänna sjukvårdsorganisationen. Det är ett mycket litet antal privatpraktiker. Varje läkare har på det viset ansvar för ett antal människor som bor inom ett relativt begränsat område, mellan 2 500 och 3 500 personer. Det betyder inte att man är tvungen att välja en viss läkare. Man har som patient fritt läkarval under förutsättning att läkarens listor inte redan är fulltecknade. Man får sedan hålla sig till den läkare man har valt, men om man inte trivs kan man byta till en annan läkare. Flyttar man får man också en ny läkare. Man är dock alltid fast knuten till en läkare, samtidigt som man har frihet att välja.

I ett avseende har man som patient mindre frihet i England. För sjukhus- eller specialistvård måste man ha remiss från sin allmänläkare. Den patient som tycker att han behöver specialistvård för en viss åkomma får inte gå direkt till specialisten. Han måste som sagt ha en remiss från sin allmänläkare. Men det tycks människor acceptera. Mitt bestämda intryck är att man i England inte har samma övertro på specialist- och sjukhusvård som vi har här i Sverige. Om allmänläkaren säger att man inte behöver någon specialistvård, så accepterar man det. Och accepterar man inte, finns alltid möjlighet att byta läkare och försöka hitta en annan som är mer villig att skriva ut en remiss.

Denna regel gäller naturligtvis inte vid olycksfall eller om man blir akut sjuk utanför hemorten. Då kan man bege sig direkt till ett sjukhus.

Detta system har flera fördelar. Den första och viktigaste är att läkaren känner till patienten, hans familj och hans sociala situation. Ofta har läkaren också varit hemma hos patienten på sjukbesök tidigare. Det betyder att läkaren lättare kan bedöma hela sjukdomsbilden, och han kan lättare ta ställning till t. ex. ett telefonsamtal vid ett akut insjuknande. Systemet innebär också att man praktiskt taget inte har några väntetider i den primära sjukvården. Man kan i regel få komma till sin läkare samma dag som man ringer och vill bestämma tid, möjligen dagen efter. Vidare har läkaren tid att göra hembesök. I många fall är det naturligtvis enklare att patienten kommer till mottagningen, så att läkaren kan göra behövliga undersökningar, men särskilt i ett land med vårt klimat skulle det onekligen vara en fördel om läkarna kunde göra hembesök. Därigenom skulle de också få en mycket bättre bild av de psykologiska faktorerna och av patientens hela situation, hans familj, hemmiljö och arbete, som spelar så stor roll vid så många sjukdomstillstånd.

Den andra stora fördelen med detta system är att specialister och sjukhus, alltså den dyra vården, kan utnyttjas bättre. Man har vissa väntetider i England, men de är avsevärt kortare än i Sverige. Man behöver därför inte satsa så stor del av resurserna på denna dyra vård, som oftast också innebär längre restider för patienten.

Om man remitteras till en specialist går det så till, att när specialisten har utfört sin behandling skickas patienten tillbaka till allmänläkaren med ett meddelande om vad som har gjorts. Allmänläkaren skall sedan

följa patienten, och om det uppstår några problem kan han ta kontakt igen med specialisten. På det sättet är allmänläkaren hela tiden den ansvarige för patienten, men han har tillgång till de resurser som specialistvården innebär.

Den tredje stora fördelen är att människor som har en tendens att söka läkare litet oftare än nödvändigt – vi vet alla att en sådan överefterfrågan på sjukvård finns, och den kan man inte komma ifrån om man har ett system som är billigt för patienten, och det vill vi ha – kan läkaren få en mycket bättre uppfattning om, när patienten måste gå till samma läkare varje gång. Då märker ju läkaren snart att här är någonting som inte stämmer, och han kan då ta itu med de verkliga – ofta kanske sociala eller psykologiska – problem som ligger bakom. Om patienten ständigt kommer till en ny läkare, som man ofta gör här i Sverige, har läkaren svårt att få en riktig bild av vad som är de verkliga orsakerna.

Nu frågar kanske någon om denne läkare, som ansvarar för 2 500–3 500 människor, är fullständigt livegen, om han aldrig får vara ledig och om han aldrig får resa bort. Ja, så var det kanske tidigare i viss mån i det engelska systemet, men nu arbetar allt fler engelska läkare i grupp. På det sättet kan de svara för varandra när det gäller jourer om nätterna, under semestrarna osv. Vid en vårdcentral som jag besökte i Newcastle fanns det sju läkare som hade jour var sin natt i veckan. Eftersom patienterna bodde i ett begränsat område kunde vederbörande läkare passera mottagningen när någon ringde på kvällen eller på natten och hämta patientens journalkort. Läkaren kunde på det sättet strax – även om det inte var hans egen patient – skaffa sig en bra bild av situationen. Nästa dag kunde han vid en träff på förmiddagen med de andra läkarna tala om vad som hade hänt och lämna över patienten till den ordinarie läkaren. Dessa sju allmänläkare hade också vissa specialintressen, vilket gjorde att de kunde stötta upp varandra, ge varandra råd och kanske ta hand om varandras patienter. Vid mottagningen fanns en distrikts-sköterska, en barnavårdssköterska och ibland också en socialarbetare.

Man kan fråga sig: Har vi råd med ett sådant system? Mitt svar är helt enkelt att England satsar mindre på sin sjukvård än vi i Sverige gör på vår. Det är klart att det tar en viss tid att gå över från ett system med tonvikten på den tunga slutna vården till ett öppenvårdssystem, och det gäller därför att lägga fast inriktningen genast.

Det finns i dag en risk – jag tror inte jag är ensam om denna uppfattning – att man fordrar att företagsläkaren skall fungera som husläkare. För den som arbetar på ett stort företag har det vissa fördelar att ha en läkare nära till hands, men en sådan utveckling skulle också medföra vissa väsentliga nackdelar. Funktionen som husläkare tar tid från företagsläkarens egentliga uppgifter, nämligen att se till att arbetsplatsen fungerar på ett riktigt sätt. Vidare hjälper det systemet bara nu dem som är anställda på ett företag med företagsläkare. För andra människor, familjemedlemmar osv., fungerar det inte. Det tryck som företagshälsovården

utsätts för i dessa avseenden visar människors mycket starka önskan att få till stånd något av ett husläkarsystem, en mer kontinuerlig anknytning mellan patient och läkare, en mer personlig omvårdnad.

Det är viktigt hur en övergång från vårt mera slutna system till ett öppenvårdssystem går till. Nu satsar vi mycket på den öppna vården och på läkarutbildningen och det har lett till ett hot om en drastisk minskning av antalet specialistläkartjänster, alltså avdelningsläkartjänster, på de stora sjukhusen. Om vi kan lätta trycket på den slutna sjukvården kommer vi på längre sikt, hoppas jag, inte att behöva samma stora antal avdelningsläkare vid de stora sjukhusen. Men att ta bort den resursen innan man har skapat den mer heltäckande öppna vården är att börja i fel ände. Framför allt på de stora undervisningssjukhusen medför den minskning av antalet specialisttjänster, som det nu gällande läkarfördelningsprogrammet anger, allvarliga risker både för kvaliteten på den svåra, tunga sjukvården och för undervisning och forskning.

Herr Molin har i en motion krävt att minskningen av antalet specialisttjänster på de stora sjukhusen skall förhindras. Det är enligt min uppfattning välmotiverat av flera skäl, dels därför att vi, som jag nämnde, ännu inte har någon avlastning av den tunga vården, dels därför att det här är fråga om tjänster som i dag innehas av människor som samhället har satsat tio år eller mer av specialistutbildning och specialisterfarenhet på. Om en kirurg, en ortoped eller annan specialist med sådan erfarenhet övergår till att bli t. ex. företagsläkare därför att tjänsterna dras in, är detta en helt felaktig användning av denna resurs. Läkarna i fråga får det kanske bättre ekonomiskt sett och dessutom en lugnare tillvaro, så det är inte dem jag i första hand ömmar för, utan det är för patienterna och sjukvården i stort, vilken här förlorar en viktig tillgång.

I det läkarfördelningsprogram 80, som socialstyrelsen skall redovisa i sommar, bör detta krav tillgodoses. Det är det jag i reservationen 2 begär att riksdagen skall uttala sig för. Jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

I reservation 3 tar jag upp en annan synpunkt på hur man skall åstadkomma mera av mänsklig omvårdnad i sjukvården. I anslutning till en motion av herrar Westberg i Ljusdal och Sellgren för utskottet en diskussion om möjligheterna till frivilliga insatser på sjukhus, framför allt inom den slutna vården och där i första hand för de långvarigt sjuka.

Det här är i viss mån en omstridd fråga, vilket inte är förvånande. Det är lätt att förstå att det hos personalen finns en oro för att huvudmännen försöker skaffa sig gratis arbetskraft i stället för att anställa dem som behövs. Detta är naturligtvis inte meningen. Men det finns mycket inom sjukvården, framför allt inom långtidsvården, som personalen inte hinner göra och knappast heller kan förväntas göra, såsom personliga tjänster, att samtala med patienterna och att delta i fritidsaktiviteter. I andra länder finns det patientvänner eller patientbesökare. Ingen borde väl ha någonting att invända mot att ideella organisationer ägnar sig åt sådan verksamhet. Det är klart att det finns en risk för

psykologiska problem, om man har en grupp av människor som fyller ett slags permanent roll på sjukhusen, som kanske arbetar i en särskild uniform och som dessutom kallas för vårdinnor – det ger ju snarare intryck av att de hör till personalen än att de är besökare. Jag tror att det skulle vara möjligt att ta till vara den idealitet och arbetsvilja som finns i de frivilliga organisationerna, och att göra det på ett sådant sätt att alla uppskattar det. Vi har inte råd att avstå från deras arbetsinsatser, men vi har heller inte råd att utforma dessa på ett sådant sätt att den anställda personalen reagerar negativt.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen 3.

I detta anförande instämde herrar Sellgren, Molin och Jonsson i Alingsås (samtliga fp).

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! I socialutskottets betänkande nr 15 behandlas bl. a. frågan om tjänster för specialistkompetenta läkare vid undervisningssjukhusen. I en motion uttrycks oro för att det gällande läkarfördelningsprogrammet leder till att inte tillräckligt antal specialisttjänster kommer att finnas vid undervisningssjukhusen.

I en motion från moderat håll togs den här viktiga frågan upp vid förra årets riksdag. I den motionen begärdes en snabbutredning, syftande till att minska läkarfördelningsprogrammets – LP 77 – skadeverkningar och att någon utspärning av specialistkompetenta underläkare inte skulle ske. Den motionen gick ut på en omfattande remiss. Det kan nämnas att utredningskravet då stöddes av Sveriges läkarförbund, de medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund, vid Karolinska institutet och vid högskolan i Linköping.

Det var starka ord som då användes av remissinstanserna:

Medicinska fakulteten vid Linköpings högskola ansåg att det skulle bli ett mycket stort problem, om tjänstetilldelningsprogrammet genomfördes och att det innebär ett mycket dåligt tillvaratagande av välutbildad arbetskraft.

Karolinska institutet framhöll bl. a. att programmet genomförande skulle komma att innebära ett betydande slöseri med medicinskt kunskande och specialiserad yrkesskicklighet.

Sveriges läkarförbund anförde bl. a.: ”Den ena delen av utspärningsproblematiken berör därför samtliga klinikers specialister, framför allt dem som blir färdiga under de närmaste åren. Om inte allvarliga konsekvenser skall drabba sjukvården på sjukhusklinikerna både i vad gäller kvantitet – dvs. antal besök, vård dagar, intagna patienter osv. – och kvalitet – bl. a. vårdtid, behov av dyra laboratorie- och röntgenkonsultationer av oerfarna läkare osv. – måste man noga överväga att skjuta på den i LP 77 planerade utflyttningen av läkare till öppen vård, både specialiserad vård och allmänläkarvård.”

Det var alltså rätt starka ord som framfördes i remissyttrandena förra

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Utbyggnad av
hälso- och sjukvård,
m. m.*

året. Att den här skarpa kritiken mot läkarfördelningsprogrammet framfördes av så kunniga remissinstanser gjorde att vi moderater förra året reserverade oss för en snabbutredning av frågan, men vi fick inte stöd för den reservationen från något annat parti.

I det betänkande från socialutskottet som vi nu behandlar har herr Romanus reserverat sig för att riksdagen skall ge regeringen till känna att riskerna för forskning och utbildning bör undanröjas och att det nya läkarfördelningsprogram som är under utarbetande skall utformas så att minskningen av antalet specialisttjänster vid undervisningssjukhusen inte kommer till stånd.

Moderata samlingspartiets representanter i utskottet ser lika allvarligt på den här frågan nu som tidigare. Skillnaden är att nu kan vi hoppas att frågan är på väg att lösas genom arbetet med det nya läkarfördelningsprogrammet medan frågan förra året inte hade kommit så långt. Med tanke på att arbetet med ett nytt läkarfördelningsprogram för perioden 1975–1980 är långt framskridet och skall redovisas redan inom den närmaste månaden och även med tanke på att universitetskanslersämbetet, som har att bevaka utbildningskvalitet och handledningskapacitet, deltar i arbetet med det nya läkarfördelningsprogrammet har vi nu nöjt oss med ett särskilt yttrande.

Vi här där ytterligare redovisat vår syn på frågan och jag vill särskilt trycka på vad vi säger där, att om den kvalificerade sjukvården fungerar sämre och undervisningen blir lidande är det till sist patienterna som drabbas. En sådan utveckling får inte accepteras. Och om det mot förmodan skulle bli så att de av LP 77:s intentioner som här har kritiserats skulle återkomma i det nya läkarfördelningsprogrammet LP 80 är jag övertygad om att riksdagen kommer att reagera.

Eftersom utskottets majoritet också har uttalat sig för att undervisningssjukhusens behov av vidareutbildade läkare på olika sätt beaktas i arbetet med läkarfördelningen har jag inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Hälso- och sjukvårdsfrågorna har onekligen fått hög prioritet i det svenska samhället. Utbyggnaden av sjukvården i vårt land har gått mycket snabbt. Samtidigt är det klart att behoven har ökat, bl. a. beroende på befolkningens ålderssammansättning.

Den stora ökning av läkarutbildningen som har startat har redan givit resultat och kommer i än högre grad att göra det i fortsättningen. Det kommer att ge oss ökade möjligheter att bygga ut hälso- och sjukvården i vårt land. Men uppenbart är att även om vi befinner oss i en stark expansionsperiod när det gäller läkarutbildning och annat får vi dras med flaskhalsar i sjukvården. Sådana är sjuksköterskeutbildningen, sjukgymnastutbildningen och en rad andra specialistområden när det gäller omvårdnaden. Allt detta är uppmärksammat och man behöver därför inte, som folkpartiet förordar, ge nya signaler.

De frågor som tas upp i folkpartimotioner och som herr Romanus har reserverat sig för är förvisso inga nyheter. Det är frågor som har varit föremål för diskussion långt tidigare. Med anledning av herr Romanus inlägg vill jag bara ta upp några av de frågor som han behandlat här och i sina reservationer.

Vad först gäller frågan om att riktlinjerna för den fortsatta utbyggnaden av hälso- och sjukvården bör läggas fast av riksdagen och inte av socialstyrelsen, vilket var herr Romanus recept, vill jag säga att utskottet år efter år har avvisat liknande motionsyrkanden. Ända sedan socialutskottet tillkom har vi sagt nej till liknande framstötter från folkpartiet. Vi gör det av följande skäl.

Vi har en betydande samhällsapparat som sysslar med sjukvårdsfrågor. Det är socialdepartementets sjukvårdsdelegation, socialstyrelsen, SPRI, Landstingsförbundet och de enskilda landstingen som sysslar med dessa frågor, och någon anledning att koppla in riksdagen i detta sammanhang anser utskottet inte finns.

Det var egentligen ganska intressant att lyssna till herr Romanus när han sade att riksdagen bör fastlägga programmet. I andra fall har det blivit modernt på folkpartihåll och även på annat borgerligt håll att allting skall läggas under landstingen. Men här gör herr Romanus en helomvändning och säger att i just denna fråga skall riksdagen fastlägga programmet. Jag tar detta som ett exempel på hur det tydligen sker omsvängningar alltefter det ämne som diskuteras.

Herr Romanus hade också en del intressanta synpunkter på svårigheterna för sjukvårdspersonalen att få tid till kontakter med patienterna. Det är onekligen ett av de mest svårlösta problem vi har. Men vi vet samtidigt att kostnadsökningen för personalen blir större och större för varje år, och det innebär självfallet en belastning på skattebetalarna. Det är naturligtvis en fråga om avvägning hur mycket vi vill satsa för att ge personalen en bättre möjlighet till kontakt med patienterna. Att det är en ekonomisk fråga kan vi inte komma ifrån, men det är i kanske lika hög grad en organisationsfråga; ibland finns det nog möjligheter att redan under nuvarande förhållanden skapa en bättre kontakt med patienterna.

Herr Romanus resonemang om satsning på den öppna vården har jag ingenting att invända mot. Det görs också i Sverige en mycket kraftig satsning just på den öppna sjukvården. Jag instämmer alltså i herr Romanus synpunkter i det avseendet.

Herr Romanus hade vidare ett mycket intressant resonemang om husläkarna i England. Jag har inte samma insikt i de engelska sjukvårdsförhållandena, och jag vill inte ge mig in på någon polemik med herr Romanus på den punkten. Jag vill emellertid ställa den försynta frågan: Hur uppfattar engelsmännen sin situation på sjukvårdsområdet? Finns det inte också där brister som de skulle vilja ha avhjälpta?

Jag tror visst att en husläkare kan betyda väldigt mycket, och jag säger inte nej till en sådan reform. Om vi hade möjligheter att införa

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Utbyggnad av
hälso- och sjukvård,
m. m.*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Utbyggnad av
hälso- och sjukvård,
m. m.*

något liknande här, skulle det kanske kunna innebära förbättringar för många människor. Den bild herr Romanus målade upp av sjukvården i Newcastle tror jag dock i stort sett stämmer överens med den organisation med läkarstationer som vi håller på att bygga upp litet varstans i Sverige. När allt kommer omkring kanske de engelska och svenska förhållandena inte skiljer sig så särskilt mycket från varandra.

Herr Romanus sade att det i England egentligen inte finns några vänner. Om jag uppfattade honom riktigt skulle England vara ett mönsterland och ett idealsamhälle när det gäller vården av sjuka människor. Det är tänkbart, herr Romanus, att förhållandena är sådana. Jag vågar inte bestämt bestrida det. Men jag föreställer mig att om man undersöker förhållandena i England så skall man när allt kommer omkring finna att de inte skiljer sig så diametralt från förhållandena i Sverige. Tyvärr finns det nog inget land som har det väl ställt på det här området. Jag vågar nog ändå säga att den utbyggnad som skett i Sverige gör att den svenska sjukvården fortfarande gott och väl kan mäta sig med den som finns på andra håll.

Detta var inte någon polemik mot herr Romanus resonemang om de engelska husläkarna och det engelska sjukvårdssystemet, utan bara ett försök att ge en något annan analys av förhållandena.

När det gäller reservationen 2 av herr Romanus – och det kom ju delvis fram också i det inlägg som gjordes av herr Åkerlind, när han pekade på moderaternas särskilda yttrande – vill jag bara säga: Det är klart att man kan ha olika meningar om hur ett läkarfördelningsprogram skall se ut, men jag tror inte att det recept som herr Romanus anvisar är realistiskt. Herr Romanus säger nämligen i reservationen att socialstyrelsen bör se till att det program, som skall läggas fram under juni 1975, bör utformas så att minskningen av antalet specialisttjänster vid undervisningssjukhusen inte kommer till stånd. Men märk väl: Vi är nu i slutet av maj och detta program skall framläggas i juni, alltså om några få veckor. Någon ändring av det program som socialstyrelsen ämnar lägga fram i juni kan knappast av tekniska skäl göras i enlighet med kravet i motionen 1272, vilket följts upp i reservationen 2.

Jag vet för min del inte vad programmet kommer att innehålla, men jag anser att det helt enkelt är otänkbart att man skulle kunna hinna med att effektuera de önskemål som motionären fört fram.

I sak skall jag bara konstatera att de frågor som motionären tar upp och vill ha lösta enligt en annan ordning än den gällande är resultat av statsmakternas beslut beträffande läkarutbildningen och användningen av våra sjukvårdsresurser. Det beslut som statsmakterna fattat går ut på att resurserna skall användas så att de bäst kommer de behövande till del.

Någon anledning att ompröva detta beslut föreligger enligt utskottets mening inte. Det betyder inte att utskottet är kallsinnigt till undervisningssjukhusens behov. Deras behov måste självfallet också beaktas vid läkarfördelningen, och det understryker utskottet. Detta borde, tycker

jag, vara tillräckligt även för herr Romanus med de ambitioner han har när det gäller sjukvården.

Undervisningssjukhusen har också fått tilldelning av läkare. De s. k. ständiga vikarierna har i hög grad tilldelats just undervisningssjukhusen, och dessutom har undervisningssjukhusen fått andra tjänster. Ser man på sjukvården i stort finner man att undervisningssjukhusen inte är underförsörjda. Det vill jag självfallet inte heller att de skall vara, men jag tycker att det i rättvisans namn skall sägas att undervisningssjukhusen har i hög grad prioriterats framför andra sjukvårdsinrättningar i landet.

Reservationen 3 av herr Romanus får väl ses mera som ett uttryck för solidaritet med de folktopartistiska motionärerna än som ett utslag av reformiver på detta område från reservantens sida. Utskottet har klart sagt ifrån att det ankommer på de lokalt ansvariga organen att i samarbete med olika organisationer underlätta kontakterna mellan patienterna inom sjukvården och organisationerna. Jag vill gärna säga att det här är en viktig sak. Jag är alldeles uppriktig när jag säger att jag anser att ju bättre kontakter patienterna kan få med omvärlden, desto bättre kan också den sjukes situation bli i vissa hänseenden. Men det behövs ingen skrivelse till regeringen för att klara den saken och inget riksdagsbeslut heller. Det är sjukvårdshuvudmännen som har att lösa detta utan några pekpinningar utifrån. Jag vill tillägga att den andliga vården vid sjukhusen utreds f. n., och någon ytterligare åtgärd är därför inte av behovet påkallad.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nej, det är inte fråga om någon helomvändning, när folkpartiet i år liksom tidigare kräver att riksdagen skall lägga fast ett program för hälso- och sjukvårdens utveckling. Vi vill inte ta bort några uppgifter från landstingen. Tvärtom vill vi – det vet herr Karlsson i Huskvarna mycket väl, eftersom vi har en annan motion som behandlar detta – ge landstingen större rörelsefrihet.

Däremot vill vi att sjukvårdens riktlinjer, som i dag beslutas av socialstyrelsen och i viss utsträckning av socialdepartementet – alltså statliga uppgifter – skall förankras hos riksdagen. Socialstyrelsen har gjort ett omfattande utredningsarbete om sjukvårdens struktur fram på 1980-talet och det har remissbehandlats. Sedan är tanken att socialstyrelsen skall besluta om riktlinjerna. Det anser vi att svenska folkets representanter i riksdagen skall göra. Det är en alldeles för viktig fråga för att den skall avgöras av socialstyrelsen och dess tjänstemän, hur duktiga de än är. Detta är en fråga av så stort allmänt intresse att den bör avgöras i det folkvalda organet.

Det är litet förvånande att höra ordföranden i det utskott som har hand om detta område säga att de här sakerna inte är så viktiga att

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Uthyggnad av
hälso- och sjukvård,
m. m.*

riksdagen behöver kopplas in. Vad händer i stället, herr Karlsson i Huskvarna? Vem gör upp det centrala sjukvårdspolitiska programmet när inte riksdagen får göra det? Jo, dels är det socialstyrelsen, dels Landstingsförbundet. Är det någonting som är tvivelaktigt ur demokratisk synpunkt är det väl att Landstingsförbundet och dess kansli skall dra upp riktlinjer för vad man skall göra i de olika landstingen. Det är ju ett indirekt valt organ, som inte har den demokratiska förankring som riksdagen har. Vi vet att man där sysslar just med att göra upp ett sjukvårdspolitiskt program. Det borde vara en naturlig uppgift för riksdagen.

Det hindrar inte att ett viktigt led i ett sådant program kan vara att ytterligare öka landstingens beslutanderätt och rörelsefrihet. Men vi har konstaterat att det finns vissa saker som måste beslutas på riksplanet och där vi i dag inte förutsätter någon ändring: sjukvårdslag, läkartjänsttilldelning, allmänna riktlinjer, försäkring osv. Allt detta borde diskuteras i ett sammanhang inom ett sjukvårdspolitiskt program.

Jag är glad att herr Karlsson instämmer i att den öppna vården bör byggas ut. Vi vet ju att det pågår. Men min tes var att det gäller att göra det på ett sådant sätt att man verkligen säkerställer den personliga kontakten mellan läkare och patient. Jag är rädd att vi inte gör det i de vårdcentraler som nu byggs upp. Där finns inte den nära anknytningen mellan en läkare och de människor han ansvarar för. Befolkningsområdet är mycket större och man hör kanske som patient till läkarcentralen, men inte till en viss läkare.

Med min redogörelse från England menade jag varken att vi kan överflytta detta system hundra procentigt till Sverige eller att England skulle vara något slags mönsterland när det gäller sjukvård. Man har vissa problem och dem skall vi naturligtvis också lära av, och vi skall framför allt försöka dra nytta av de positiva erfarenheter som gjorts.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har i och för sig inte sagt att herr Romanus gjort en helomvändning i den allmänna synen på landstingens verksamhet. Men jag poängterade att han den ena gången vill att man skall lägga så mycket som möjligt på landstingen, men den andra gången när det gäller det område som landstingen är specialist på, nämligen sjukvården, då är det inte de som skall få något inflytande utan då skall riksdagen bestämma. Herr Romanus får lov att bestämma sig för hur han vill ha det. Skall landstingen ha mera makt eller skall de det inte? Det är det frågan gäller.

Herr Romanus är ju en gammal – jag kanske inte skall säga hatare av Landstingsförbundet, det vore kanske för mycket sagt – motståndare till Landstingsförbundet, det har han visat tidigare. Nu säger han att detta är ett indirekt organ som inte skall syssla med de här frågorna. Jamen, herr Romanus, Landstingsförbundet är de samlade svenska landstingens gemensamma organ. Där finns alltså representanter valda ute i landets olika delar och Landstingsförbundet är ett övergripande

organ med kunnighet just på det här området. Skulle det vara odemokratiskt att detta organ fick lägga fram sina synpunkter på hur sjukvårdsprogrammet skall vara utformat? Jag har väldigt svårt att följa herr Romanus i det resonemanget.

Att riksdagen skulle fastlägga medicinska program borde t. o. m. herr Romanus kunna erkänna att det inte vore det riktiga. När vi har ett statligt organ – socialstyrelsen – som har expertis på hela det här området och som känner detta vida fält är det inte då rimligt att socialstyrelsen får sköta sin uppgift när det gäller sjukvården? Sedan kan vi kritisera den i olika avseenden när det är lämpligt, men att ändra på de nuvarande förhållandena vill jag inte vara med om.

Herr Romanus resonemang om den öppna vården föranleder mig bara att säga att jag tror inte att herr Romanus har riktigt samma erfarenheter som kanske andra ledamöter i kammaren har när det gäller utbyggnaden av den öppna vården. Jag är medveten om att där fortfarande finns stora brister men det pågår en kraftig utbyggnad. Om vi om några år när utbyggnaden hunnit längre skall diskutera den här frågan tror jag att till och med herr Romanus kan säga att den svenska öppenvården har den klass som den skall ha.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte, herr Karlsson i Huskvarna, att detta är alltför komplicerat att fatta för någon av dem som lyssnar här. Jag vill att landstingen skall ha kvar sin beslutanderätt och att den skall ökas, t. ex. när det gäller sjukhusbyggandet. Men de beslut som fattas av statliga organ, t. ex. socialstyrelsen, bör förankras mer demokratiskt, nämligen i riksdagen, när det gäller de övergripande riktlinjerna, sjukvårdsprogrammen, sjukvårdens struktur etc. Vad det gäller är alltså att flytta detta från ett ämbetsverk till riksdagen – inte att ta någon beslutanderätt från landstingen. Deras befogenheter vill vi tvärtom öka. Så enkelt är det.

Ämbetsverken skall vara förvaltande organ. De skall självfallet också förbereda riksdagens och regeringens beslut. Att lägga fast riktlinjerna för sjukvården i stort anser jag vara så viktigt att det skall ske i riksdagen. Det var litet förvånande att höra herr Karlsson säga att han inte vill vara med om att ändra på de nuvarande förhållandena i det avseendet. Det var väl ändå att låsa sig litet väl hårt. Det kan väl inte vara någon nackdel att riksdagen får fatta de här besluten. Det blir väl inte sämre av det, herr Karlsson.

Jag vill understryka att det är bra att man satsar på den öppna vården. Den blir säkert bättre och bättre. Men det är inte troligt att vi med nuvarande system får den nära anknytning mellan patient och läkare som ett husläkarsystem av ungefär den engelska typen skulle ge. Det blir fortfarande så att människor kommer att säga: Nu var det en ny läkare igen, nu måste jag dra hela min historia igen osv.

Dessutom får man ett bättre utnyttjande av specialistvården och sjuk-

Nr 87

Torsdagen, den
22 maj 1975

*Utbyggnad av
hälso- och sjukvård,
m. m.*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Utbyggnad av
hälso- och sjukvård,
m. m.*

husvården enligt det engelska systemet, med dess samspel mellan öppen vård och sluten vård. Jag tror att vi kan ge ett eget bidrag till utvecklingen genom att börja använda specialister som konsulter ute på vårdcentralerna, vilket man inte tillämpar i England. Det är något att ta vara på. Men just husläkarsystemet finns inte med i dagens planer och det är det som jag har velat föra in i bilden.

Det är litet förvånande att England, som satsar kanske bara hälften så stor del av sin nationalprodukt på sjukvård som Sverige, ändå tycks ha löst det här problemet. Människor klagar naturligtvis över sjukvårdens ofullkomligheter även i England, men just detta med de personliga relationerna mellan patient och läkare lovordar man. Det vill jag att vi skall ta fasta på.

Jag påstår inte att man inte har några som helst väntetider i engelsk sjukvård, men när det gäller den primära vården som husläkarna utför hade jag tillfälle att se tidsbeställningsschemat på en vårdcentral. Där fanns väntetider. Läkarna kunde besöka sina patienter samma dag som de blev kallade. Så är det inte i Sverige.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen anledning att byta ord med herr Romanus beträffande det engelska systemet. Han känner till det mycket bättre än jag. Men jag kanske får påpeka en sak i detta sammanhang: I Sverige har vi gjort det möjligt för människorna i allmänhet att efterfråga sjukvård. Jag är inte säker på att man har samma förnämliga system när det gäller t. ex. sjukförsäkring i England som vi har. Det hör också samman med människornas möjligheter att efterfråga sjukvård.

Herr Romanus säger att vid öppenvårdsinrättningarna på de svenska sjukhusen får man en ny läkare varje gång. Det är nog riktigt att det förekommer, men detta är en organisationsfråga. Nog kan den i många fall lösas så att patienterna får samma läkare när de återkommer. Jag vet att i varje fall vissa landsting har kunnat lösa den.

Sedan var det frågan om riksdagen kontra landstingen. Så mycket känner jag de svenska landstingen, herr Romanus, att jag vågar påstå att de när det gäller sjukvården har betydligt större kapacitet och bättre expertis till sitt förfogande än riksdagen har. Vid landstingen har man folk som under lång tid har varit vana att syssla med sjukvårdsfrågor. Självfallet finns även inom riksdagen ledamöter som kan sjukvård, exempelvis herr Romanus. Men tar man riksdagen som helhet vågar jag påstå att landstingen har bättre möjligheter att bedöma sjukvården.

Sedan, herr Romanus, till den aktuella situationen i riksdagen. Att behöva lotta om sjukvårdens inriktning tror jag vore sämsta tänkbara utväg. Glöm inte bort den risken, herr Romanus.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! I reservationen 2 av herr Romanus, baserad på motionen 1272 av herr Molin, påtalas – som herr Åkerlind tidigare har anfört –

den allvarliga risken för vården vid undervisningssjukhusen, om antalet specialistkompetenta underläkare minskas genom det nya läkarfördelningsprogrammet LP 77. Jag delar helt reservantens synpunkter, och tillsammans med fru Troedsson motionerade jag till förra årets riksdag om i huvudsak samma problem. Den gången röstade både herr Molin och alla andra folkpartister utom en mot vårt förslag. Jag hälsar nu med tillfredsställelse att man på folkpartihåll har tänkt om. Det har sagts att det nya läkarfördelningsprogrammet inom kort skall läggas fram. Eftersom det naturligtvis går att efteråt göra erforderliga korrigeringar i programmet, yrkar jag bifall till reservationen 2.

Även till reservationen 3, också den av herr Romanus, är jag positivt inställd. Särskilt i tider då sjukvårdshuvudmännen har ytterst begränsade resurser till ökad personaltäthet vid lasaretten är det viktigt att tillvarata alla goda, frivilliga och i allmänhet oavlönade krafter, som exempelvis i form av Röda kors-värdinnor gör en avsevärd humanitär insats på många lasarett.

Berättigandet av sådana insatser har på sina håll ifrågasatts, eftersom det påstås att de frivilliga krafterna konkurrerar om tjänsterna med ordinarie personal i behov av omskolning till liknande men fysiskt lättare arbetsuppgifter. Behovet av insatser är emellertid praktiskt taget obegränsat, och det finns mycket väl utrymme för både frivilliga och avlönade tjänster.

Ingenting hindrar enligt min uppfattning att riksdagen visar en viljeyttring i denna fråga, och därför, herr talman, yrkar jag även bifall till reservationen 3.

Fru HJALMARSSON (s):

Herr talman! Fru Sundström och jag har i motionen 347 begärt en utredning av den psykiatriska vårdens målsättning och organisation.

Det är med förvåning man läser utskottets avslagsmotivering, där det påstås att den expertgrupp som socialstyrelsen 1970 tillsatte skall ha givit en allsidig belysning av problemställningarna. Sammansättningen av socialstyrelsens expertgrupp, som bestod av fjorton personer, var utomordentligt snedvinklad, då där ingick elva läkare, en planeringschef och en socialchef. Den fjortonde personen var politiker. Men han var inte ens med i arbetet, trots att han står angiven i gruppammansättningen. Det var meningen att han skulle delta i det avsnitt som berörde de ekonomiska frågorna. Det avsnittet behandlades aldrig.

Den expertgrupp som utredde den psykiatriska vårdens målsättning och arbetsuppgifter bestod bl. a. av tre docenter och en överläkare samt en planeringschef och en socialchef. Man kan sannerligen fråga sig om en planeringschef och en socialchef kan ha en sådan gedigen kunskap i psykiatrisk vård utöver det egna arbetsfältet att de kan driva en diskussion om psykiatrisk målsättning mot docenternas och överläkarens sakkunskap. Ingen kan få mig att tro att det förekommit någon större diskussion i denna grupp annat än mellan de läkarutbildade deltagarna.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Utbyggnad av
hälso- och sjukvård,
m. m.*

Alltså har vi här ett förslag om den psykiatriska vårdens målsättning, grundat enbart på läkares uppfattning.

Den andra gruppen, som kallas rollgruppen, har en bättre sammanställning, men det är egentligen rätt ointressant att innan man har fastställt den psykiatriska vårdens innehåll och målsättning diskutera de olika rollerna i teamet. Det kan dock konstateras att här har läkare, psykologer och kuratorer tilldelat sig specialistrollerna, medan den övriga mentalvårdspersonalen, som egentligen är den som har den mest frekventa kontakten med patienten, har fått en mer allmän roll. Detta har väckt irritation hos denna personal, då de anser att de i lika hög grad är specialister och därför borde tilldelas även andra arbetsuppgifter i teamet.

Expertrapporten utsändes från socialstyrelsen den 20 december 1973. Yttranden skulle vara inne om möjligt före den 15 mars 1974 och absolut senast den 1 april. Utsändningslistan omfattade 47 instanser, bl. a. alla sjukvårdshuvudmännen. 41 remissinstanser svarade, däribland 11 av de 28 sjukvårdshuvudmännen. Flera överläkarföreningar svarade. Troligen är det de bortfallna 16 sjukvårdshuvudmännen som ersatts av överläkarföreningar. Den utmätta remisstiden var tre månader, högst tre och en halv månad. Det är helt omöjligt för sjukvårdshuvudmännen att på denna korta tid låta de olika personalgrupperna lägga sina synpunkter på expertrapporten.

Socialstyrelsen har trots att över ett år förflutit ännu ej redovisat remissvaren, men det finns en intern sammanställning som används inom socialstyrelsen. Jag vet att remissomgången har givit ett så negativt resultat att socialstyrelsen har stora, för att inte säga oöverkomliga svårigheter att lägga fram ett konkret förslag rörande den psykiatriska vårdens utformning. Uppfattningarna om den psykiatriska vården är om möjligt ännu mera splittrade än de var tidigare. På sätt och vis kan detta noteras med en viss tillfredsställelse, eftersom expertrapporten inte var verklighetsförankrad.

Den psykiatriska vården är en viktig angelägenhet för ett mycket stort antal människor. Den är inte endast en medicinsk fråga utan i än större utsträckning en social och samhällelig. Detta har vi påpekat i vår motion. Det är människorna som skall ställa sina krav och redovisa sina behov, och utifrån detta skall innehållet i den psykiatriska vården utformas.

Det bör därför tillsättas en utredning, där alla kategorier är representerade, även den grupp som är den absolut mest självklara och som tidigare alltid har varit utelämnad, nämligen patienterna själva. Remissomgången skall ha en sådan omfattning att den får en bred förankring, och där skall även politiska och fackliga organisationer vara representerade. På det sättet kan attityden till de psykiska sjukdomarna förändras ute i samhället.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till motionen 347.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hjalmarsson uttalade sin förvåning över utskottets

skrivning. Fru Hjalmarsson behöver inte vara förvånad. Vi har följt den vanliga ordningen i riksdagen. En utredning har företagits och remissbehandlingen har ägt rum, men slutsatserna har ännu ej dragits. Det skulle ju vara helt orimligt att i den situationen tillsätta en ny utredning. Fru Hjalmarsson får ge sig till tåls tills resultatet är klart.

Fru HJALMARSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna sade i ett tidigare inlägg till herr Romanus att hälso- och sjukvården fått en hög prioritet i vårt land, och det är väl sant. Men för den psykiatriska vården är prioriteten inte speciellt hög.

Jag kan notera med ytterligare förvåning – när remissomgången har gett ett så negativt resultat – att socialstyrelsen inte kan komma med ett förslag om psykiatrisk innehåll i vården.

Det är skrämmande om vi år efter år skall fortsätta att ha en psykiatrisk vård, vars innehåll icke är enhetligt över hela landet.

Man kan också fråga sig om varje landsting skall behöva göra en egen utredning. Västmanlands län har gjort det. Där har man tidigare heller aldrig haft psykiatrisk vård. Malmöhus län har nyligen gjort en utredning. Skall varje län behöva göra en utredning om sin psykiatriska vård?

Jag anser att det är en riksangelägenhet att den psykiatriska vården får samma innehåll över hela landet. Det är det viktigaste för patienterna.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Det sista som fru Hjalmarsson sade kan jag helt instämma i. Men, fru Hjalmarsson, bara för att det kommer en motion i denna fråga kan vi inte tillsätta en ny utredning, när vi inte har dragit slutsatserna av den utredning som tidigare gjorts. När fakta är klara, fru Hjalmarsson, kommer också resultaten.

Fru HJALMARSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan tala om för herr Karlsson i Huskvarna att det blir inget resultat av den utredning som har lagts fram. Därför måste det bli en ny utredning.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Karlsson i Huskvarna anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fru LINDQUIST (m):

Herr talman! Jag vill säga några ord om det som utskottet kallar bistånd av personlig art till patienter inom sjukvården. Med hänsyn till vikten av att frågan om enskilda personers och frivilliga organisationers medverkan inom sjukvården blir belyst hade det varit värdefullt om utskottet gjort ett självständigt uttalande och inte enbart hänvisat till välbekanta fakta som att det finns kuratorer på sjukhus.

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Utbyggnad av
hälso- och sjukvård,
m. m.*

Under 15 år har t. ex. Svenska röda korset byggt upp och utvecklat sin sjukhusvårdinneverksamhet så att det i dag finns 1 100 sjukhusvårdinnor. Deras arbete har vunnit allmän uppskattning både av personal och av sjukvårdshuvudmän och naturligtvis framför allt av patienterna. Men vad motionärerna är ute efter är kanske ändå inte sådana aktiviteter som främst faller inom den traditionella sjukhusvårdinneverksamheten. De efterlyser bl. a. åtgärder för att bryta patienternas isolering och tillgodose deras behov av mänsklig värme och personligt engagemang.

I reservationen 3 talas om att man utomlands har goda erfarenheter av patientvänner eller patientbesökare. Jag vill därför framhålla att vi i Sverige också har en sådan verksamhet, om än i alltför ringa omfattning. Diakonin, frikyrkorna, scouterna och Röda korset har på sina håll tagit upp sådan kontaktverksamhet. Rödakorsare besökte t. ex. år 1973 över 5 000 patienter på långtidssjukhus och över 7 000 personer på pensionärshem. Också psykiskt sjuka patienter besöktes, men i mindre omfattning.

Det är allmänt känt att kontakten med världen utanför sjukhuset glesnar ju längre en person vårdas på ett sjukhus. De första åren är besöken av släktingar och vänner rätt talrika, men de tunnar ut för att så småningom kanske helt upphöra. Patientens situation är ju också sådan att han inte har möjlighet att skaffa sig nya kontakter. En speciellt svår situation har de patienter som är invandrare och har språksvårigheter. Det finns därför ett omätligt behov av frivilliga insatser på de här områdena.

Det skulle också vara bra om speciella befattningshavare inom sjukvården hade till uppgift att hålla kontakt med de enskilda och organisationerna för att stimulera och öka insatserna av frivilliga.

De frivilligas insatser får naturligtvis inte betraktas som ingrepp i personalens funktioner, och de får inte heller uppfattas som kritik mot de anställda. Men jag tror att de anställda själva är bland de första att understryka att de är så få och att deras tid är så upptagen av annat att de inte hinner tillgodose patienternas hela behov av omvårdnad.

En diskussion av de här frågorna, som har många skilda aspekter, hade varit lämplig att stimulera i det här sammanhanget.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 3.

Herr LARSSON i Öskevik (c):

Herr talman! Den debatt som förs med anledning av föreliggande utskottsbetänkande är en del av den debatt om den svenska sjukvården som vi rent allmänt för över hela landet – en debatt som pågått i många år och som säkerligen inte kommer att avstanna på länge än.

I den folkpartimotion som ligger till grund för den första reservationen anges vissa avsnitt inom sjukvårdsområdet där det allmänt uppfattas att brist föreligger, att vårdmöjligheterna inte motsvarar efterfrågan. Vi vet att allt inte är bra inom svensk sjukvård. Det är ingen nyhet. Vi vet att det finns köer och långa väntetider inom olika vårdområden.

Man klagar över att mänsklig kontakt saknas mellan vårdare och vårdad, att det är bristande samordning mellan sjukvård och socialvård.

Det är kanske värt att påpeka i det här sammanhanget att vårdutbudet i vårt land har ökat mycket kraftigt de senaste decennierna, men att vårdefterfrågan samtidigt har ökat ännu snabbare.

Varför har vi då hamnat i detta läge? Det är naturligtvis inte möjligt att i några få ord försöka analysera orsakerna. Men låt mig ta några exempel, som ordföranden i utskottet var inne på. Vi har fått ett ökat antal åldringar och därmed större vårdbehov. Vi har fått in mer av ytterst resurskrävande specialiteter inom sjukvården på grundval av de medicinska framsteg som gjorts.

I reservationen 1 föreslås nu att regeringen skall förelägga riksdagen ett program för den fortsatta utbyggnaden av hälso- och sjukvården. Den som har följt utvecklingen inom sjukvårdsområdet de senaste decennierna måste vara starkt skeptisk till en hårt centraliserad programmering och styrning på det här viktiga samhällsområdet. Vi har i dag, som påpekats här, ett intimt samarbete i planeringshänseende mellan socialstyrelsen, sjukvårdshuvudmännen och SPRI – samarbetet genom det sistnämnda organet gäller främst teknisk utrustning och organisation.

Sjukvårdshuvudmännen – landstingen – bör ha det primära ansvaret för den regionala planeringen, detta inte minst med tanke på de lokala skillnader som finns mellan olika sjukvårdsdistrikt men också därför att man lokalt vet var bristen är störst och kan prioritera resurser därefter. Centerns representanter i utskottet har inte kunnat finna att man skulle vinna något konkret resultat i sjukvårdsarbetet med ett program av den typ som föreslås i reservationen.

I motionen 766 av fröken Andersson m. fl. från centerpartiet har begärts en lagändring så att sjukvårdshuvudmännen i likhet med vad som gäller för ålderdomshemsvård skulle få rätt att tillämpa differentierade avgifter inom långtidssjukvården. Efter allmänna motionstidens utgång har regeringen gett socialutredningen i uppdrag att utreda och snarast lägga fram förslag i frågan. Vi har därför inget yrkande på den punkten.

Utan att på något sätt föregripa behandlingen av denna fråga vill jag ändå betona vikten av att olika avgiftssättning inom varandra närliggande vårdområden inte tillåts styra vårdefterfrågan. För en riktig nivåstrukturering inom olika vårdformer är det nödvändigt med kostnadsneutralitet. Det konkreta vårdbehovet på olika nivåer bör alltid utgöra grund för samhällets vårdaktiviteter.

I förlängningen av detta resonemang är det också nödvändigt med ett sådant generellt bidrags- och avgiftssystem inom exempelvis hemsjukvården. Utredningen härom pågår också f. n.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Många har frågat varför inte socialutskottets moderata ledamöter har anslutit sig till reservationen 3 av herr Romanus, som

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Utbyggnad av
hälso- och sjukvård,
m. m.*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Utbyggnad av
hälso- och sjukvård,
m. m.*

handlar om bistånd av personlig art genom bl. a. religiösa samfund för patienter inom sjukvården. Anledningen till att herr Åkerlind och jag inte har undertecknat denna reservation har inget samband med dess sakinnehåll. Den skulle i och för sig i sin helhet kunna vara klippt ur moderata samlingspartiets partiprogram, och vi har ingenting att invända mot de resonemang som förs i reservationen. Anledningen är dubbel.

För det första är det över huvud taget, i varje fall i nu aktuell form, knappast en riksdagsfråga. Det framgår också uttryckligen av reservationen, där det står att det är en viktig uppgift för sjukvårdshuvudmännen i samråd med de anställdas organisationer att klara upp dessa frågor. Sjukvårdshuvudmännen och de anställdas organisationer är inte företrädare i riksdagen, och riksdagen har ingen befälsrätt över dem. Därför kan man inte komma längre än möjligen till den effekt som ett allmänt uttalande eller en viljeyttring från riksdagen kan ha i andra former än de vanliga beslutsförfarandena.

För det andra – vilket är mera avgörande – har vi som bekant i utskotten icke att ta ställning till reservationer utan till motioner och propositioner. Vad vi i socialutskottet hade att behandla var motionen 1290, som i mycket hög grad skiljer sig från reservationen 3. Reservationen tillkom med anledning av motionen. Anledningen är enligt mitt sätt att se så pass avlägsen att det nästan skulle varit fråga om ett utskottsinitiativ, om det hade blivit majoritet för det som framfördes i reservationen. I motionen, som vi alltså hade att ta ställning till, fanns dels ett resonemang om vad som måste anses höra till den andliga vården på sjukhusen – och den frågan handhas i annan ordning –, dels några allmänt vänliga ord om frivilliga insatser samt ett, som jag tycker, ganska bisarrt uppslag avseende telefonlistor i sjukhusens akutmottagningar. Det var alltsammans. I den motionen kunde herr Åkerlind och jag inte hitta någonting att yrka bifall till och reservera oss för. Reservationen har vi i och för sig ingenting att invända mot. Men den har vi liksom riksdagens övriga ledamöter inte sett förrän den kom i tryck.

Nu har alltså herr Åkerlind och jag tagit ställning för utskottsmajoritetens förslag och kommer självfallet att biträda det i den votering som följer. Men jag vill gärna önska herr Romanus lycka till i voteringen – min och herr Åkerlinds hjälp förutan.

I detta anförande instämde herr Åkerlind (m).

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt förlänga debatten ytterligare, men ett yttrande som herr Karlsson i Huskvarna fällde tycker jag ändå måste kompletteras med en upplysning.

Herr Karlsson sade ungefär att vi i Sverige har gjort det möjligt för allmänheten att efterfråga sjukvård. Han var inte säker på att det är lika väl ställt i England i det avseendet. Det är självfallet en fråga som man reser: Om vi i Sverige satsar mycket större resurser på vår sjukvård

än vad man gör i England, men ändå inte kan lösa problemet med kontinuiteten lika väl, kan det eventuellt bero på att det är mindre efterfrågan på sjukvård i England? Det är en befogad fråga, men jag tror inte att orsaken är den angivna, framför allt av ett skäl, nämligen att man i England faktiskt har kommit längre än i Sverige när det gäller att göra det möjligt för människor att efterfråga sjukvård. Sjukvården är helt gratis i England. Vi betalar ändå en patientavgift i Sverige om vi går till doktorn. Även om den inte är så stor, och man kan säga att människor har råd med den, är det i alla fall en viss avgift.

I England betalar man alltså ingenting när man går till sin allmänläkare. Då uppställer sig snarare den fråga som jag riktade till en hel del personer i England: Får ni inte en alltför stor efterfrågan på sjukvård när ni inte tar betalt alls av patienterna? Det svar som jag fick var ganska intressant: Det finns en hel del människor som springer till doktorn litet för ofta därför att det ingenting kostar, men just därför att de måste komma tillbaka till samma läkare får läkaren en uppfattning om dem och har möjlighet att ta itu med det verkliga problem som ligger under detta myckna springande till doktorn med kanske ganska banala åkommor – ett psykologiskt eller socialt problem.

Detta är någonting som vi missar i Sverige, därför att människor av den typ som det här är fråga om går till en rad olika läkare, som inte har kontakt sinsemellan. Även i det fallet tror jag att det engelska systemet erbjuder en viss fördel, Herr Karlsson i Huskvarna kan ju glädja sig åt att det, såvitt jag vet, var hans partivänner som i regeringsställning införde detta system med helt kostnadsfri sjukvård i England.

Herr Larsson i Öskevik var skeptisk gentemot ett system som var hårt centraldirigerat – man vet bäst lokalt. Det stämmer helt och hållet med min uppfattning. Vi skall inte ta ifrån landstingen ett enda uns av deras beslutanderätt. Tvärtom skall vi öka beslutanderätten, t. ex. – som jag föreslagit i en motion som kommer att behandlas senare – när det gäller sjukhusbyggnader och investeringar. Men det som vi i dag diskuterar är ju frågan om ett program för sjukvårdens utveckling på 1980-talet skall beslutas av socialstyrelsen eller av riksdagen. Hur mycket man än är förtjust i socialstyrelsen – jag förbehåller mig rätten att på vissa punkter kritisera socialstyrelsen – kan ingen bestrida att riksdagen är mera demokratiskt förankrad än socialstyrelsen. Det är det som det gäller i dag och inte frågan om landstingens kompetens – nu tror jag att jag har sagt det tre gånger, och jag tänker inte upprepa det.

Socialstyrelsen har ställt samman ett program, som har varit ute på remiss, och frågan är om riksdagen skall få ta ställning till resultatet. Jag tror inte, herr Karlsson, att man behöver vara ängslig för att det skall bli en lottningsfråga. Hittills har inte socialutskottet besvarat riksdagen med alltför många lottningar. Det borde finnas möjlighet att få ett bra förslag från utskottet även i det här fallet.

Herr Wachmeister i Staffanstorp var inte nöjd med herr Molins och mina insatser förra året i fråga om specialistläkarna. I så fall har vi väl

från hans synpunkt utvecklats till det bättre. Det gäller inte herr Wachtmeisters partikamrater, som i stället har utvecklats åt andra hållet.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr Romanus å det engelska labourpartiets vägnar för det fina erkännande han gav åt dess sjukvårdspolitik. Men jag vågar ändå påstå att det finns åtskilligt i den engelska sjukvården som skulle kunna vara bättre. Det är inte säkert att den, om man ser det i stort, är bättre än den svenska. Emellertid är den här diskussionen tämligen meningslös, eftersom varken herr Romanus eller jag kan med kraft belägga de synpunkter vi har; vi känner ju inte till grunden för och vidden av den engelska sjukvården i jämförelse med den svenska.

Vad jag sade om lottning var bara ett exempel. Om vi skulle följa herr Romanus förslag och denna lotteririksdag skulle uttala sig i sjukvårdsfrågorna, skulle vi naturligtvis kunna hamna i en lottningssituation. Det är ju inte säkert att herr Romanus och jag skulle vara överens, och ett voteringsresultat skulle kunna bli hälften mot hälften. Det tror jag skulle vara djupt olyckligt.

Jag skall också be att få instämma med herr Erik Larsson i Öskevik när det gäller vårdavgifterna. Det är naturligtvis angeläget att åstadkomma ett resultat som innebär att också landstingen skall kunna få ta ut differentierade vårdavgifter.

Slutligen ett ord till fru Hjalmarsson, som jag inte hade tillfälle att replikera tidigare. Om jag skall ta fru Hjalmarsson på orden så tycks hon vara större expert än t. o. m. socialstyrelsen i de här frågorna, och då har jag väl ingenting annat att göra än att ge mig. Men så mycket är klart att vi inte kan vara med om att tillsätta en ny utredning innan vi har fått resultatet klarlagt från den utredning som tidigare har gjorts inom detta område. När den saken är klar, fru Hjalmarsson, kan det finnas anledning att ta upp diskussionen på nytt.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är klart att den här riksdagen har vissa problem med jämviktsläget. Men vi har ju kunnat besluta om åtskilliga viktiga frågor och skulle väl även kunna göra det beträffande riktlinjer för sjukvården.

För att undvika missförstånd vill jag framhålla att jag absolut inte menar att den engelska sjukvården saknar problem, att den skulle representera ett idealtillstånd. Men jag har inte talat om den engelska sjukvårdens svagheter utan om det som vi skulle kunna lära av den engelska sjukvården. Det som är sämre i England har vi ingen anledning att ta upp. Exempelvis det stora inslaget av privata patienter på sjukhusen, som man kämpar med i dag, skall vi absolut inte ge oss in på. Det håller jag med herr Karlsson i Huskvarna om, ifall det var det han tänkte på.

Till herr Carlshamre vill jag säga ett par ord, eftersom kammarens ledamöter kanske fick ett felaktigt intryck av vad som hänt i utskottet. Jag är tacksam för att han mellan raderna rekommenderar alla att rösta på reservationen 3. Precis det som står i reservationen sade jag vid utskottsbehandlingen, det tror jag herr Carlshamre drar sig till minnes. Jag sade att vi bör ta ställning till den här motionen genom att vidga perspektivet och ta med även annan frivillig verksamhet och understryka värdet av den. Det är jag hundraprocentigt säker på, det är därför det står i reservationen. Jag begär inte att herr Carlshamre skall komma ihåg det. Men jag vill inte att riksdagens ledamöter skall få en felaktig bild – att vi kommer och smyger på riksdagen någonting efter utskottsbehandlingen. Det är inte fallet.

Fru HJALMARSSON (s):

Herr talman! Det är väl någon undanmanöver när herr Karlsson i Huskvarna påstår att jag skulle utge mig för att vara större expert än socialstyrelsen. Nu vet jag inte hur många experter på psykiatri de har där – det är väl inte så värst många. Själv har jag jobbat inom mentalvård i många, många år. Min motion syftar till att man skall tillsätta en utredning. Det väsentliga är inte att bedöma om den bästa specialistutbildningen finns hos socialstyrelsen eller hos mig.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag gör visst inte anspråk på att komma ihåg allt som herr Romanus har sagt i utskottet, och jag tror inte heller att någon annan av utskottets ledamöter vågar åta sig den minnesprestationen. Det får väl vara som det kan med den saken, och jag litat på herr Romanus minne och ord.

När det gäller den andra frågan – de specialistkompetenta underläkarna och åt vilket håll vi har utvecklats – är helt enkelt skillnaden den, herr Romanus, att förra året, när herr Åkerlind och jag reserverade oss på det sätt som herr Romanus gör i år, fanns det en realistisk möjlighet att påverka frågan. Då skulle det nya läkarfördelningsprogrammet utarbetas, och ett uttalande av riksdagen hade verkligen betytt något. I dag är läkarfördelningsprogrammet sannolikt under tryckning. Arbetet är alltså nära sin avslutning eller rent av avslutat, och vad vi gör i dag påverkar inte det arbetet. Det är skillnaden, och det är därför herr Åkerlind och jag håller fast vid vår uppfattning i ett särskilt yttrande och självfallet återkommer med konkreta yrkanden om det skulle visa sig att de önskemål vi hade förra året och alltjämt har icke blivit tillgodosedda i det program som kommer om några veckor.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Utbyggnad av
hälso- och sjukvård,
m. m.*

reservationen nr 1 av herr Romanus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 1 av herr Romanus.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 28
Avstår - 1

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 347 av fru Hjalmarsson och fru Sundström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Mellqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit motionen nr 347.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Mellqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 244
Nej - 38
Avstår - 18

Punkterna 3 och 4

Kammarén biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Romanus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Romanus.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 270
Nej – 32
Avstår – 1

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Romanus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Romanus.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 299
Nej – 72
Avstår – 2

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19 Vissa stimulansåtgärder för arbetsmiljöförbättringar

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 16 med anledning av propositionen 1975:66 om vissa stimulansåtgärder för arbetsmiljöförbättringar jämte motion.

I propositionen 1975:66 hade regeringen (arbetsmarknadsdepartementet) föreslagit riksdagen

dels att anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift,

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Vissa stimulans-
åtgärder för
arbetsmiljöförbättringar*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Vissa stimulans-
åtgärder för
arbetsmiljöförbät-
ringar*

2. lag om beslutanderätt för företagareförening i fråga om kreditstöd för arbetsmiljöförbättringar,
dels att
3. godkänna de allmänna riktlinjer för finansieringen och utformningen av stöd till arbetsmiljöförbättringar som föredragande departementschefen angett i propositionen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att staten tecknar garanti för lån som skall användas för att finansiera förbättringar av arbetsmiljön, i första hand i mindre och medelstora företag. Garantin avser lån till ett högsta belopp av 100 000 kr. per företag. Det statliga garantiåtagandet gäller totalt 200 milj. kr. under åren 1975 och 1976.

Lånegarantin tecknas av företagareföreningen i resp. län. För att garanti skall ställas krävs att lånet avser förbättringar av arbetsmiljön i existerande anläggningar samt att låneansökan har tillstyrkts av de anställdas företrädare i skyddsfrågor. Lånens löptid avses bli sju år med de två första åren amorteringsfria. För att stimulera företagen att förbättra arbetsmiljön föreslås räntebefrielse under två år för de föreslagna garantilånen.

För att täcka kostnaderna för räntebefrielsen och andra kostnader som följer av förslaget samt för att infria ställda garantier föreslås en höjning av arbetarskyddsavgiften för åren 1976 och 1977 med 0,03 procentenheter.

I propositionen redovisas i vilka former arbetsmiljöåtgärder av avsett slag skall komma till stånd vid statliga myndigheter. Statens arbetsmiljönämnd avses härvid få en samordnande funktion.

Kommuner och landstingskommuner föreslås undantagna såväl från garantisystemet som från den förhöjda arbetarskyddsavgiften. Erforderliga arbetsmiljöåtgärder av det slag som tas upp i propositionen kommer, liksom på det statliga området, till stånd i andra former.”

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av propositionen väckta motionen 1975:2083 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. (c), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade att statsbidrag skulle kunna utgå för arbetsmiljöförbättringar i äldre företag med dålig lönsamhet i enlighet med vad som anförts i motionen samt att för budgetåret 1975/76 för detta ändamål anvisa 30 milj. kr.,

2. att riksdagen i början av år 1976 förelades en redovisning av i vilken omfattning lån och bidrag kunnat beviljas och, om behov därav fanns, också förelades förslag om en vidgning av ramen för lånegarantin och/eller statsbidraget.

Utskottet hemställde

att riksdagen med avslag på motionen 1975:2083 skulle bifalla propositionen 1975:66.

Reservation hade avgivits av herrar Gustavsson i Alvesta, Larsson i Öskevik och Andreasson i Östra Ljungby samt fröken Andersson (samtliga c) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

1. anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift,

2. med anledning av regeringens förslag och motionen 1975:2083 i motsvarande del anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om beslutanderätt för företagareförening i fråga om kreditstöd för arbetsmiljöförbättringar med den ändringen att rubriken till lagen samt 1 § skulle ha av reservanternas angivna lydelse, innebärande att de föreslagna reglerna om lånegaranti skulle kompletteras med möjlighet att få statsbidrag till en del av de kostnader om vilka här var fråga,

3. med bifall till motionen 1975:2083 i motsvarande del till Bidrag till vissa arbetsmiljöförbättringar för budgetåret 1975/76 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.,

4. med bifall till motionen 1975:2083 i motsvarande del hos regeringen anhålla att riksdagen i början av år 1976 förelades en redovisning av i vilken omfattning lån och bidrag kunnat beviljas och, om behov därav fanns, förelades förslag om en vidgning av ramen för lånegarantin och/eller statsbidraget,

5. i den mån frågan inte behandlats under 2-4 godkänna de allmänna riktlinjer för finansieringen och utformningen av stöd till arbetsmiljöförbättringar som föredragande departementschefen angett i propositionen.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Som herr Romanus framhöll i ett tidigare anförande har socialutskottet inte besvärat kammaren med så värst många lottningar under de gångna två åren. Förra året hade vi emellertid en lottningssituation i anledning av bl. a. en centermotion, och det är i anledning av det resultat som den lottningen ledde till som vi nu behandlar här förevarande fråga.

I vår motion förra året anhöll vi om förslag om någon form av statsstöd till åtgärder för att skapa bättre arbetsmiljöer inom industrin – arbetslokaler, maskiner och annat – enligt samma grunder som då gällde för industrins omgivningsmiljö. Betydelsen av miljöinsatser behöver jag här inte orda om. Den frågan har vi tidigare diskuterat, och där råder det full enighet.

Nämnda motion avstyrktes av utskottet, men till utskottets betänkande fogades en reservation i vilken det framhölls att liksom när det gäller kostnaderna för industrins omgivningsmiljö måste utgifterna för en bättre arbetsmiljö bäras av produktionen. Det var den grundläggande inställningen till frågan. Men, sade reservanternas, med de stora miljökrav som i dag ställs är det svårt för många företag, särskilt äldre sådana, att bära kostnaderna för en angelägen miljöförbättring eller att genomföra den

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Vissa stimulans-
åtgärder för
arbetsmiljöförbät-
ringar*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Vissa stimulans-
åtgärder för
arbetsmiljöförbät-
ringar*

tillräckligt snabbt. I sådana fall står ofta valet mellan att lägga ned företaget och att fortsätta driften under otillfredsställande arbetsformer. När det gäller åtgärder för att förbättra omgivningsmiljön finns som ett tredje alternativ möjligheten att erhålla statsbidrag. Enligt reservanternas uppfattning var det motiverat att på liknande sätt under en övergångstid sätta in särskilda stimulansåtgärder för en förbättring av arbetsmiljön. Reservanterna uttalade att förslag härom snarast borde föreläggas riksdagen.

En lottningssituation uppstod alltså, och lotten gynnade reservationen, och statsrådet tillsatte den s. k. stimulansutredningen, som ganska snart lade fram sitt förslag. I direktiven till denna utredning framhöll statsrådet att kostnaderna för arbetsmiljön skall bäras av produktionen. Mot denna bakgrund, sade statsrådet i direktiven, hade de sakkunniga att utgå ifrån att de kostnader som kunde följa med ett genomförande av förslagen skulle finansieras kollektivt av företagen genom avgifter. Jag är av den uppfattningen att dessa direktiv i viss mån avvek från riksdagens beslut.

Nåväl, utredningsförslaget har nu förelagts riksdagen i en proposition, och det är betänkandet med anledning av denna proposition som vi nu behandlar. Förslaget innebär att man inför en lånegaranti med ett högsta belopp av 100 000 kr. per företag. Lånen skall återbetalas på sju år, och de två första åren skall vara amorteringsfria. Totalt skall garantiåtagandet gälla 200 milj. kr. under 1975 och 1976. Lånegarantin skall i första hand gälla förbättringar av arbetsmiljön i små och medelstora företag. Lånegarantin skall tecknas av företagarföreningarna i resp. län. För att täcka kostnaderna för räntebefrielse och andra kostnader som följer av förslaget och för att infria ställda garantier föreslås en höjning av arbetarskyddsavgiften.

Vi har från centerpartiets sida hälsat detta förslag med glädje. Men vi finner ändå att det har vissa svagheter. Det är en brist i förslaget att det inte – trots att vi framhöll det angelägna i detta i den då avgivna partimotionen och i reservationen – ger de företag som har sämst lönsamhet och ofta också den sämsta arbetsmiljön tillräckliga möjligheter att förändra sin situation. Det kan hända att dessa företag icke vågar öka sin skuldbelastning ytterligare. Mot denna bakgrund har vi i en motion med anledning av propositionen föreslagit att statsbidrag skall kunna utgå till vissa arbetsmiljöförbättringar. På det sättet skulle vi kunna täcka in även de företag som har besvärligheter och som på grund av en betydande skuldbelastning inte vågar använda sig av låneformen. Statsbidraget skulle knytas till låneformen och utgöra högst 50 % av de medel som ställs till förfogande genom företagarföreningarnas beslut. Det skulle också vara tidsbegränsat.

När utskottet har behandlat vår motion har utskottsmajoriteten inte velat ge sin anslutning till den, utan det är endast centerns representanter i utskottet som har följt upp motionen och reserverat sig till förmån för den.

Nu säger utskottet bl. a.: "Problem som följer med bristande lönsamhet

*Vissa stimulans-
åtgärder för
arbetsmiljöförbät-
ringar*

måste enligt utredningen lösas i ett näringspolitiskt sammanhang och kan inte få leda till att just arbetsmiljön eftersätts." Men på vilket sätt och i vilket näringspolitiskt sammanhang skall då dessa frågor behandlas och problemen lösas? Eftersom det kan vara den ekonomiska situationen som är avgörande kan företaget ställas inför tvånget att helt enkelt lägga ner produktionen, då miljön är sådan att man inte kan fortsätta att driva företaget och kostnaderna för en upprustning av miljön är av den storleksordningen, att man inte vågar sig på den skuldbelastning en sådan upprustning skulle medföra. Men om man tvingas att lägga ner företaget, vad leder då detta till? Jo, det leder till arbetsmarknadsmässiga konsekvenser med betydande kostnader för samhället. Därför har vi, som jag nämnt, följt upp motionen i vår reservation.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande.

Herr NILSSON i Växjö (s):

Herr talman! Jag kommer inte att utnyttja den tid som är anmäld, men jag hoppas kammarens ledamöter ursäktar mig för det.

I propositionen 66 har regeringen framlagt förslag om vissa stimulansåtgärder för arbetsmiljöförbättringar. Dessa förslag grundar sig på stimulansutredningens överväganden.

Sålunda föreslås att staten skall teckna garanti för lån som skall användas för att finansiera förbättringar av arbetsmiljön i mindre och medelstora företag. Garantin avser lån till ett högsta belopp av 100 000 kr. per företag. Garantilåneåtagandet gäller totalt 200 milj. kr. under åren 1975 och 1976.

Lånens löptid är sju år och de första två åren ränte- och amorteringsfria. För att täcka kostnaderna för förslaget föreslås en höjning av arbetarskyddsavgiften med 0,03 % för åren 1976 och 1977.

Utskottets majoritet tillstyrker propositionen i sin helhet, men utskottet är inte enigt. Till utskottets betänkande är fogad en reservation av utskottets centerpartister, som vill gå längre i subvention av företagen än vad utskottsmajoriteten föreslår. Man vill vid sidan av lånegarantin också införa möjligheter till direkta bidrag till de företag som har dålig arbetsmiljö. Vid upprepade tillfällen under senare år har den principen lagts fast, att kostnader för arbetsmiljön skall bäras av produktionen. Denna inställning hade också arbetsmiljöutredningen i sitt betänkande, liksom samtliga remissinstanser som har berört denna fråga. Reservanterna säger sig också vilja dela grundinställningen, att kostnaderna för en god arbetsmiljö skall bäras av produktionen. Trots detta föreslår reservanterna att bidrag till företag med låg lönsamhet och dålig arbetsmiljö skall kunna utgå med upp till 50 % av de medel som ställs till förfogande genom företagarföreningarnas beslut. Detta måste innebära ett avsteg från principen om vem som skall bära kostnaderna för en god arbetsmiljö. I det förslag som föreligger finns genom ränte- och amorteringsfriheten under två år en viss subvention. Utskottet anser att det är så långt man

Torsdagen den
22 maj 1975

*Vissa stimulans-
åtgärder för
arbetsmiljöförbät-
ringar*

kan tänka sig att gå i subventionshänseende gentemot företagen. Problem som följer med bristande lönsamhet får lösas i ett näringspolitiskt sammanhang, sägs det i propositionen, och utskottet instämmer i den bedömningen. Att införa ett direkt bidragssystem skapar orättvisa mellan de företag som satsat på en god arbetsmiljö och de som har eftersatt värden av arbetsmiljön.

Herr talman! Jag yrkar bifall till socialutskottets betänkande nr 16 och avslag på den reservation som är fogad till betänkandet.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Som jag tidigare sagt och som också herr Nilsson i Växjö framhöll är vår grundinställning att kostnaderna för miljöfrågorna skall bäras av produktionen. Detta är en viktig princip.

Nu säger herr Nilsson att vi gör avsteg från den principen. Här är det emellertid fråga om att ge även de anställda som arbetar i företag med dålig arbetsmiljö bättre arbetsförhållanden och skapa möjligheter att trygga sysselsättningen även i de företagen. Som jag förut redovisade kan den situationen uppstå att företag ekonomiskt inte klarar att göra de insatser som behövs för att åstadkomma en god arbetsmiljö.

Vårt förslag skulle innebära en orättvisa mot de företag som tidigare har satsat på en god arbetsmiljö och gynna de företag som har försummat att göra det, säger herr Nilsson i Växjö. Det är inte säkert att de företag som har underlåtit att vidta åtgärder har gjort det på grund av qintresse och försummelse. För det första har vi nu, och jag vill understryka betydelsen av det, fått nya lagar som garanterar bättre miljö. Många företag har kanske tidigare följt de lagar som då gällde, men de nya bestämmelserna gör att det fordras betydande insatser. För det andra har den ekonomiska situationen många gånger spelat in.

På vilket sätt man näringspolitiskt skall lösa frågan förklarade inte herr Nilsson. Jag får därför nöja mig med det allmänna uttalande som finns i propositionen och betänkandet. Vårt yrkande om statsbidrag skulle utgå under begränsad tid – två år har vi sagt – och statsbidraget skulle vara ett komplement till de lånegarantier som vi har fått fram nu trots det motstånd som vi förra året mötte från socialdemokraterna.

Herr NILSSON i Växjö (s):

Herr talman! Såväl arbetsmiljöutredningen som stimulansutredningen har slagit fast principen att arbetsmiljöåtgärder skall bekostas av produktionen. Till grund för de nya lagarna på arbetsmiljöområdet ligger arbetsmiljöutredningens betänkande. När utredningen lade fram det visste man mycket väl att det skulle bli långtgående förändringar i arbetsmiljön. Nu finns det möjlighet för företagen att lösa sina problem genom lån. Man var enig inom stimulansutredningen om att arbetsmiljöåtgärderna skulle bekostas med lån och att direkta bidrag inte skulle ges. En dålig arbetsmiljö behöver inte nödvändigtvis bero på försummelser – företagen kan ha haft svårigheter att vidta åtgärderna. Men här ges

de nu möjlighet att låna pengar på fördelaktiga villkor.

Utskottet är alltså enigt så när som på centerpartisterna om att den lånegaranti som föreslås går så långt som det är rimligt för att hjälpa små och medelstora företag att förbättra arbetsmiljön.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Det är riktigt att stimulansutredningen var enig om att inga bidrag skulle utgå, men statsrådet hade ju i sina direktiv klart sagt att man inte skulle ha den formen.

Sedan vill jag än en gång understryka nödvändigheten av att vi samtidigt som vi vidtar åtgärder för att få en bättre arbetsmiljö också ser till att sysselsättningen tryggas inom de olika företagen. Vi ser det föreliggande förslaget som en betydande framgång – det kommer att få stor betydelse för många. Men som jag förut framhållit finns det företag som kanske inte klarar de nya uppgifterna. Vilka kommer då i kläm? Jo, de anställda vid företagen.

Herr NILSSON i Växjö (s):

Herr talman! Det är inte utskottet som skriver direktiven utan statsrådet, och utskottet kan inte svara på varför direktiven skrivits på sätt som skett. Men jag förmodar att vad arbetsmiljöutredningen framhållit har haft stor betydelse i sammanhanget. Arbetsmiljöutredningen sade i sitt delbetänkande att kostnaden för en bättre arbetsmiljö skall bäras av produktionen utan bidrag. I den utredningen fanns representanter för de politiska partierna, för fackföreningsrörelsen och för arbetsgivarna. Och de var helt överens härom. Också jag tycker att det är en riktig princip.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Alvesta begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 16 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Alvesta

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 222

Nej – 81

§ 20 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

Nr 28 med anledning av motioner om förbud mot reklam från flygplan

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21 Anslag till teckning av aktier i Statsföretag AB

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 31 med anledning av förnyad behandling av propositionen 1975:1 i vad avser anslag till teckning av aktier i Statsföretag AB.

Regeringen hade i propositionen 1975:1 bilaga 15 under punkten VI:2 (s. 188) föreslagit riksdagen att till Teckning av aktier i Statsföretag AB för budgetåret 1975/76 anvisa ett investeringsanslag av 175 000 000 kr.

I sitt betänkande NU 1975:15 behandlade näringsutskottet propositionen 1975:1 bilaga 15 – avseende anslag inom industridepartementets verksamhetsområde – i vissa delar. Punkten 41 i betänkandet avsåg anslag till teckning av aktier i Statsföretag AB. Sedan kammaren den 16 april 1975 återförvisat denna punkt till utskottet för ytterligare utredning hade utskottet härmed avgett nytt betänkande i ämnet.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 bilaga 15 punkten VI:2 till Teckning av aktier i Statsföretag AB för budgetåret 1975/76 under fonden för statens aktier anvisade ett investeringsanslag av 175 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m), som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Börjesson i Glömminge (c) och Wirtén (fp).

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Det är som vi alla vet inte ofta som ett ärende återremitteras från kammaren till det beredande utskottet. Att så skedde med näringsutskottets betänkande om Stålverk 80 är vi nog nu alla till

freds med, fastän en del av kammarledamöterna till att börja med reagerade ganska negativt mot tanken. Det är nämligen ett väsentligt bättre beslutsunderlag som kammaren nu ges genom den nya versionen. Utskottet har för sin del fått tillfälle att ta del av väsentlig information, som man inte tidigare haft tillgång till, och bedöma den. I belysning av vad vi nu vet skulle det ha känts djupt otillfredsställande, om ärendet rutinbehandlats utifrån de knappa kommentarerna i versionen nr 1.

Man har sagt att återförvisningen till utskottet var en näsknäpp på industridepartementet. Så ser i varje fall jag absolut inte på saken. Det har klart framkommit att departementet, när budgetpropositionen skrevs, inte hade tillgång till sådan information som skulle ha motiverat väsentligt längre utläggningar än de som gjordes i budgetpropositionen.

Ligger då ansvaret hos dem som närmast hade att informera departementet, dvs. Statsföretag och dess verkställande direktör, herr Sköld? Svaret blir att inte heller Statsföretag, NJA:s moderföretag, vid den tidpunkten hade tillgång till någon ordentlig information. Herr Sköld har inför utskottet förklarat – jag tillåter mig att citera, eftersom det har sagts också i andra publika sammanhang – "att man inte från NJA fått in en rad uppgifter som man infordrat". Det är väl ett minst sagt uppteendeväckande besked. Det har lämnats, som jag sade, också i publika sammanhang, senast i förra veckan vid Statsföretags bolagsstämma.

Därmed har man kommit till den nivå där förebråelserna är berättigade. På stämman försvarade talesmän för NJA den bristande rapporteringen, åtminstone under senare delen av våren, med att ledande personer varit utomlands – en förklaring som väl verkar minst sagt konstig. Om en eller flera toppmän i ett stort företag är utomlands eller frånvarande av något annat skäl, måste det väl rimligen inom företaget finnas andra som har ansvar för vad som händer och vad som inte händer.

Jag summerar: Näringsutskottet kunde i den första versionen av sitt utlåtande inte ge kammaren tillräckligt beslutsunderlag, därför att industridepartementet inte ställt sådant till förfogande i budgetpropositionen. Att departementet inte kunde göra det berodde på att Statsföretag inte lämnat särskilda kommentarer på grund av att dotterföretaget NJA inte i tid slagit larm och inte lämnat in vissa infordrade uppgifter. Detta ter sig sannerligen anmärkningsvärt, inte minst med tanke på allt tal om medborgarnas insyn i den verksamhet som bedrivs inom de statliga företagen.

Nåja, vem som nu än skall ha näsknäppen var naturligtvis inte avsikten med återremissen att utdela en sådan. Avsikten var att få en mera rättvisande belysning av läget för Stålverk 80, och utskottet har, vill jag påstå, lyckats med att lämna en sådan belysning. Jag skall nu övergå till att kommentera det.

Utskottet säger att man håller fast vid sin grundläggande bedömning av projektet. Vad innebär det? Formuleringen debatterades inom utskottet innan den antogs. Den innebär att utskottet ser på projektet Stålverk 80 som en satsning, motiverad i första hand av regionens speciella villkor.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

Riksdagens ledamöter känner dem väl efter många debatter här i kam-maren. Länets många småbruk har varit ett strukturellt bekymmer, me-kaniseringen i skogsbruket har medfört mindre behov av arbetskraft, och för dem som blivit tvungna att lämna sina uppgifter inom jordbruk och skogsbruk har tillgången på platser inom industrin varit otillräcklig.

Storindustrin har varit sparsamt representerad i länet, och företagsam-heten i mindre skala har varit obetydlig. Den tradition har i stort sett saknats som gjort det möjligt inom vissa andra regioner här i landet för småföretagsamheten att leva vidare, och där tradition saknas har man med dagens småföretagarfientliga politik knappast att räkna med ny-etablering i nämnvärd skala, alltså endast obetydliga utbud av nya ar-betsplatser. Detta är den grundläggande bedömningen, och den leder fram till behovet av särskilda satsningar i Norrbotten från det allmännas sida.

Att dessa satsningar föreslogs få formen av ytterligare investeringar i Norrbottens Järnverk möttes i fjol – och dessförinnan också, när tanken framfördes på ett tidigare stadium – på sina håll med tveksamhet. Kunde inte anslagen göra mera nytta om de fick spridning och gick till andra orter än Luleå, i varje fall i någon utsträckning till orter där det redan finns bostäder, där människorna bor och där en uttunning av aktiviteterna skulle kunna innebära att den redan till högt pris uppehållna samhälls-servicen skulle bli än dyrbarare, kanske rent av omöjliggjord? Kunde inte förmåner erbjudas den mindre företagsamheten i stället för ett stort industrikombinat? Och var inte erfarenheterna av NJA i stort sett så nedslående att man borde betacka sig för att uppleva dem i ännu större skala?

Frågorna ställdes bl. a. från moderathåll men viftades bort, ibland tyvärr bara genom att man misstänkliggjorde avsikterna hos dem som önskade en debatt. Hur som. Stålverk 80 beslöts av en enig riksdag, och därför har riksdagen nu ett samlat ansvar för hur projektet utvecklas.

Vad som skett sedan i fjol är att investeringskalkylerna visat sig alls inte hålla. Stålverk 80 kommer att bli långt dyrare än vad som angavs för riksdagen för ett år sedan. Konsekvenserna blir två: dels måste mera lånat kapital mobiliseras, dels måste projektets räntabilitet räknas ner. Båda dessa omständigheter innebär ytterligare bekymmer, för resten på-spädda av det faktum att resultatet för NJA 1974 i stället för en vinst på 30 à 35 miljoner som man talade om blev en förlust på ungefär 28 miljoner, inkl. den obetydliga skattebelastningen på 3,5 miljoner. Det innebär att företaget från 1974 inte kan komma med något eget bidrag till finansieringen av den projekterade utbyggnaden och att det finns skäl att ställa sig mera tveksam än tidigare till frågan i vilken utsträckning den gamla verksamheten i fortsättningen kan generera nya medel för utbyggnaden.

Nej, de medlen får tydligen i stort sett tas från annat håll. Ytterligare en och en halv miljard tycks krävas för Stålverk 80 – en ungefär 30-procentig höjning av fjolårets bud.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

Det går ut över andra intressen. Vad som eventuellt tillskjuts från statens sida utöver vad som planerats måste hämtas från redan hårt ansträngda skattebetalare. Vad som lånas, obligationsvägen eller i kreditinstitut av olika slag, tränger undan dem som står i redan långa låneköer. Följderna av detta kan på sina håll bli mycket kännbara.

Nu har det sagts att man kan lita till upplåning i utlandet. Sådan har delvis redan kommit till stånd för projektet, men den kan inte förtgå hur långt som helst, vare sig för vårt land som helhet, där det varit en rusch efter utländskt kapital som kanske kan bedömas ha fört oss i närheten av det tak som finns, eller för det enskilda företaget, där NJA och moderföretaget, Statsföretag AB, med sin svaga egenfinansiering inte kan anses vara sådana låntagare som utländska långivare i första hand siktar till.

I det läget finns det goda skäl att på nytt ta upp frågan om det inte vore välbetänkt att bygga ut Stålverk 80 i två etapper. En sådan frågeställning har varit aktuell för många industriprojekt. Det är inte något exceptionellt att man ställer denna fråga också för Stålverk 80-projektet. Man har där som på annat håll att väga mot varandra den högre anskaffningskostnad som en delad utbyggnad vanligen innebär – det är inte alltid fallet – mot de finansiella och administrativa påfrestningar som ligger i en forcerad uppbyggnad.

De finansiella påfrestningarna har vi sent omsider fått besked om. Hur man skall komma till rätta med dem har vi däremot inte fått veta. Att påfrestningarna på administrationen har resulterat i slitningar vet vi också. Inte heller i fråga om styrelse och ledande funktionärer har man i dag kommit fram till någon övertygande lösning.

Fast det inte direkt är riksdagens problem kan det väl också sägas att Luleå ur vissa synpunkter borde vara betjänt av en mindre forcerad utbyggnad. Växtvärken kommer säkert ändå att vara besvärande.

Sådana överväganden har resulterat i att vi från moderat håll på nytt för fram en tanke från i fjol, nämligen att man prövar möjligheten att bygga upp stålverket i två etapper.

Vårt andra förslag gäller rapporteringsskyldighet till riksdagen. Utskottet i sin helhet har i version nr 2 av betänkandet – i ljuset av vad som förevarit – ansett en sådan föreskrift rimlig också om förfarandet är uppseendeväckande.

I ett särskilt yttrande har en representant från vardera centerpartiet och folkpartiet i näringsutskottet fört fram förslag om något som skulle kunna kallas kontinuerlig övervakning av NJA:s hantering av Stålverk 80-projektet. Detta är kanske att gå väl långt. Vi moderater ansluter oss till tanken på rapportering, men vill att den skall ske på bestämda terminer. Det kravet förs fram i den reservation som har avlämnats från vårt håll.

Jag tillät mig i början av mitt anförande att säga att den irritation som på sina håll visades över att ärendet återförvisades till näringsutskottet nu har förbytts i tillfredsställelse och att en bättre information

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

nu och framdeles bör kunna ge riksdagen bättre möjligheter att stötta projektet Stålverk 80. Det kommer att behövas.

Utskottets ordförande herr Svanberg kallade i föl moderaterna för olyckskorpar. Vi tillät oss säga att påfrestningarna kunde bli sådana att man borde eftersträva partnerskap med svenska industrier för att nå en tryggare finansiering och få en förstärkt företagsledning. Herr Svanberg har nog i dag svårt att förneka att det låg en hel del i vår bedömning. Vad som sipprat ut om samarbetsplaner med Kruppkoncernen tyder på att NJA-ledningen fått klart för sig att ensam inte alltid är stark. Mindre optimistiskt än NJA:s ledning bedömde vi i föl också själva affärsidén med stålämnen, som sedan skulle säljas till konsumenter av typ valsverk ute i Västeuropa, i öststaterna och kanske också i andra länder.

För egen del gjorde jag i debatten det påpekandet att oljeländerna kunde förmodas föredra att importera malm – i den mån de inte själva har sådan – och använda sina energitillgångar i egna nyuppförda stålverk. Lika väl som vi här hemma har ambitionen – redovisad bl. a. från Norrbottenshåll – att inte bara vara råvaruexportörer kan man räkna med att den ambitionen finns i andra länder och att den i oljeländerna kan realiseras med hjälp av det kapital som de numera förfogar över. Och precis som vi ser på ett projekt som Stålverk 80 inte bara ur kallt företagsekonomisk synpunkt kan dessa länder ha allt skäl att i sin projektering väga in också sociala synpunkter. Vid köp av malm från utlandet bereds åt befolkningen i dessa länder, som i stor utsträckning är undersysselsatt, fler arbetstillfällen än vad enbart exporten av olja och gas medför.

Sedan diskussionen fördes i föl våras har väl många av oss som läser tidningarnas handelssidor och tidskrifter med liknande material kunnat se notiser som bekräftat riktigheten i de bedömningarna. De nyrika oljeländerna anser stålproduktion intressant, vilket inte är så underligt, eftersom också de tagit del av de långtidsprognoser beträffande ökad stålkonsumtion som hela idén med Stålverk 80 bygger på. Om vi här uppe finner att det bör finnas avsättning för ytterligare stål på världsmarknaden och har våra besked från helt öppna källor – internationella organisationer, som arbetat fram dessa prognoser – har vi naturligtvis att räkna med att man också på annat håll tar del av dessa prognoser och finner att det kan vara riktigt med ekonomiska satsningar. Know-how för uppförandet och drivandet av dessa anläggningar finns att köpa från industriländerna. Vårt svenska Bofors har t. ex. ett sådant uppdrag i Iran och anlitas där som konsult på samma sätt som NJA anlitar det japanska Nippon Steel som konsult och drar nytta av dess tekniska kunnande.

En notis av intresse i detta sammanhang klippte jag för en vecka sedan med tanke på debatten om Stålverk 80. Den meddelade att ny teknik har gjort det möjligt att använda väte och koloxid ur naturgas vid stålproduktion. Därigenom, hette det i notisen, blir det billigare att skeppa malm till länderna vid Persiska viken och i Nordafrika, där naturgas nu som biprodukt går till spillo, än att skeppa gasen över haven till

de malmproducerande länderna. Förutsättningarna för att kunna surfa på konjunkturvågorna, något som NJA hoppas på, blir i ett sådant läge väsentligt försämrade. Marknaden för stålämnen kan bli betydligt kärvare än vad NJA-ledningen hoppats. Detta är ett ytterligare skäl att överväga en uppdelning i två etapper.

Som ledamot av näringsutskottet känner man tillfredsställelse över att utskottet tack vare återremissen nu kunnat lämna viktig information till kammaren och att utskottet beställt kontinuerlig rapportering för framtiden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Hovhammar och mig, vars innebörd jag här sökt redovisa.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Efter en debatt den 16 april i år beslöt riksdagen att återremittera regeringens hemställan om medel på investeringsanslag till NJA för tecknande av aktier i Norrbottens Järnverk för 175 milj. kr.

NJA har ju diskuterats tidigare i vår. Dels har man diskuterat frågan om fartyg för att frakta NJA:s produkter, dels fördes en ganska lång debatt i samband med beslutet om återremiss. Dessutom vill jag minnas att frågan om en särskild expertgrupp för projekteringen och utvecklingen inom NJA föranlett en diskussion.

De 175 milj. kr. är avsedda att ingå i NJA:s medelsram för utbyggnad av Stålverk 80 i anslutning till den nuvarande anläggningen i Luleå.

Man kanske också låter tanken gå tillbaka till tidigare år. NJA har under ganska många år debatterats en hel del, och somliga av riksdagens ledamöter har därvid varit mindre villiga att acceptera underskott på detta företags verksamhet. Debatten om de stora statliga företagen uppe i Norrbotten brukar ju mest föras mellan riksdagens ärade ledamöter från Norrbotten eller Norrland i övrigt, men dessa företag ägs ju lika mycket av medborgarna i övriga delar av vårt land som av Norrbottens invånare. Att jag säger detta innebär dock inte på något sätt att jag anser att norrbottningarna agerat i onödan vad gäller detta företags problem.

Bakom riksdagens beslut tidigare om återremiss av ärendet till näringsutskottet, i det läge som just då rådde, låg en hel del omständigheter. De invändningar som redan tidigare hade framförts i debatten om Stålverk 80 hade ökat något i styrka. Vad det närmast gällde var – som herr Regnell här underströk – att kostnaderna för anläggningen syntes bli betydligt högre än som hade beräknats. Det var inte heller någon hemlighet att man hade svårt att hålla ihop inom ledningen för NJA när det gällde företagets utbyggnad.

Stålverk 80 har ju sin speciella karaktär bland Statsföretags olika företag. Jag instämmer gärna i att det är riktigt med en sådan här satsning i stålbranschen för att främja svensk produktion för försäljning på in- och utlandsmarknaden och för att i största möjliga utsträckning förädla av staten bruten Norrlandsmalm. Jag anser också att man måste lägga vissa sociala synpunkter på Norrbottens arbetsmöjligheter och inkomstmöjligheter i vågskålen.

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

Naturligtvis bör inte ett sådant här företag användas som ett politiskt slagträ för att dra röster till den ena eller andra fraktionen i Norrbotten eller någon annanstans. Det finns skäl att göra den kommentaren, eftersom både tidningar och enskilda vid beslutet om remiss med kraft förklarade, att nu försökte vi som röstade för remissen att sätta stopp för Stålverk 80. Man betecknade det som närmast skamligt att den här genomgången skulle behöva göras. Jag vill understryka att vi i centern aldrig haft en tanke på att på något sätt stoppa företaget.

Herr Regnéll talade nyss om en näsknäpp, men jag vill för min del säga ifrån, att vi inte heller har haft någon sådan synpunkt med i bedömningarna.

Vad har då den här extra genomgången givit för information? Jo, vi har av Statsföretags ledning fått veta att man inte anser sig kunna klara av den framtida finansieringen av Stålverk 80 utan får lov att komma åter till riksdagen när det gäller att skaffa pengar till investeringen – inte minst som kostnaden för företaget kommer att öka utöver vad som föranleds av den normala inflation som vi alltid får räkna med.

Vi har fått klart för oss att naturvårdsverket, trots den tveksamhet som man där gav offentlighet åt ungefär samtidigt som remissen beslöts, inte har försökt lägga några hinder i vägen för det här företaget. Man har ju också räknat med dess oerhört stora betydelse för den landsända där det placeras.

Vi har vidare fått veta att ledningen för NJA efter förvärv från Japan av aggregat för rening av rökutsläppen – och Japan är ett land som erkänns ha kommit långt på det området – har förhoppningar om att kunna klara luftföroreningarna enligt naturvårdsverkets normer och önskningar.

En fråga som vi inte har fått fullt besvarad är hur kolförsörjningen skall ske. Det har diskuterats att man skulle köpa kol både i Europa och i Amerika, och man har också haft planer på att importera kol till västkusten för att sedan frakta den över landet till Luleå. På denna punkt har inte redovisningen kunnat bli färdig ännu, men man har för avsikt att så fort som möjligt klara den saken genom upprättande av kontrakt med vederbörande företag i utlandet.

Den väsentligaste frågan, som också herr Regnéll var inne på, gäller om det nya verkets produktion av stålämnen kan avsättas till priser som kan ge en något så när god räntabilitet. Här har man naturligtvis inte några bestämda uppgifter att lämna, då så många okända faktorer spelar in – priser, efterfrågan och allt som en världskonjunktur innehåller.

Det är också tveksamt om man under en kraftig isvinter har möjligheter att helt hålla sjöfarten öppen till Luleå i den utsträckning som en god skeppning med stålämnen i vissa fall tarvar. På den punkten råder kanske delade meningar bland vederbörande chefer i NJA.

Jag vill instämma i vad som tidigare har sagts – att återremissen har varit nyttig och har gett utskottet ytterligare möjligheter att få en allsidig belysning av problemen kring denna stora satsning.

Vad jag och övriga centerledamöter har erfarit under utskottsgransk-

ningen har inte gett anledning till någon ändring i vår syn på framställningen i propositionen om ett investeringsanslag till Statsföretag på 175 milj. kr.

Dock har jag tillsammans med herr Wirtén till betänkandet fogat ett särskilt yttrande, där vi förslagsvis anfört att det vid företaget kunde inrättas en expertgrupp som, knuten till näringsutskottet, skulle lämna uppgifter för riksdagens räkning angående verkets kostnader, avsättning, lönsamhet m. m. Man kan tycka att detta förslag är ovanligt, och det har vi fått höra både i utskottet och av den föregående talaren. Men den här satsningen är ju så exceptionellt stor att det kanske kan behövas exceptionella åtgärder och bedömningar.

När det gäller totalvolymen i fråga om kostnaderna för Stålverk 80 har ju olika summor nämnts. Jag såg i söndags kväll på nyheterna i TV. Där talade en kommentator om 8 miljarder. En kvinnlig kommentator sade några minuter därefter att det gällde 10 miljarder. Det kan ju vara svårt för den enskilde att bedöma vad som menas med dessa utslungade siffror. Men det kan hända att i summorna ingick investeringsvolymen för Luleå stad på ungefär 2,5 miljarder. I utskottet har nämnts att man i dagens läge skulle kunna bedöma summan till ungefär 6 miljarder.

Med anledning av detta vill jag citera vad vi har skrivit i utskottets betänkande:

”Med hänsyn till de stora investeringskostnader som uppbyggnaden av Stålverk 80 för med sig och projektets regionalpolitiska betydelse utgår utskottet från att riksdagen kontinuerligt hålls underrättad om hur projektet framskrider.”

Det bör väl alla anse vara ett värdefullt beslut. Om det skulle uppkomma några önskemål om att få titta närmare på företaget kan riksdagen när som helst återropa detta beslut.

Reservationen av moderaterna innehåller ett förslag att man för att minska riskerna av ekonomisk karaktär vid en fortlöpande utbyggnad skulle dela upp utbyggnaden i två etapper. Det har vi inte gått med på. Vi har dock så stort förtroende för företagsledningen att vi tror att den gör en sådan uppdelning om det skulle visa sig i kalkylerna att man borde göra det.

Industriminister Johansson sade från den här platsen, i debatten om remissbehandlingen den 16 april i år, att NJA hade en arbetsgrupp som med regeringens goda minne hade kontakter med Kruppverken om att man eventuellt, sedan man byggt den första ugnen, skulle bygga ett valsverk för framställning av plåt och därefter den andra ugnen.

Med anledning av dessa uttalanden och med det förtroende man ändå får ha för ledningen har vi inte kunnat gå med på moderaternas reservation.

Det har sagts på olika håll – och det har framgått även i utskottet – att samkörning, samarbete och gemensamma tag i fråga om investeringen och utbyggnaden av stålverket inte framstått att vara vad det

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

borde vara emellan moderbolaget Statsföretag och NJA. Enligt uppgifter i pressen som bekräftats av närvarande personer framgick vid Statsföretags bolagsstämma häromdagen att lönsamhetskalkylen för Stålverk 80 ännu inte behandlats av styrelsen.

Ett fruktbarande samarbete är nödvändigt för att detta företag skall kunna gå bra och en tillfredsställande lönsamhet skall kunna åstadkommas. När riksdagen uttrycker stark kritik mot enskilda företags skötsel och förehavanden inom blandekonomin, bör man givetvis vara lika intresserad av att titta på hur de statliga företagen fungerar.

Men, som sagt, mot själva investeringsanslaget till Statsföretag enligt regeringens förslag har jag ingen invändning, och jag ber att få yrka bifall till näringsutskottets betänkande 31.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Anledningen till dagens debatt om Stålverk 80 är den återremiss som föregående talare nämnt. Återremissbeslutet föregicks av en del irriterade kommentarer från regeringspartiet. I dag tror jag utskottet är enigt om att det har varit en mycket informativ och värdefull utfrågning som skett i utskottet av olika berörda parter om stålverksprojektets utveckling under det år som snart gått sedan riksdagen beslutade bygga ut Norrbottens Järnverk.

Man kan bara beklaga – jag har gjort det en gång tidigare från kammararens talarstol – att utfrågningarna, på grund av de regler som fortfarande gäller i den svenska riksdagen, inte kunnat ske offentligt. Mycken information om den största industriella investeringen hittills i Sverige skulle då ha nått längre än till näringsutskottets ledamöter. En del missuppfattningar i debatten om Stålverk 80 hade på så sätt säkert kunnat tillrättaläggas. Å andra sidan hade naturligtvis de problem som onekligen följer med en så stor industrisatsning som det här är fråga om kommit till allmänhetens kännedom. Men skulle det vara till nackdel för projektet? Skulle det inte i stället skapa större trovärdighet för projektet, om allmänheten på egen hand kunde ta del av de fakta som ligger till grund för det ställningstagande som utskottet kommit fram till, nämligen att gå vidare i enlighet med förra årets beslut? Det påpekandet gjorde också herr Börjesson i Glömminge alldeles nyss.

Det är två frågor som har tilldragit sig huvudintresset vid näringsutskottets förnyade behandling av detta ärende. Dels gäller det de miljökrav som naturvårdsverket och koncessionsnämnden fört fram och de konsekvenser de kan medföra för projektet – främst då de ekonomiska –, dels är det de stora kostnadsökningar som skett i förhållande till de kalkyler som presenterades för riksdagen 1974. På sistnämnda punkt säger utskottet:

”Det är uppenbart att den ursprungliga kostnadsramen inte kommer att hållas. En betydande ökning av kostnaderna för projektet har konstaterats.”

Företagsledningen har för dagen inga färdiga förslag till hur de här

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

problemen skall lösas. Till det får man återkomma. Den naturliga sammanfattningen av utskottets genomgång av ärendet blir därför att regeringens också måste återkomma till riksdagen så snart ett mera fullständigt material föreligger och en aktuell finansieringsplan för Stålverk 80 kan presenteras. När den ligger på riksdagens bord är tiden inne för en närmare granskning av projektets lönsamhet, finansiering m. m.

För dagen vill jag för folkpartiets del meddela att vi står fast vid den grundläggande bedömning av projektet som gjordes förra året. Vi menar att det är en riktig tanke att vidareförädla malmen inom Sverige i större utsträckning än som nu sker. Och när därigenom betydelsefulla regional- och sysselsättningspolitiska fördelar kan nås i övre Norrland, så är också det ett viktigt plus. Men även om vi har denna positiva grundsyn till Stålverk 80 måste ändå sägas att projektet säkert kommer att stöta på många problem innan det är i gång enligt planerna. Detta gäller inte minst finansieringen. Projektledningen måste ha ett fast grepp om kostnadsutvecklingen, så att inte de fina lönsamhetskalkyler som presenterats – här har nämnts 12 % i vinst – snabbt försämrats.

Riksdagen står ju bakom detta projekt som ekonomisk garant. Det betyder att det blir riksdagen som får besluta om eventuella kapitaltillskott därest felbedömningar har gjorts eller kommer att göras. Kraven på insyn för riksdagen och dess näringsutskott måste därför vara långtgående. Det finns heller ingen anledning att kritisera NJA-ledningen för att ha undanhållit utskottet information. Vad utskottet har bett att få reda på har man, så långt detta varit möjligt, givit svar på. Men enligt min uppfattning – och den delas också av herr Börjesson, vilket vi nyss hörde – behöver näringsutskottet en fortlöpande insyn i denna efter svenska förhållanden mycket stora industriinvestering.

Detta kan naturligtvis uppnås på olika sätt. En väg, som vi tycker skulle vara värd att pröva, är att en fristående expertgrupp knöts till näringsutskottet. Det är en vanlig lösning i både offentliga och privata sammanhang, att när man själv inte hinner eller har tillräcklig teknisk-ekonomisk kompetens, så köper man tjänster av lämplig konsult. Varför skulle den modellen vara sämre när huvudmannen är Sveriges riksdag?

Den invändningen har gjorts att det skulle vara ett utslag av något slags förmyndarmentalitet att näringsutskottet hade några personer som vid lämpliga tidpunkter delgav utskottet sin syn på utvecklingen av projektet. Självfallet betyder inte detta att utskottet även fortsättningsvis inte skulle ha lika nära och förtroendefull kontakt med den ansvariga projektledningen. Men att utskottet hela tiden får en fortlöpande information från en grupp som inte är direkt ansvarig för projektets utförande utan som med utanförståendes ögon kritiskt kan granska hur projektet utvecklas skulle säkert vara av stort värde. Att hela tiden ha en dubbelständig belysning av en omfattande och svårgenomtränglig materia skulle vara till alla parter fördel.

Nu har, herr talman, utskottsmajoriteten inte velat pröva den här tanken. Jag får därför för den här gången nöja mig med att yrka bifall till

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

utskottets hemställan och hänvisa till det särskilda yttrande som jag tillsammans med herr Börjesson i Glömminge har fogat till betänkandet.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Det ärende vi just nu diskuterar har, som alla väl känner till, en ganska ovanlig förhistoria.

Det var för ganska exakt ett år sedan som riksdagen beslutade anslå 700 milj. kr. till Statsföretag att användas till aktieteckning för att bygga upp Stålverk 80. Riksdagen fattade i princip beslut om denna summa, men anslaget skulle delas upp med 175 milj. kr. per år. Det var därför följdriktigt att en post på 175 milj. kr. togs upp i årets budgetproposition. Riksdagen hade ju tidigare fattat principbeslutet.

När ärendet behandlades i näringsutskottet var det ingen som hade några invändningar att göra. Näringsutskottet beslöt enhälligt och utan diskussion att tillstyrka anslaget på 175 miljoner. Men när ärendet den 16 april behandlades i kammaren yrkades från borgerligt håll återremiss till utskottet.

Nu återkommer utskottet med ärendet efter ytterligare behandling. Också nu yrkar ett enhälligt utskott att begärda 175 milj. kr. skall ställas till Statsföretags förfogande som aktiekapital för Stålverk 80. Det är alltså exakt samma förslag som tidigare.

Utskottsmajoriteten konstaterar att väsentliga fördyringar av Stålverk 80 uppkommit. Man förutsätter därför att regeringen återkommer till riksdagen i ärendet och därvid lägger fram en fullständig finansieringsplan för bygget. Utskottet säger sig också räkna med att riksdagen fortlöpande hålls underrättad om projektets fullföljande – en helt självklar ståndpunkt.

Moderaterna säger i sin reservation att projektet Stålverk 80 lämpligen bör delas upp i två etapper. Därutöver vill moderaterna också ha en detaljerad rapport två gånger per år om hur projektet fortskrider. Denna rapport skall lämnas till riksdagen.

Frågan om projektets uppdelning på två etapper har berörts flera gånger vid olika föredragningar. Alla har då konstaterat att en sådan uppdelning är tekniskt möjlig. Men man har också sagt att en sådan uppdelning fördyrar projektet rätt väsentligt och gör vissa marknadsföringsåtgärder mycket svårare. Den fördel man kan uppnå genom att dela upp projektet i två etapper är helt enkelt att man när man har fullföljt den första halvan kan sälja en del material och på det sättet klara av en krånglig finansieringssituation. Men det innebär samtidigt att stålverket blir dyrare.

Det är emellertid också en annan sak som händer. Om man som i detta fall inriktar sig på att först bygga en etapp för 2 miljoner ton och därefter säljer dessa 2 miljoner ton på marknaden, så är det ju någon konkurrent som under tiden tar hand om de ytterligare 2 miljoner tonen, och när de kommer ut på marknaden möter man en svårare situation vid försäljningen.

Denna åtgärd har alltså diskuterats och från alla håll ansetts vara mindre lämplig. Det är en åtgärd som man möjligen kunde vidta i en ytterst krisartad situation.

Den halvårsmässiga rapportering som moderaterna föreslår förefaller mig vara en sämre lösning än den som näringsutskottets majoritet har föreslagit, nämligen att riksdagen och utskottet fortlöpande skall hållas underrättade om projektet.

Utöver detta begär herr Rolf Wirtén, följd av herr Börjesson i Glömminge, att en särskild, fristående grupp av sakkunniga skall tillsättas, som nära skall följa uppbyggnaden av Stålverk 80 och regelbundet rapportera till näringsutskottet. Jag måste säga att detta förslag – med ett slags kvalificerade spioner mitt inne i Stålverk 80, men inte anställda där – är ett underligt hugskott, som överträffar det mesta som jag har hört i den vägen.

När vi förra veckan diskuterade en sammanslagning av LKAB och NJA sade den liberala utskottsledamoten med stor enfass att förslaget om att riksdagen skulle hos regeringen anhänga om utredning i detta hänseende var mycket olämpligt. Det var Statsföretags och LKAB:s styrelses uppgift, men någon styrning från riksdagen var inte lämplig. Men i dag är man beredd att vidta en åtgärd som är mycket mera ingripande – en styrning som går in i minsta detalj. Jag vill fråga herr Wirtén hur det är med konsekvensen i det här sammanhanget. Hur är det med variationen i de liberala tankarna från gång till annan?

Jag vill också gärna säga att det dock finns en grupp som har skyldighet att följa Stålverk 80:s utveckling och rapportera till riksdagen när behov av rapportering föreligger. Den gruppen är just näringsutskottet, som enligt sin instruktion skall hålla sig noga underrättat om sådana projekt när de väl blivit beslutade. Vi kan inte komma ifrån att något av detta ingår i näringsutskottets skyldigheter. Jag vill också hänvisa till att som styrelseledamöter i NJA finns samtliga personalorganisationer, alltså SIF, SALF och Metall, med var sin representant. De borde väl också finna det angeläget att följa frågan mycket noga. Tanken på utomstående kontrollanter finner jag däremot helt horribel, och det gläder mig att inte alla ledamöter på borgerligt håll har velat gå med på den av rent principiella skäl.

Man kan nu fråga sig vad allt detta ståhej med återremiss och alla åtföljande spekulationer i pressen har tjänat till. Det är inte utan att man kan citera det gamla talesättet: "Mycket väsen och litet ull, sa han som klippte suggan." De upplysningar som utskottet nu har fått hade man kunnat få – och de hade också blivit precis lika omfattande – om man hade tagit upp frågan i näringsutskottet utan något återremissförfarande, när uppgifterna förelåg och kunde verifieras. Var det bara för att få odla myten om att någon ville hemlighålla någonting som man tog detta steg? Jag vill då gärna påminna om att fem à sex interpellationer beträffande Stålverk 80 har framställts och behandlats ur olika synpunkter under våren i denna kammare. Industriministern har lämnat flera långa

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

interpellationssvar – jag vill minnas att det är tre stycken som han har avgivit – och även bostadsministern har svarat ett par gånger i miljö-vårdsfrågorna. Och i pressen, särskilt i vissa stora tidningar, har den gamla vanliga kampanjen fortgått i oförminskad skala hela våren. Det är väl därför så, att den som inte hade hört någonting om detta förrän andra veckan i april, såsom det sades vid återremissen, måste ha varit både blind och döv, och jag tror inte att någon av kammarens ledamöter är det.

Jag vill gärna påpeka att den första preciserade offentliga sammanställning av kostnadsfördyringarna som redovisats för styrelsen kom fram till sammanträdet den 16 april – samma dag som beslut fattades om återremissförfarandet här i kammaren. De tidigare uppgifterna, som hade lämnats av industriministern i interpellationssvar o. d., var preliminära, varför det väl var helt rimligt att utskottet skulle få de här uppgifterna när de blivit så att säga officiella.

Detta om detta. Jag vet inte vad man *ville åstadkomma* med återremissförfarandet, men jag vet vad man *verkligen åstadkommit*. Man har gett ny fart, inte åt en saklig diskussion, utan snarare åt en förtalskampanj, som i sina sämsta stunder har beskyllt NJA-ledningen för oduglighet, slarv, okunnighet och hemlighetsmakeri. Styrelsen har beskyllts för att den skulle ledas av helt andra motiv än omsorgen om företaget. Man har – säkerligen utan att utskottsledamöterna avsett det – satt ny fart på skvallret och misstänkliggörandet genom detta återremissbeslut. Återremissbeslutet har naturligtvis uppmärksammat även utomlands, varmed man ingett Stålverk 80:s presumtiva kunder en föreställning om att det kanske inte är så helt riktigt beställt med Stålverk 80, eftersom riksdagen tvekar att fullfölja sitt beslut och måste återremittera ärendet. Var det detta man ville åstadkomma? Ja, jag vet inte, men i vart fall har effekten blivit denna även om jag är övertygad om att ingen av utskottsledamöterna hade avsett detta.

Jag vill starkt betona att diskussion och kritik är värdefulla i fråga om Stålverk 80 liksom i alla andra liknande frågor. Men då bör det gälla en diskussion av sakfrågor och en kritik som är saklig och kunnig. En del av den diskussion som har förts har också varit av det slaget, det vill jag inte förneka, men det är något helt annat än den misstänkliggörandekampanj som länge har pågått och som mera har varit styrd av känslomässigt motstånd mot företaget än av saklighet och kunnighet.

Jag sade i debatten om återremissen att jag inte förstod hur de borgerliga ledamöterna, särskilt centerpartisterna från Norrbotten som säger sig vara ytterst positiva till Stålverk 80, kunde medverka till återremissen. Min undran kvarstår och har bara blivit större. Under de gångna veckorna har dessa ledamöter mött mycken kritik i länet för sitt handlande inte bara på politiskt håll utan i mycket stor utsträckning från näringslivet i länet. Jag kan nämna som exempel ett pressuttalande som Norrbottens och Västerbottens handelskammare gjorde för någon tid sedan och som är starkt kritiskt till dessa "återremissare" och påvisar de skadliga följ-

derna av denna ytterligt utdragna diskussion. Dessa ledamöters från Norrbotten agerande får ett gammalt Hamletcitat att dyka upp i minnet:

”Så går beslutsamhetens friska hy
i eftertankens kränka blekhet över
och företag av märg och eftertryck
vid denna tanke slinta ur sin bana
och mista namnet handling.”

Man söker nu, då man har upptäckt att man möter kritik, skaffa sig alibi genom att tala om något annat. Med hjälp av moderattidningen i Luleå lanserar man en helt ny förklaring: Det är inte projektet som sådant, det är inte NJA:s ledning man kritiserar. O, nej då. Vad man har avsett är att ge industriministern och mig en ”näsknäpp” för vårt handlande, som det så intelligent uttrycks. Ja, är det vad man har avsett, då måste jag konstatera att misslyckandet är totalt. Självklart är vi som politiker lovligt byte, men man har inte träffat oss i detta sammanhang. Varken industriministern eller jag har deltagit som projektörer, fackmän och tekniker i detta sammanhang. Nej, kritiken drabbar företaget och dess ledning, i första hand givetvis disponent Edström och hans medhjälpare.

Och vilka fakta har industriministern eller jag sökt dölja? Man framför idén att jag borde ha underrättat utskottet om vad som sades vid styrelsesammanträdena i NJA! Jag är glad att denna befängda idé inte har framförts i utskottet; det visar att sunt förnuft ännu finns kvar där. Utskottets kännedom om affären Stålverk 80 skall verkligen inte grunda sig på skvaller från styrelserummet utan på fakta redovisade av den ansvariga tekniska ledningen. Sådan information har, helt självklart, aldrig vägrats av vare sig Statsföretag eller NJA, och den är inte bunden till skvaller eller återremisser.

Jag vill därför endast konstatera att de borgerliga ledamöterna i Norrbotten har sig själva att skylla för den situation som de har försatt sig i genom att deras stöd för Stålverk 80 och de statliga företagens utbyggnad i länet framstår som villkorligt. Känsligheten för riksmoderata förslag är alldeles för stor för att de själva skall våga ta en ståndpunkt. Jag skulle vilja ge dem ett gott råd: Det är inte så dumt att tänka efter före i stället för efteråt.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag. Jag är glad för den enighet i frågan som har uppnåtts i utskottet. Jag hoppas att denna stora industrisatsning, som betyder så kolossalt mycket för Norrbotten och för hela landet, nu skall kunna föras i hamn under fortsatt stor enighet, under fortsatt detaljredovisning till utskottet, vilken aldrig har förvägrats. Ingen har försökt att dölja någonting.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

Nr 87

Torsdagen den
22 maj 1975

*Meddelande om
frågor*

§ 22 Anmälades och bordlades

Motioner

Nr 2157 av herr *Jonsson* i Alingsås

med anledning av propositionen 1975:108 om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen (1954:521)

Nr 2158 av herr *Hermansson m. fl.*

Nr 2159 av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*

Nr 2160 av herrar *Torwald* och *Hörberg*

med anledning av propositionen 1975:110 om verksamheten vid Eriksbergs Mekaniska Verkstads AB.

§ 23 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 22 maj

Nr 210 av herr *Nordstrandh* (m) till fru statsrådet *Hjelm-Wallén* om ytterligare medelstilldelning för särskilda stödåtgärder på skolområdet:

Kommunerna har för nästa budgetår ansökt om 70 milj. kr. för särskilda stödåtgärder på skolområdet (SÅS). Riksdagen beviljade 30 milj. kr. men uttalade samtidigt att om behovet avsevärt skulle överstiga detta belopp ytterligare medel borde kunna utgå på tilläggsstat. Skolöverstyrelsen torde vid det här laget ha redovisat behovet. Det är angeläget att kommunerna med hänsyn till sin planering får besked snarast.

När anser sig statsrådet vara i stånd att ge besked om ytterligare medelstilldelning?

Nr 211 av herr *Börjesson* i Falköping (c) till herr socialministern om klassning av näringspreparatet Trilgar som läkemedel:

Bland kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel som tillhandahålles vid sjukdom ingår icke näringspreparatet Trilgar, som för vissa njursjuka personer utgör ett läkemedel. Den som för sin livsföring är i behov av ett dylikt näringspreparat får vidkännas dryga kostnader.

Vill statsrådet medverka till att näringspreparatet Trilgar klassas som läkemedel och tillhandahållas kostnadsfritt?

Nr 212 av herr *Winberg* (m) till herr justitieministern om innehållet i förslag till instruktioner för domstolsverket och domstolsväsendets tjänsteförslagsnämnd:

I samband med riksdagens beslut angående organisationen av domstolsverket fastslogs verkets särställning i förhållande till andra ämbetsverk i olika avseenden. Det gällde bl. a. verkets skyldighet att iakttä

principen om domstolarnas grundlagsfästa självständighet, begränsningen av verkets åligganden till att avse enbart den administrativa verksamheten inom förvaltningsområdet och domstolsväsendets tjänsteförslagsnämnds ställning som ett i förhållande till verket helt fristående organ.

Med anledning av ett inom justitiedepartementet upprättat förslag till instruktioner för domstolsverket och tjänsteförslagsnämnden vill jag till herr justitieministern ställa följande fråga:

Varför har riksdagens uttalanden rörande organisationen av domstolsverket inte följts i vissa väsentliga hänseenden?

Nr 213 av herr *Siegbahn* (m) till herr utrikesministern om protest mot beskjutning av svenska fartyg:

Avser regeringen att protestera mot beskjutningar av svenska fartyg?

Nr 214 av herr *Wachtmeister* i Staffanstorp (m) till herr försvarsministern om ledighet för vissa värnpliktiga för deltagande i skolavslutning:

Värnpliktiga, uttagna till plutonbefälsutbildning och handräckningstjänst inom armén, rycker in den 2 juni. Vanlig avslutningsdag för gymnasieskolans sista årskurs är den 6 juni, då de militära myndigheterna beviljar erforderlig ledighet för nyinryckta. Är skolavslutningen annan dag beviljar regementena i allmänhet ingen ledighet. Det förefaller rimligt att nyinryckta elever efter många och långa skolår bereds möjlighet att delta i skolans avslutningshögtidlighet.

Är försvarsministern mot bakgrund härav beredd utfärda direktiv syftande till att sådan ledighet beviljas?

Nr 215 av herr *Olsson* i Järvsö (c) till herr jordbruksministern om formerna för kallelse till förrättning för bildande av fiskevårdsområde:

Vid förrättning angående bildande av fiskevårdsområden har olika bedömning skett huruvida delgivning med kungörelse och vanligt brev varit till fyllest eller om krav på kallelse i rekommenderat brev med mottagningsbevis erfordrats. I vissa fall har förrättning förklarats olaglig på grund av att den enklare formen använts.

Vill statsrådet medverka till att enklare förfarande vid kallelser till förrättning om fiskevårdsområden utarbetas?

Vill statsrådet medverka till att redan bildade områden – för att undvika tidsförlust och ökade kostnader – kan godkännas trots att kallelse till förrättning skett endast genom kungörelse och genom vanligt brev och där kallelsen inte överklagats?

§ 24 Kammaren åtskildes kl. 17.55.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert